

de Kinderombudsman.
wij laten van je horen

De bijzondere curator, een lot uit de loterij?

Adviesrapport over waarborging van de stem en de belangen van kinderen in de praktijk

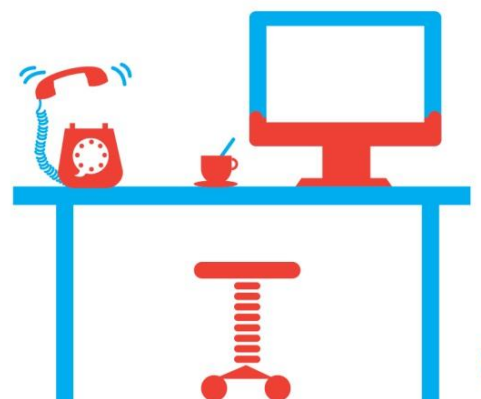
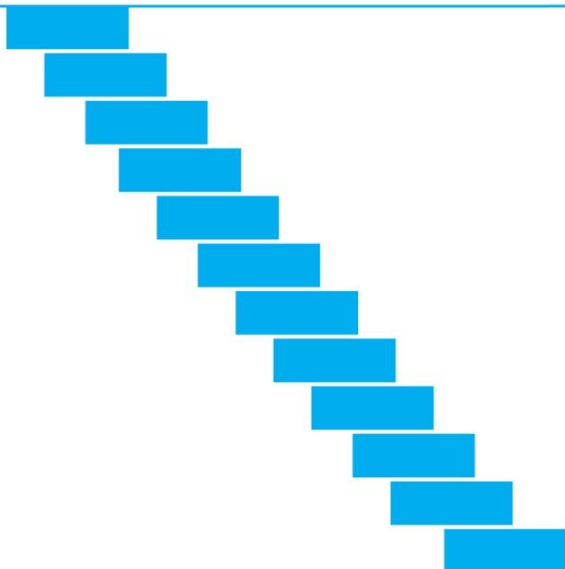

Onderzoeksteam

Mevrouw mr. drs. N. van der Bijl
Mevrouw drs. M.E. Van den Dongen
Mevrouw mr. E.J.M. Vreeburg – Van der Laan BSc.

Datum: 05 juli 2012

Advies: KOM3A/2012

Inhoudsopgave

Voorwoord

Hoofdstuk 1	Inleiding	p. 03
Hoofdstuk 2	Onderzoeksopzet	p. 05
Hoofdstuk 3	De stem en de belangen van het kind	p. 09
Hoofdstuk 4	De vraag naar de bijzondere curator	p. 17
Hoofdstuk 5	De benoeming van de bijzondere curator	p. 25
Hoofdstuk 6	De uitvoering van de taken door de bijzondere curator	p. 37
Hoofdstuk 7	Samenvatting en conclusies	p. 45
Hoofdstuk 8	Aanbevelingen	p. 49
Bijlagen		p. 55
1.	Achtergronden	
2.	Stellingen	
3.	Enquête	
4.	Resultaten uit de enquête	
5.	Vragen aan Bureaus Jeugdzorg en drie landelijke gezinsvoogdij-instellingen	
6.	Beschikkingen van vier rechtbanken	

Voorwoord

Sinds de start van de Kinderombudsman, in april 2011, is er een aantal onderwerpen waarover wij veel worden benaderd. Kinderen, ouders, grootouders en professionals weten ons te vinden met onder meer problemen over de toegang tot het onderwijs, pesten op school, mishandeling, en (dreigende) uitzetting van vreemdelingenkinderen.

Een onderwerp waar kinderen ook vaak over bellen is dat zij zich niet gehoord voelen. Sommigen dreigen uithuisgeplaatst te worden en hebben het idee dat niemand luistert naar wat zij willen of kijkt naar wat in hun belang is. Anderen wonen al jaren bij een pleeggezin en moeten nu terug naar hun biologische ouders, terwijl zij niet willen maar niemand dat schijnt te horen. Weer anderen zitten midden in de echtscheiding van hun ouders die kwaad, verdrietig of wanhopig zijn en waarbij het kind een speelbal is geworden tussen de ouders. Of, erger nog, waarbij het kind door ouders als buffer of chantagemiddel wordt ingezet.

Kinderen die de weg naar ons gevonden hebben, vertellen ontluisterende verhalen die dringend vragen om een oplossing. Een oplossing kan een bijzondere curator zijn. De bijzondere curator wordt door de rechter benoemd om op te komen voor de belangen van een kind als de ouder of voogd dat niet kan of niet wil doen. Het bestaan van een bijzondere curator bleek voor veel kinderen onbekend te zijn. Dat was voor ons reden om verder onderzoek te doen.

Uiteindelijk heeft het onderzoek geresulteerd in dit rapport. Een rapport waarin we de praktijk rond de bijzondere curator van verschillende kanten belichten. Aan dit onderzoek hebben heel veel mensen hun medewerking verleend. Mijn dank gaat uit naar de deelnemers van de expertmeeting in september 2011, naar alle deelnemende bijzondere curatoren, Bureaus Jeugdzorg, de William Schrikker Groep, het Leger des Heils Jeugdzorg en Reclassering en Stichting SGJ Christelijke Jeugdzorg, rechters, raadsheren, rechtbanken, gerechtshoven, de Raad voor Rechtsbijstand, de Raad voor de Rechtspraak, de vereniging voor Familierecht Advocaten en Scheidingsmediators en naar alle andere deskundigen die op de één of andere manier hebben bijgedragen aan de totstandkoming van dit rapport.

Alle betrokkenen uit het veld zijn opvallend eensgezind over dat er iets moet gebeuren aan de bekendheid en aan de kwaliteit van de bijzondere curator. Er zijn door sommige van hen ook al verschillende initiatieven genomen op lokaal of regionaal niveau, maar een brede aanpak komt niet echt van de grond. Met dit rapport en met de aanbevelingen wil ik het belang van de bijzondere curator hoog op de agenda te plaatsen. Ik hoop oprecht dat ons rapport bijdraagt aan de versteviging van de positie van de bijzondere curator bij de rechterlijke macht, de jeugdzorg, de advocatuur en andere professionals die hiermee te maken kunnen krijgen. Hierdoor zou het voor al die kinderen gemakkelijker moeten worden een bijzondere curator toegewezen te krijgen, een bijzondere curator die voldoet aan de kwaliteitsnormen en gezien wordt als daadwerkelijk van toegevoegde waarde. Op die manier is er geen sprake van een loterij, maar krijg je met een bijzondere curator een goed lot!

Tot slot wil ik mijn grote dank uitspreken naar de kinderen die ons bellen of schrijven en naar de kinderen die wij voor dit rapport hebben geïnterviewd. Dankzij jullie openhartige verhalen kon dit rapport in deze vorm tot stand komen.

1. Inleiding

Bij de Kinderombudsman komen dikwijls klachten binnen van kinderen die vinden dat niemand naar hen luistert. In veel gevallen gaat het om kinderen van wie de ouders in een (v)echtscheiding verwickeld zijn. De ouders maken ruzie over de hoofden van de kinderen heen. Dan gaat het over bij wie de kinderen zouden moeten wonen en hoe vaak de andere ouder ze dan kan zien. De kinderen hebben daar zelf vaak een uitgesproken idee over, maar er is niemand die daarnaar luistert, omdat de ouders gevangen zitten in hun eigen strijd. Het gevoel niet gehoord te worden doet zich ook voor bij kinderen die uit huis geplaatst dreigen te worden of die in een pleeggezin wonen en waarbij de vraag zich aandient of zij teruggeplaatst moeten worden naar hun ouders. Niet alleen kinderen, maar ook ouders nemen contact op met de Kinderombudsman, met min of meer dezelfde klacht; niemand kijkt echt goed naar het kind en wat in diens belang is.

Kinderen zijn mensen op weg naar de volwassenheid. Zij moeten gehoord worden, ook in gerechtelijke procedures, zoals is vastgelegd in artikel 12 van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Je mening geven wil niet altijd zeggen dat die ook gevolgd wordt en dat er gebeurt wat je wil. Bij zo'n beslissing spelen ook andere factoren een rol. Bovendien komt de mening niet altijd overeen met wat in het belang is van een kind.

In Nederland bestaat de rechtsfiguur van de bijzondere curator. Deze bijzondere curator is iemand die door de rechter benoemd wordt om op te komen voor de belangen van een kind. Dit kan in afstammingszaken (artikel 1:212 Burgerlijk Wetboek) en in zaken over opvoeding, verzorging of vermogen en er sprake is van een conflict tussen de belangen van het kind en zijn ouders of voogd (artikel 1:250 Burgerlijk Wetboek). In dit onderzoek gaat het alleen om deze laatste. De bijzondere curator is geen advocaat, maar zorgt ervoor dat de belangen van het kind over het voetlicht komen en dat het kind zich gehoord voelt. Het verbaast de Kinderombudsman dat de bijzondere curator bij bijvoorbeeld echtscheidingen en uithuisplaatsing nauwelijks tot geen rol speelt. Als bij telefonische klachten wordt doorgevraagd is vaak niet bekend dat om een bijzondere curator kan worden gevraagd. Of er is wel om verzocht, maar de rechter heeft het verzoek afgewezen. De Kinderombudsman vraagt zich af of de belangen en de stem van kinderen juist bij ingrijpende veranderingen voor een kind zoals bijvoorbeeld bij echtscheidingen en uithuisplaatsingen wel voldoende zijn gewaarborgd.

De Kinderombudsman is in gesprek gegaan met een raadsheer en een bijzondere curator voor een eerste verkenning over de rol van de bijzondere curator. Vervolgens heeft hij een expertmeeting georganiseerd waarbij professionals uit het hele veld aanschoven: bijzondere curatoren, rechters, een Bureau Jeugdzorg, een Raad voor de Kinderbescherming, het Advies- en Klachtenbureau Jeugdzorg, Defence for Children en de Kinder- en Jongerenrechtswinkel Amsterdam. Deze expertmeeting leverde zoveel vragen op dat de Kinderombudsman een onderzoek uit eigen beweging heeft gedaan om de ervaringen van en met de bijzondere curator in de praktijk in beeld te krijgen.

Dit rapport is het resultaat van het onderzoek. Centraal staat de vraag of de stem en de belangen van het kind in de praktijk voldoende geborgd zijn in het huidige Nederlandse personen- en familierecht, in het bijzonder door de figuur van de bijzondere curator.

In hoofdstuk twee wordt de opzet van het onderzoek beschreven. Daarna wordt in hoofdstuk drie stilgestaan bij de rechten van kinderen op grond van internationale verdragen, richtlijnen en bij de positie van kinderen in het Nederlandse rechtssysteem. In de hoofdstukken vier, vijf en zes worden de bevindingen van het onderzoek naar de praktijk van de bijzondere curator weergegeven en besproken. In hoofdstuk zeven volgen de conclusies en in hoofdstuk acht tot slot de aanbevelingen van de Kinderombudsman.

Ik ben 10 jaar. Mijn papa en mama zijn al een tijdje uit elkaar, maar maken nog steeds ruzie over hoe vaak ik bij papa ben en hoe vaak ik bij mama ben. Ik zou graag de ene week bij de één willen zijn en de andere week bij de ander, maar niemand vraagt wat ik wil. Mijn papa en mama moeten nu naar de rechter en ik ben bang dat die iets beslist wat ik niet wil. Ik heb gehoord dat ik nog te jong ben om door de rechter gehoord te worden. En ik zou het ook best eng vinden om aan de rechter te vertellen wat ik wil. Maar ik wil toch graag laten weten wat ik er van vind. Kan dat?

Geanonimiseerd fragment uit een email aan de Kinderombudsman.

2. Onderzoeksopzet

De vraag die in dit rapport centraal staat is of de stem en de belangen van het kind in de praktijk voldoende gewaarborgd zijn in het huidige Nederlandse personen- en familierecht, in het bijzonder door de bijzondere curator. Deelvragen ten aanzien van die praktijk rond de bijzondere curator zijn:

- Is de bijzondere curator bekend?
- Is bekend hoe de bijzondere curator kan worden gevraagd?
- Is er behoefte aan de bijzondere curator? En in welke situaties?
- Hoe vaak wordt de bijzondere curator benoemd?
- Hoe wordt omgegaan met het criterium 'belangenconflict'?
- Zijn er protocollen omtrent de benoeming en werkwijze van de bijzondere curator en/of zijn die gewenst?
- Wat is de toegevoegde waarde van de bijzondere curator naast andere spelers?
- Speelt de leeftijd van een kind een rol?
- Wie kan er worden benoemd?
- Welke vaardigheden en kwaliteiten worden verwacht van een bijzondere curator?
- Wat is de taak van een bijzondere curator?
- Hoe is de financiering van de bijzondere curator geregeld?

Om deze vragen te beantwoorden, heeft het onderzoeksteam een korte literatuuranalyse uitgevoerd en veel spelers in het veld bevroegd over de huidige praktijk van de bijzondere curator, de knelpunten die zich daarbij voordoen, en over de mogelijkheden voor verbetering. Daartoe is in de eerste plaats gesproken met vier kinderen die ervaring hadden met een bijzondere curator. Daarnaast is onder bijzondere curatoren enquêtes uitgezet. Aansluitend op de voorlopige bevindingen daarvan heeft er een discussie plaatsgevonden met bijzondere curatoren. Verder is een rechter geïnterviewd en heeft de Kinderombudsman met rechters en raadsheren uit het hele land gesproken in zogenaamde focusgroepen. Bij vier rechtbanken is ook cijfermateriaal opgevraagd. Tot slot zijn aan alle Bureaus Jeugdzorg en de drie landelijke gezinsvoogdij-instellingen vragen over hun ervaringen met bijzondere curatoren voorgelegd. Al deze elementen worden hieronder kort toegelicht.

De breedte van het onderzoek maakt dat de uitkomsten een goed beeld geven van de betekenis die de bijzondere curator op dit moment in de praktijk speelt en de rol die deze rechtsfiguur in de toekomst zou kunnen spelen. Bij het formuleren van conclusies en aanbevelingen heeft de Kinderombudsman zich mede op deze meningen en visies uit het veld gebaseerd.

2.1 Kinderen: gesprekken

Het is niet eenvoudig om kinderen te vinden die ons willen vertellen over hun ervaringen met een bijzondere curator.¹ Bijzondere curatoren worden niet vaak benoemd en bovendien gaat het om vaak pijnlijke of lastige situaties voor kinderen omdat ze betrokken zijn in een geschil met (één van) hun ouders of voogd. De Kinderombudsman heeft een oproep geplaatst op zijn website. Daarnaast is aan kinderrechtswinkels gevraagd om de Kinderombudsman (met toestemming van de ouders) in contact te brengen met kinderen met ervaring met een bijzondere curator. Ook zijn er oproepen gedaan in jongerenkrant 7Days, op Facebook, op Twitter en op www.villapinedo.nl (een chat-site voor jongeren met gescheiden ouders).

¹ Ook bij het onderzoek dat het Verwey-Jonker Instituut in 2003 heeft uitgevoerd naar de bijzondere curator en de formele rechtsingang voor minderjarigen, bleek het lastig te zijn om minderjarigen te vinden die mee wilden werken aan het onderzoek. In dat onderzoek zijn uiteindelijk 16 jongeren van twee middelbare scholen en van een kinderrechtenfestival geïnterviewd. Deze jongeren hadden geen ervaring met de bijzondere curator.

Uiteindelijk is met drie kinderen gesproken over hun ervaring met een bijzondere curator ex artikel 1:250 BW. Daarnaast heeft één kind zich gemeld dat ervaring heeft met een bijzondere curator ex artikel 1:212 BW². Omdat het ons bij de kinderen vooral gaat om thema's als hoe het is om vertegenwoordigd te worden door een bijzondere curator, hoe de relatie met de bijzondere curator was en wat daarin opviel of belangrijk was, en gezien het beperkte aantal aanmeldingen, hebben we ook dit vierde kind in het onderzoek betrokken. Deze vier verhalen geven geen representatief beeld van de mening van kinderen over de bijzondere curator. Ze schetsen wel de ervaringen met de bijzondere curator in de praktijk vanuit het perspectief van een kind en zij bieden daarom een waardevolle aanvulling op de onderzoeksbevindingen. Daarnaast heeft de Kinderombudsman uiteraard ook de verhalen van de kinderen die zich telefonisch bij hem melden over dit onderwerp meegenomen in het onderzoek.

2.2 Bijzondere curatoren: schriftelijke enquête en discussiebijeenkomst

Er is geen landelijke lijst van bijzondere curatoren die ex artikel 1:250 BW benoemd kunnen worden, noch bij de rechtbanken noch bij de Raad voor Rechtsbijstand (RvR), het Nederlands Mediation Instituut (NMI) en de Vereniging van Familierecht Advocaten Scheidingsbemiddelaars (vFAS). Wel zijn er lijsten per rechtbank beschikbaar maar deze zijn niet vrij toegankelijk. Op voorspraak van de Raad voor de Rechtspraak zijn via van de rechtbanken van Den Haag, Rotterdam, Amsterdam en Leeuwarden namen gekregen van bijzondere curatoren die door deze rechtbanken benoemd waren of konden worden.³ Deze bijzondere curatoren zijn eerst in de gelegenheid gesteld om aan te geven of zij wel of niet voor het onderzoek van de Kinderombudsman benaderd wilden worden.

Daarnaast zijn voor dit onderzoek bijzondere curatoren benaderd die genoemd worden in uitspraken uit 2011 op www.rechtspraak.nl, en die gesuggereerd zijn door deelnemers aan de expertbijeenkomst in september 2011. Ook is een oproep aan bijzondere curatoren gedaan in de nieuwsbrief voor vFAS-leden in januari 2012 om zich aan te melden voor de enquête.

Uiteindelijk is aan 156 mensen een vragenlijst over de bijzondere curator ex artikel 1:250 BW (zie bijlage 3) toegestuurd met het verzoek om binnen twee weken te reageren. Vervolgens is er nog eenmaal een herinnering verstuurd. In totaal hebben 43 mensen gereageerd door de vragenlijst ingevuld terug te zenden. Voor de analyse zijn 29 vragenlijsten gebruikt, waaronder van vier bijzondere curatoren met een niet-juridische achtergrond. De overige vragenlijsten bleken te zijn ingevuld (enkel) vanuit het perspectief van de bijzondere curator ex artikel 1:212 BW (afstammingszaken). Zelfs met deze relatief kleine respons menen wij toch een goed beeld te kunnen schetsen van de huidige praktijk.

De eerste uitkomsten van de analyse zijn gebruikt voor het formuleren van een aantal stellingen die zijn voorgelegd tijdens de regiobijeenkomst van de vFAS in Rotterdam op 12 april 2012 (zie bijlage 2). De aanwezigen konden stemmen over de door de Kinderombudsman geformuleerde prikkelende stellingen en hun keuze toelichten. Van deze toelichting is gebruikgemaakt bij de verdere interpretatie van de resultaten van het onderzoek.

2.3 Rechtbanken: interview, focusgroepen en cijfers

Via de Raad voor de Rechtspraak zijn alle rechtbanken⁴ benaderd met de vraag deel te nemen aan focusgroepen. Daarop zijn ons namen toegestuurd van rechters die daartoe bereid waren en wilden vertellen over hun ervaringen met de rechtsfiguur van de bijzondere curator. Om het inzicht in het perspectief van rechters op de rechtsfiguur van de bijzondere curator te vergroten, is voorafgaand aan

² Artikel 1:212 BW voorziet in een bijzondere curator in afstammingszaken. In dergelijke zaken wordt standaard een bijzondere curator benoemt. Deze rechtsfiguur is verder niet meegenomen in dit onderzoek.

³ Deze vier rechtbanken waren ook betrokken in het onderzoek van het Verwey-Jonker Instituut uit 2003.

⁴ Voor de leesbaarheid van dit rapport wordt gesproken over 'rechters' en 'rechtbanken', maar worden daaronder ook 'raadsheren' en 'gerechtshoven' begrepen.

de focusgroepen met één rechter een interview gehouden. Informatie uit dat gesprek is gebruikt voor het formuleren van stellingen voor de focusgroepen (zie bijlage 2).

In maart 2012 zijn focusgroep-bijeenkomsten georganiseerd, in Den Haag, 's-Hertogenbosch en Zwolle, waaraan in totaal tien rechters en zes raadsheren uit het hele land hebben deelgenomen. De focusgroepen hadden het karakter van een open discussie.

Daarnaast is, ook via de Raad voor de Rechtspraak, aan de rechtbanken van Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Leeuwarden gevraagd om alle beschikkingen uit 2011 (geanonimiseerd) te overleggen waarin de benoeming van een bijzondere curator ex artikel 1:250 BW aan de orde was. Aan de hand van deze beschikkingen is geprobeerd zicht te krijgen op het aantal zaken waarin de rechtsfiguur van de bijzondere curator een rol speelt. Er is voor deze vier rechtbanken gekozen, omdat die ook betrokken waren in het onderzoek van het Verwey-Jonker Instituut uit 2003 en op die manier een (minimale) vergelijking tussen de aantallen beschikkingen over een periode van tien jaar kan worden gemaakt.

2.4 Bureaus Jeugdzorg: schriftelijke vragenronde

Aan alle vijftien Bureaus Jeugdzorg, en de drie landelijke gezinsvoogdij-instellingen (de William Schrikker Groep, het Leger des Heils Jeugdbescherming & Reclassering en SGJ Christelijke Jeugdzorg) zijn vragen voorgelegd over hun ervaringen met de bijzondere curator (zie bijlage 5). Zestien Bureaus Jeugdzorg⁵ hebben een inhoudelijke reactie gegeven op de vragen.

⁵ Voor de leesbaarheid van dit rapport wordt gesproken over 'bureaus Jeugdzorg' en 'jeugdzorg', maar worden daaronder behalve de regionale Bureaus Jeugdzorg ook de William Schrikker Groep, het Leger des Heils Jeugdbescherming & Reclassering en de SGJ Christelijke Jeugdzorg begrepen.

Ik ben 14 jaar. Mijn ouders zijn jaren geleden gescheiden. Na de scheiding heb ik een paar jaar bij mijn vader gewoond en ging ik om de week het weekend naar mijn moeder. Op een gegeven moment wilde ik graag weten hoe het zou zijn om vaker bij mijn moeder te wonen. Mijn vader wilde hier niet van weten en werd boos als ik er over begon. Ik had een gezinsvoogd, maar met hem kon ik het er ook niet goed over hebben. Of hij sprak er vervolgens over met mijn vader en die werd dan weer boos. Ik had het gevoel dat niemand naar mij en mijn wensen luisterde. Uiteindelijk heb ik begin 2011 bij de Kinder- en Jongerenrechtswinkel hierover een brief geschreven aan de rechter. Ik mocht daarna bij de rechter op gesprek komen. Dat was een fijn gesprek. Na dat gesprek heeft de rechter besloten dat ik zes maanden lang de ene week bij mijn vader zou gaan wonen en de andere week bij mijn moeder om te kijken hoe dat ging. Ook heeft de rechter een bijzondere curator benoemd. Ik begreep toen niet zo goed waarom dat gebeurde, maar later legde de bijzondere curator dat aan mij uit: ze was een advocaat en zou na die zes maanden aan de rechter adviseren wat ik wilde en wat het beste voor mij zou zijn.

In het begin sprak ik iedere maand met de bijzondere curator, later werd dat minder. Dat vond ik jammer, want ik had het gevoel dat ze daardoor niet goed wist hoe het met me ging. Ik kon aan haar wel goed uitleggen wat ik wilde en zij heeft dat na die zes maanden aan de rechter uitgelegd. Ze vertelde daarbij niet precies wat ik tegen haar had gezegd, maar maakte wel duidelijk wat ik wilde. Dat was heel erg fijn, omdat mijn vader of moeder dan ook niet boos konden worden op mij. Uiteindelijk besliste de rechter ook dat de regeling bleef zoals in die zes maanden: de ene week bij mijn vader, de andere week bij mijn moeder. Daar was ik erg blij mee.

Ik geef de bijzondere curator als cijfer een 7. Ze luisterde wel, maar ik merkte niet echt verandering door de bijzondere curator. Ik had eigenlijk verwacht dat ze zou zijn als een goede gezinsvoogd, die naar mij luistert en niet alleen doet wat mijn ouders willen. Maar uiteindelijk is de bijzondere curator wel iemand die op zitting kan laten weten wat ik wil en dat is wel echt iets extra's.

Na de zitting heb ik haar alleen nog een keer via de telefoon gesproken. Ze heeft gezegd dat ik haar altijd mag bellen, maar ik denk niet dat ik dat snel zal doen. Ze is toch een beetje een vreemdeling gebleven, die even voorbij komt.

Ik zou wensen dat een gezinsvoogd en ook de ouders beter naar een kind luisteren; ik ben de enige die weet hoe ik me voel en wat ik wil. Het gaat er niet om wie er gelijk heeft en ik hoef ook niet per se mijn zin te krijgen, als ik maar wel het idee heb dat er echt naar mij geluisterd wordt en niet alleen naar mijn ouders. Ook zou ik willen dat er niet zo'n zware stap naar de rechter nodig is om te laten weten wat je wil; het zou fijn zijn als er iemand voor een kind is die aan de ouders kan vertellen wat het kind wil, zonder dat je daarvoor naar de rechter hoeft. Dus eigenlijk iemand tussen de gezinsvoogd en de rechter in.

3. De stem en de belangen van het kind

*“Wat is je lievelingseten?”
“Spaghetti is het aller lekkerste.”
“Dat zeg je tegen je moeder, maar toch krijg je niet elke avond spaghetti. Heeft je moeder dan niet naar je geluisterd?”
“Dat wel, maar ik vind het niet leuk.”
“Dat kan ik me voorstellen, maar luisteren is iets anders dan doen wat jij wil, want elke dag spaghetti is niet goed voor je.”⁶*

De bijzondere curator vertegenwoordigt de belangen van kinderen en – in dat kader – ook hun stem. Kinderen hebben het recht om gehoord te worden en het recht dat hun belangen worden meegewogen. Dit recht vloeit voort uit het Verdrag inzake de Rechten van het Kind en ook uit andere internationale en nationale bronnen. In dit hoofdstuk komen deze bronnen aan de orde. In de eerste plaats is dat het VN-Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK). Daarna volgt een korte bespreking van de rechten van kinderen op grond van het Europees Verdrag inzake de Rechten van de Mens (EVRM), de *Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child friendly justice* en het Europees Verdrag voor de Rechten van het Kind (EVRK). Tot slot komt de positie van kinderen in het Nederlandse familierecht en meer specifiek de rechtsfiguur van de bijzondere curator aan bod.

Over deze rechten en de bijzondere curator is al veel geschreven en bestaan vele meningen en visies.⁷ Met dit hoofdstuk geven we een beknopte schets van het juridische kader ter inleiding op het onderzoek en de onderzoeksbevindingen over de praktijk.

3.1 Verdrag inzake de Rechten van het Kind

Artikel 12:

- 1. De Staten die partij zijn, verzekeren het kind dat in staat is zijn of haar eigen mening te vormen, het recht die mening vrijelijk te uiten in alle aangelegenheden die het kind betreffen, waarbij aan de mening van het kind passend belang wordt gehecht in overeenstemming met zijn of haar leeftijd en rijpheid.*
- 2. Hiertoe wordt het kind met name in de gelegenheid gesteld te worden gehoord in iedere gerechtelijke en bestuurlijke procedure die het kind betreft, hetzij rechtstreeks, hetzij door tussenkomst van een vertegenwoordiger of een daarvoor geschikte instelling, op een wijze die verenigbaar is met de procedureregels van het nationale recht.*

Artikel 12 IVRK gaat over het hoorrecht van kinderen. Het geeft oordeelsbekwame kinderen het recht om hun mening te geven in alle aangelegenheden die hen betreffen en in iedere procedure die het kind betreft. De mening van kinderen kan rechtstreeks of via een vertegenwoordiger (aan de rechter) bekend gemaakt worden. Aan de mening moet een passend belang worden gehecht. Het IVRK geeft geen leeftijdsgrenzen voor het hoorrecht.

⁶ Weergave van een gesprek tussen een ombudswerker van de Kinderombudsman en een minderjarige die belde met de klacht dat er niet naar hem werd geluisterd.

⁷ Ook werden in 2011 in ieder geval al drie scripties over de bijzondere curator geschreven: "De bijzondere curator ex 1:250 BW: een adequate toegang tot de rechter?" van M.M.C. Limbeek, "Wie neemt het kind bij de hand?" van L. de Pooter en "Een stem voor de minderjarige in en buiten de rechtszaal" van S. Rebel. Deze scripties geven een mooi overzicht van literatuur, jurisprudentie en tot op zekere hoogte van de praktijk.

Artikel 12 IVRK is één van de belangrijkste bepalingen van het IVRK. Binnen Nederland heeft het rechtstreekse werking. Het *Committee on the Rights of the Child* (CRC) heeft over dit artikel nadere uitleg gegeven in *General Comment 12*. Hieruit blijkt onder meer het volgende.

- Het recht om zijn of haar mening te geven is in principe ongelimiteerd en moet in de grootst mogelijke mate mogelijk gemaakt worden door Staten. Staten moeten dan ook niet als uitgangspunt nemen dat kinderen hun mening niet kunnen vormen en uiten, maar juist het uitgangspunt moeten nemen dat een kind dat wel kan. Een kind moet dat niet eerst hoeven te bewijzen;
- Artikel 12 IVRK noemt geen leeftijdsgrenzen en het CRC moedigt Staten aan om deze ook niet op te nemen in de nationale wetgeving;
- Het kind moet de keuze hebben om wel of niet zijn mening te geven; het heeft daartoe immers een récht en niet een plicht;
- Kinderen moeten niet vaker ondervraagd of gehoord worden, dan noodzakelijk;
- Het CRC vat 'alle aangelegenheden die het kind betreffen' ruim op; niet alleen ten aanzien van de in het IVRK genoemde onderwerpen, maar over álle onderwerpen die kinderen kunnen raken moeten zij gehoord worden en in alle procedures die hen aangaan;
- Een kind enkel horen is voorts niet voldoende; er moet serieus geluisterd en afgewogen worden. De mate waarin waarde wordt gehecht aan een mening kan niet enkel afhangen van de leeftijd van een kind, maar moet gebaseerd zijn op de mate van rijpheid van het kind;
- Als een kind zijn mening kenbaar wil maken, kan hij/zij dat zelf doen of via een vertegenwoordiger. Dat kan de ouder zijn, maar bij een (mogelijk) conflict van belangen moet dat een derde zijn die enkel opkomt voor (de belangen van) het kind. De Staat mag dat verder regelen op een manier die bij het nationale recht past, maar mag het recht niet beperken.

Eén en ander betekent niet dat er altijd gedaan moet worden wat het kind wil, maar wel dat er serieus naar een kind geluisterd moet worden. Afhankelijk van rijpheid zal vervolgens aan hun mening meer of minder gevolg gegeven kunnen en moeten worden. Dit geldt zeker ook voor (door anderen opgestarte) gerechtelijke procedures die het kind raken en in procedures waarin kinderen gescheiden worden van (één van) hun ouders. Het IVRK bepaalt niet met zoveel woorden dat er een algehele rechtsingang moet zijn voor kinderen zelf, maar de toelichting in *General Comment* lijkt die invulling wel zo veel mogelijk te willen stimuleren.

Artikel 9 lid 2 IVRK⁸ bepaalt verder dat in situaties waarin kinderen gescheiden leven van (één van) hun ouders, alle betrokkenen de gelegenheid moeten krijgen om deel te nemen aan de procedure daarover en hun standpunt naar voren moeten kunnen brengen. Dit geldt dus ook voor de kinderen.

Daarnaast zijn de artikelen 5 en 18 IVRK in dit kader relevant. Op grond van deze artikelen zijn de ouders primair verantwoordelijk voor de opvoeding en verzorging van hun kinderen. Zij dienen de belangen van hun kinderen voorop te stellen en moeten zodanig leiding en begeleiding geven aan hun kind dat dit past bij de ontwikkelende vermogens van een kind. Er moet dus rekening gehouden worden met de toenemende bekwaamheid van het kind en in het verlengde daarvan met diens bekwaamheid om zijn of haar mening te vormen.

Bovenstaande artikelen geven invulling aan de belangen van het kind zoals genoemd in artikel 3 IVRK. Bij iedere beslissing moeten deze belangen systematisch afgewogen worden en telkens een eerste overweging vormen. De Staat dient een kind te verzekeren van bescherming en zorg als de ouders daarin te kort schieten. In dit kader is van belang dat ingevolge artikel 4 IVRK staten verplicht zijn om te waarborgen dat kinderen hun rechten kunnen waarmaken.

⁸ Alle artikelen die genoemd worden in dit rapport zijn integraal opgenomen in de bijlage.

3.2 Andere internationale bronnen

Europees Verdrag inzake de Rechten van de Mens

Artikel 6 EVRM, op grond waarvan iedereen recht heeft op toegang tot een rechter en een eerlijk proces, geldt ook voor kinderen en wordt geacht rechtstreekse werking te hebben. Artikel 6 voorziet niet alleen in procesgaranties, maar ook in het recht een procedure te kunnen starten. Dit recht kan wel beperkt worden voor minderjarigen, maar mag de essentie van het recht niet aantasten.⁹ Op grond van het EVRM dienen minderjarigen dus, direct of via een vertegenwoordiger, toegang te hebben tot de rechter.

Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child friendly justice

De *Guidelines on child friendly justice* zijn opgesteld door de ministerraad van de Raad van Europa en gelden voor Nederland. In deze richtlijnen is onder meer opgenomen dat kinderen recht hebben op alle relevante informatie, toegang moeten hebben tot de rechter en gehoord moeten worden. Zij moeten in alle zaken die hen aangaan hun mening kunnen geven. Aan hun mening moet passend gewicht gegeven worden. Verder hebben kinderen recht op eigen juridisch advies en vertegenwoordiging. Deze vertegenwoordigers moeten beschikken over specifieke vaardigheden voor het kunnen omgaan met kinderen. Zij hoeven niet aan te geven wat in het belang van het kind is, maar moeten de mening van het kind achterhalen en verdedigen. Om de belangen naar voren te brengen heeft het kind zijn ouders of kan het kind een speciale vertegenwoordiger toegewezen krijgen als zijn ouders hem niet kunnen vertegenwoordigen vanwege een belangenconflict.

Europees Verdrag voor de Rechten van het Kind

Het EVRK is op 1 juli 2000 in werking getreden, maar nog niet geratificeerd door Nederland en geldt daarmee (vooralsnog) niet. Het verdrag wordt hier kort genoemd, omdat het kinderen diverse rechten en mogelijkheden geeft ten aanzien van hun positie in het familierecht. Bovendien bestaat de mogelijkheid dat het alsnog geratificeerd wordt. De inhoud van het verdrag vertoont grote overeenkomsten met de eerder genoemde *guidelines on child-friendly justice*.

Op grond van artikel 3 van dit verdrag hebben kinderen recht op alle voor hun zaak van belang zijnde informatie, ook over de gevolgen van het al dan niet opvolgen van zijn of haar wensen en beslissingen. Daarnaast hebben kinderen het recht om geraadpleegd te worden en hun mening kenbaar te maken bij de rechter. Op grond van de artikelen 4 en 9 hebben kinderen recht op een eigen vertegenwoordiging. Dit kan volgens artikel 2 en de toelichting op het verdrag een natuurlijk persoon zijn, zoals een advocaat, maar ook een rechtspersoon zoals de Raad voor de Kinderbescherming.

3.3 De situatie in Nederland

Ouders en voogden zijn de wettelijke vertegenwoordigers van het kind (artikelen 1:253i en 1:337 Burgerlijk Wetboek (BW)), ook in rechte (artikel 1:245 BW). Kinderen zijn in principe procesonbekwaam. In de loop van de tijd is in het Nederlandse Personen- en familierecht een lappendeken ontstaan van situaties waarin kinderen wel procesbekwaam of 'een beetje' procesbekwaam zijn geworden, de zogenaamde formele en informele rechtsingang. Bij de formele rechtsingang kan gedacht worden aan een verzoek tot het opheffen van de ondertoezichtstelling (artikel 1:256 lid 4 BW), het laten vervallen of intrekken van een aanwijzing van de gezinsvoogd (artikel 1:259 lid 1 en 1:260 BW), het geheel of gedeeltelijk laten intrekken van een machtiging uithuisplaatsing (artikel 1:263 lid 4 BW) en het wijzigen van het omgangsrecht in het kader van een ondertoezichtstelling (artikel 1:263b BW). In al deze gevallen moet het kind twaalf jaar of ouder zijn. Alleen bij een machtiging gesloten jeugdzorg kan ook een kind van onder de twaalf jaar zelf in rechte optreden (artikel 29a lid 2 Wet op de jeugdzorg). De informele rechtsingang ziet op situaties als het tot stand komen van een omgangsregeling (artikel 1:377a BW) of informatieregeling (artikel 1:377b BW) en op de wijziging van het gezag (artikel 1:253a BW) en de omgangsregeling (artikel 1:377e BW).

⁹ Eén en ander werd onder meer bepaald in EHRM 21 februari 1975, Series A vol 18 (Golder vs United Kingdom).

Deze informele rechtsingangen staan open voor kinderen vanaf twaalf jaar en voor kinderen jonger dan twaalf jaar die in staat geacht worden tot een redelijke waardering van hun belangen. Tot slot is inmiddels in de jurisprudentie uitgemaakt dat kinderen ook een informele rechtsingang hebben voor de wijziging van hun hoofdverblijfplaats.¹⁰

Daarnaast hebben kinderen van twaalf jaar of ouder hoorrecht. De rechter roept hen standaard op om te worden gehoord in zaken die hen betreffen (artikel 809 Burgerlijke Rechtsvordering (Rv)). Kinderen jonger dan twaalf hebben dat recht niet, maar kunnen wel uitgenodigd worden door de rechter.¹¹

Een lappendeken dus, zowel wat betreft ingangen als leeftijdsgrenzen. Verwarrend en onwenselijk, zo blijkt uit de literatuur.¹² Bovendien zijn de leeftijdsgrenzen in het bestuursrecht en in het strafrecht anders geregeld. Zo heeft een minderjarige in het bestuursrecht een zelfstandige rechtsingang mits hij of zij in staat is tot een redelijke waardering van zijn of haar belangen en heeft de minderjarige van twaalf of ouder in het strafrecht dezelfde processuele bevoegdheden als een meerderjarige.

Reeds in 1988 adviseerde de Raad voor Jeugdbeleid al de toegang tot de rechter te verbeteren door onder andere een eigen rechtsingang.¹³ In 2003 deed het Verweij-Jonker instituut onderzoek naar de rechtspositie van minderjarigen en adviseerde tot de invoer van een algehele rechtsingang en deed een voorstel tot een laagdrempelig model.¹⁴ Het Kabinet nam dit advies niet over. De toenmalige minister van Justitie Donner gaf aan dat de toegang tot de rechter afdoende geregeld was: het huidige systeem waarbij de ouders een kind vertegenwoordigen voldeed en zo nodig kon een bijzondere curator worden benoemd.¹⁵

Nu de minister aangeeft dat het huidige systeem volstaat en de bijzondere curator een oplossing is, dan rijzen al snel vragen als: Wat is die rechtsfiguur precies? En hoe werkt het in de praktijk? Bij die eerste vraag wordt hieronder stil gestaan. De tweede vraag was de aanleiding voor het onderzoek en wordt in de navolgende hoofdstukken besproken.

3.4 De bijzondere curator ex 1:250 BW

De bijzondere curator is geregeld in artikel 1:250 van het Burgerlijk Wetboek. Aanvankelijk had het artikel betrekking op vermogensrechtelijke kwesties. Het toepassingsbereik van het artikel werd in 1995 uitgebreid tot aangelegenheden inzake de verzorging en opvoeding. De wettekst is in 2009 aangepast in verband met de Wet bevordering voortgezet ouderschap en zorgvuldige echtscheiding van 27 november 2008. Sindsdien kan iedere rechter waarbij een zaak aanhangig is een bijzondere curator benoemen. De reden voor benoeming is in de wettekst niet aangepast. Sinds 1 maart 2009 luidt het artikel als volgt:

Wanneer in aangelegenheden betreffende diens verzorging en opvoeding, dan wel het vermogen van de minderjarige, de belangen van de met het gezag belaste ouders of een van hen dan wel van de voogd of de beide voogden in strijd zijn met die van de minderjarige, benoemt de rechtbank, danwel, indien het een aangelegenheid inzake het vermogen van de minderjarige betreft, de kantonrechter, of, indien de zaak reeds aanhangig is, de desbetreffende rechter, indien hij dit in het belang van de minderjarige noodzakelijk acht, daarbij in het bijzonder de aard van deze belangenstrijd in aanmerking genomen, op verzoek van een belanghebbende of ambtshalve een bijzondere curator om de minderjarige ter zake, zowel in als buiten rechte, te vertegenwoordigen.

¹⁰ Zie onder andere de uitspraak van de rechtbank Alkmaar van 16 februari 2011, LJN: BQ1141 en de uitspraak van de rechtbank Maastricht van 15 juli 2011, LJN: BR2068.

¹¹ Zie ook Hoge Raad 24 januari 2003, NJ 2003, 198.

¹² Zie onder andere al in 2004 M. de Bruijn-Lückers, 'De minderjarige als volwaardige procespartij?', *Meesterlijk groot voor de kleintjes. Opstellen aangeboden aan prof. Mr. J.E. Doek ter gelegenheid van zijn emeritaat*, K. Blankman en M.R. Bruning (red), 2004.

¹³ Raad voor het Jeugdbeleid, *Jeugd met recht: een perspectief voor de rechtspositie van minderjarigen*, 1988.

¹⁴ Steketee, M.J., A.M. Overgaag en K.D. Linnemann, *Minderjarige als procespartij?*, Verweij-Jonker Instituut, februari 2003.

¹⁵ Kamerstukken II, 2003-2004, 29 200 VI, nr. 116.

De kernelementen van het huidige artikel zijn: 'belanghebbende', 'belangenstrijd' en 'in en buiten rechte'.

Belanghebbende: de vraag naar een bijzondere curator

Belanghebbende is in artikel 798 Burgerlijke Rechtsvordering gedefinieerd als: *degene op wiens rechten of verplichtingen de zaak rechtstreeks betrekking heeft*. Iemand is dus belanghebbende als die rechtstreeks in zijn of haar rechten of verplichtingen wordt geraakt. De belanghebbende is in de eerste plaats de minderjarige zelf.¹⁶ Die kan de rechter om een bijzondere curator vragen. De minderjarige kan dat – mits voldoende wilsbekwaam – doen via een formeel verzoekschrift.¹⁷ Ook kan de minderjarige een brief schrijven aan de rechter en door gebruik te maken van deze informele rechtsingang een ambtshalve benoeming proberen te bewerkstelligen.¹⁸ In het licht van het voorgaande is een recente uitspraak opmerkelijk te noemen: daarin vroeg een minderjarige om een bijzondere curator, maar werd hij niet-ontvankelijk verklaard omdat – kort gezegd – hij daarvoor geen formele rechtsingang heeft en hij in en buiten rechte wordt vertegenwoordigd door een (bijzondere) wettelijke vertegenwoordigers of de Raad voor de Kinderbescherming.¹⁹

Niet alleen de minderjarige zelf kan om een bijzondere curator vragen. Ook anderen kunnen dat voor hem, zoals de (advocaat van de) (groot)ouders of pleegouders van een minderjarige. Een broer of zus kan dat niet.²⁰ Dit is niet zonder meer vanzelfsprekend en wellicht nog voor herziening vatbaar in de toekomst; een broer of zus kan immers wel degelijk geraakt worden door een beslissing over de minderjarige, zoals bijvoorbeeld bij een uithuisplaatsing van de minderjarige.²¹

Tot slot kan de bijzondere curator ook ambtshalve benoemd worden. De rechter is dan degene die beslist dat er iemand moet zijn die exclusief de belangen van het kind voor het voetlicht kan brengen.

In veel situaties kan er behoefte bestaan aan een bijzondere curator, mits het maar betrekking heeft op het vermogen of de opvoeding en verzorging van de minderjarige. Onder opvoeding en verzorging kan worden begrepen de zorg en de verantwoordelijkheid voor het geestelijk en lichamelijk welzijn en de veiligheid van het kind als wel het bevorderen van de ontwikkeling van zijn persoonlijkheid (artikel 1:247 BW). Bij de wetwijziging van 1 maart 2009 is expliciet de situatie genoemd waarin een kind de speelbal van de ouders wordt in een echtscheidingsprocedure.²² Verder kan gedacht worden aan situaties rond omgang, gezag, hoofdverblijfplaats, ondertoezichtstelling, (niet gesloten) uithuisplaatsing, medische conflicten over bijvoorbeeld vaccinaties, onderwijs en arbeid. Ook de voortzetting van een plaatsing bij een (netwerk)pleeggezin kan een situatie opleveren waarin behoefte bestaat aan de benoeming van een bijzondere curator.²³

Gelet op het voorgaande zijn interessante vragen in hoeverre de belanghebbenden in de praktijk, inclusief de rechters, weten van het bestaan van de bijzondere curator, in welke situaties de behoefte bestaat aan een bijzondere curator en in hoeverre omstandigheden herkend worden waarin de

¹⁶ Kamerstukken II, 1992-1993, 23012, nr. 3.

¹⁷ Hoge Raad 4 februari 2005, NJ 2005/422.

¹⁸ L.W.M. Hendriks, 'De bijzondere curator: het bijzonder curatorschap in de praktijk', *UCER 5 - Actuele ontwikkelingen in het familierecht*, 2011.

¹⁹ Rechtbank Alkmaar 21 december 2011, LJN: BW0361.

²⁰ HR 21 mei 2010, NJ 2010, 397.

²¹ Zie onder andere hierover ook C. Forder, 'Is de oudste broer belanghebbende in de kinderschermingsprocedures met betrekking tot zijn broertjes of zusjes?', *Nederlands Juristenblad*, 2011-21.

²² Kamerstukken II, 30145, nr. 6 en Kamerstukken I, 30145, E.

²³ Nieuwenhuis, J.H., C.J.J.M. Stolker en W.L. Valk, *Burgerlijk Wetboek Tekst & Commentaar*, artikel 1:250 BW en artikel 1:377a BW en prof. mr. P. Vlaardingebroek en anderen, *Het hedendaagse personen- en familierecht*, Kluwer, Deventer 2011. Zie ook een overzicht van recente uitspraken in 'Waar staat de bijzondere curator in het huidige rechtsbestel inmiddels?', I.J. Pieters, *FJR 2012/36* en meer in het bijzonder over pleegzorgsituaties in 'Juridische mogelijkheden voor pleegouders en het pleegkind', M. Kramer, *Pleegzorg in perspectief* (red. P.M. van den Bergh en A.M. Weterings), 2012.

bijzondere curator van pas zou kunnen komen. Deze en andere vragen komen met name in hoofdstuk vier aan de orde.

Belangenstrijd; de (reden van de) benoeming

Voor de benoeming van een bijzondere curator moet er sprake zijn van een strijd tussen de belangen van de met het gezag belaste ouders of één van hen, dan wel de voogd of beide voogden en de belangen van de minderjarige over de verzorging en opvoeding van die minderjarige of diens vermogen. De strijd moet zodanig zijn dat de benoeming van een bijzondere curator *noodzakelijk* is. Uit de jurisprudentie volgt verder dat het moet gaan om een *concreet* en een *wezenlijk conflict* over het vermogen of de opvoeding en verzorging van de minderjarige. Geschillen over algemene opvoedingsproblemen zijn dus niet bedoeld om opgelost te worden door een bijzondere curator. De bijzondere curator is ook geen mentor die in het algemeen optreedt ter behartiging van (immateriële) belangen. Wel kan het zowel gaan om een conflict tussen kind en ouder(s)/voogd(en) als ook tussen kind en een derde waarbij de ouders de minderjarige niet willen vertegenwoordigen.²⁴

Als de jurisprudentie en literatuur er op nageslagen wordt, komt er geen eenduidig beeld naar voren over wanneer er sprake is van een wezenlijk conflict over de verzorging en opvoeding waarbij de benoeming van een bijzondere curator noodzakelijk is. Bovendien is niet duidelijk of er ook sprake kan zijn van een conflict met één van de ouders als wel beiden het gezag hebben. Verder volgt uit de literatuur dat de bijzondere curator maar weinig benoemd zou worden.²⁵ De benoeming van de bijzondere curator is ingrijpend omdat het de ouders deels buiten spel kan zetten en dicht bij het gezinsleven komt. Daarom moet steeds rekening gehouden worden met de privacy van de wettelijke vertegenwoordiger(s) en zou deze zo min mogelijk geschonden moeten worden. Ook moet voorkomen worden dat familie-aangelegenheden en situaties onnodig gejuridiseerd worden.²⁶

Reglementen of protocollen voor rechtbanken over benoeming van een bijzondere curator ontbreken. Nergens is nergens vastgelegd wie als bijzondere curator benoemd kan worden. In theorie kan dan ook iedereen bijzondere curator worden.²⁷ In de literatuur worden echter vooral advocaten, orthopedagogen, maatschappelijk werkers, pedagogen en psychologen genoemd als bijzondere curator.²⁸ Maar familie of andere derden kunnen die rol dus ook vervullen.

Gelet op het voorgaande zijn relevante vragen: wanneer de rechter in de praktijk overgaat tot benoeming: wanneer is er sprake van een belangenconflict? En wat voor een persoon benoemt de rechter, wat is zijn of haar achtergrond?

Verder zou met de wetwijziging in 2009, waardoor iedere rechter een bijzondere curator kan benoemen, de benoeming makkelijker moeten zijn geworden en daardoor wellicht ook vaker moeten gebeuren.²⁹ De vraag is of dat ook in de praktijk zo is en hoe vaak er jaarlijks bijzondere curatoren benoemd worden in Nederland. Ook is het de vraag of de met de wetwijziging beoogde rol van de bijzondere curator bij vervelende echtscheidingsprocedures, waarbij ouders bijvoorbeeld niet komen tot het gezamenlijk opstellen van een ouderschapsplan, in de praktijk vorm krijgt. In hoofdstuk vijf gaan we nader op deze vragen in.

In en buiten rechte; de taak van de bijzondere curator

²⁴ Zie onder andere Hoge Raad 4 februari 2005, NJ 2005/422 en J.H.M. ter Haar in: J.H. Nieuwenhuis, C.J.J.M. Stolker en W.L. Valk, *Burgerlijk Wetboek Tekst & Commentaar*, artikel 1:250 BW en Kamerstukken II, 1992-1993, nr. 3 en nr. 5.

²⁵ J.H.M. ter Haar in: Steketee, M.J., A.M. Overgaag en K.D. Linnemann, *Minderjarige als procespartij?*, Verwey-Jonker Instituut, februari 2003, Kamerstukken II, 30145, nr. 6, zie voor meer informatie en cijfers in het navolgende hoofdstuk 5.

²⁶ Nieuwenhuis, J.H., C.J.J.M. Stolker en W.L. Valk, *Burgerlijk Wetboek Tekst & Commentaar*, artikel 1:250 BW, maar zie ook rechtbank Groningen, 30 november 2010, LJN BO7050.

²⁷ Kamerstukken II, 2005-2006, 30 145, nr. 6.

²⁸ Zie onder andere L.W.M. Hendriks in 'De bijzondere curator: het bijzonder curatorschap in de praktijk', *UCER 5 - Actuele ontwikkelingen in het familierecht*, 2011.

²⁹ Kamerstukken II, 2005-2006, 30145, nr. 6.

Een bijzondere curator heeft als taak om de minderjarige in en buiten rechte te vertegenwoordigen. Dat betekent dus niet alleen procederen, maar soms juist bemiddelen tussen de partijen of adviseren aan de partijen of rechter.³⁰ In de wet is niet vastgelegd aan welke eisen (het werk van) een bijzondere curator moet voldoen. Dit is evenmin elders vastgelegd. Ook worden er geen opleidingseisen aan een bijzondere curator gesteld. Volgens de voormalige minister van Justitie Donner zou daartoe vanuit de praktijk ook geen noodzaak zijn gebleken.³¹

Zoals eerder besproken, kan iedereen bijzondere curator zijn. De vraag rijst daarbij wie voor de werkzaamheden van de bijzondere curator betaalt. Volgens de wetgever is de Wet op de rechtsbijstand van toepassing op bijzondere curatoren.³² Vergoeding vindt volgens die wet plaats op basis van een toevoeging. Om in aanmerking te komen voor een toevoeging en voor betaling door de Raad voor Rechtsbijstand geldt de eis dat iemand is ingeschreven in de registers van de Raden voor Rechtsbijstand. Hierin staan advocaten, mediators en anderen met wie de Raad een overeenkomst heeft gesloten.³³ Andere deskundigen of een oom, tante of buurvrouw staan niet ingeschreven in dit register. Indien een bijzondere curator uit deze groep wordt benoemd, dan is er niets geregeld omtrent de financiering. Navraag bij de Raad voor Rechtsbijstand Amsterdam wees bovendien uit dat alleen als advocaat ingeschreven bijzondere curatoren voor toevoeging in aanmerking komen. In al deze gevallen kan de rechter dan besluiten tot "betaling uit 's Rijks kas".³⁴

In de Wet op de Rechtsbijstand zijn geen specifieke bepalingen opgenomen over de (hoogte van de) vergoeding van de werkzaamheden van een (ingeschreven) bijzondere curator. Ook op de website van de Raad voor Rechtsbijstand kan hierover geen informatie gevonden worden. Alles is toegesneden op de advocaat en de mediator en de vergoeding voor de bijzondere curator gaat daarin mee. De vergoeding is een forfaitair bedrag dat afhankelijk is van het aantal punten dat toegekend is aan zaken en activiteiten.³⁵ Voor toevoeging moet dan ook een omschrijving worden opgegeven van de omstandigheden en de werkzaamheden alsmede een omschrijving van het belang waarvoor de benoeming plaatsvond.³⁶ Daarnaast geldt wel op grond van artikel 6 lid 1 onder d en artikel 8 onder c van het Besluit eigen bijdrage rechtsbijstand dat kinderen geen eigen bijdrage hoeven te betalen als er een bijzondere curator wordt benoemd. In dit artikel is overigens enkel opgenomen de situatie waarin er een geschil is met de ouder(s) en niet met de in artikel 1:250 BW ook genoemde voogd.

De financiering van de bijzondere curator is dus niet expliciet geregeld en kan aanleiding zijn voor discussie. Zo ontstond eind 2011 een geschil tussen een bijzondere curator en de Raad voor Rechtsbijstand Amsterdam over verrichte werkzaamheden en in hoeverre die voor vergoeding in aanmerking kwamen. De zaak werd aanvankelijk voorgelegd aan de rechter, maar leidde uiteindelijk niet tot een vonnis omdat de Raad voor Rechtsbijstand en de bijzondere curator alsnog tot afspraken kwamen. Naar aanleiding van deze kwestie wordt nu gewerkt aan beleid hierover, waarbij het uitgangspunt kan zijn dat toevoeging zal plaatsvinden voor een concrete taak. De werkzaamheden kunnen breder zijn dan alleen procederen, zoals adviseren en bemiddelen, maar zouden niet het karakter mogen krijgen van mediation of maatschappelijk werk en moeten te maken hebben met de

³⁰ Deze verschillende taken zijn inherent aan de termen 'in en buiten rechte', maar worden als zodanig ook onderscheiden door onder andere L.W.M. Hendriks in 'De bijzondere curator: het bijzonder curatorschap in de praktijk', *UCER 5 – Actuele ontwikkelingen in het familierecht*, 2011. Bemiddeling wordt ook expliciet als taak genoemd bij bijvoorbeeld het van de grond krijgen van omgangsregelingen door prof. mr. P. Vlaardingebroek en anderen in *Het hedendaagse personen- en familierecht*, Kluwer, Deventer 2011.

³¹ Kamerstukken II, 2005-2006, 30145, nr. 6.

³² Kamerstukken II, 2006/2007, 30146, nr. 6.

³³ Artikel 13 en 33b Wet op de Rechtsbijstand, WO 30 145 *Handelingen I* 2008/2009, nr. 8.

³⁴ Zie onder andere Gerechtshof 's-Gravenhage, 17 december 2008, LJN BH2764.

³⁵ In de bijlage van het Besluit vergoedingen rechtsbijstand 2000 is de puntverdeling over zaken opgenomen. Zo is een echtscheidingsprocedure op tien punten gesteld en ouderlijk gezag/omgangsregeling op 7 punten. In de bijlage staat geen afzonderlijke vermelding van werk als bijzondere curator. Dit aantal punten wordt vermenigvuldigd met het basisbedrag dat elk jaar opnieuw wordt vastgesteld om de vergoeding te bepalen. Per 1 januari 2012 is het basisbedrag € 106,23.

³⁶ Zie onder andere artikel 24 van de Wet op de Rechtsbijstand.

opgedragen taak. Het is voor de Raad van Rechtsbijstand dan ook wenselijk dat de rechter duidelijk aangeeft voor welk concreet probleem de bijzondere curator benoemd wordt.³⁷

Gelet op het voorgaande dringt de vraag zich op in hoeverre de financiering van de bijzondere curator in de praktijk problemen oplevert. Ook kan de vraag gesteld worden of er inderdaad geen behoefte is aan opleidingseisen waaraan een bijzondere curator moet voldoen, welke eigenschappen een bijzondere curator moet hebben, in hoeverre een bijzondere curator een duidelijke en/of afgebakende taak krijgt toebedeeld en of er controle is op de uitvoering van die taak. Op deze en andere vragen wordt in hoofdstuk zes ingegaan.

Ik ben 13 jaar. Ik woon bij mijn opa en oma omdat het thuis niet goed ging. Ik wil graag bij mijn opa en oma blijven wonen, maar mijn gezinsvoogd dacht daar anders over. Vorig jaar hebben mijn opa en oma de Kinderombudsman gebeld met de vraag wat ik kan doen. Die vertelde dat ik een brief kan schrijven aan de rechter om te laten weten wat ik wil. Dat heb ik toen gedaan.

Ik mocht daarna bij de rechter komen om mijn verhaal te vertellen. Ik was alleen met de rechter en de meneer die alles opschrijft. De rechter luisterde goed.

Later hoorde ik via mijn opa en oma dat de rechter voor mij een bijzondere curator benoemd had. De bijzondere curator was een advocaat.

Ik vond de bijzondere curator maar niets en was niet blij met hem. Hij was een deftige meneer en had heel nette kleren aan. Ik ging langs bij hem op kantoor. Ik vond hem niet aardig en vertrouwde hem niet. Als hij nou van voetbal had gehouden, dan hadden we ten minste nog ergens over kunnen praten.

Ik heb hem maar twee keer gesproken. De eerste keer vertelde hij wat er ging gebeuren. Hij stelde allemaal vragen en ik mocht mijn verhaal vertellen. De tweede keer had hij ondertussen gesproken met opa, oma en mijn ouders en toen was hij helemaal op de hand van mijn ouders. Hij had al bedacht wat er moest gebeuren. De bijzondere curator zei dat hij er voor mij was, maar zo voelde dat niet. Ik vond het ook vervelend dat hij met andere mensen over mij gepraat had. Hij luisterde wel, maar verdraaide vervolgens wat ik had gezegd.

Ondanks alles heeft hij wel tegen de rechter gezegd dat ik het beste bij opa en oma kan blijven wonen. Dat was wel wat ik hoopte. Hij heeft vooraf niet aan mij verteld dat dit zijn advies zou worden en ik heb zijn verslag ook niet gelezen. Ik heb van mijn opa en oma gehoord wat er in stond en zij kregen het verslag ook pas 20 minuten voor de zitting. Ik was zelf niet op de zitting aanwezig: dat mocht wel, maar de bijzondere curator zei dat het niet hoefde en toen heb ik gezegd dat ik dan niet meeding.

Na de zitting heb ik de bijzondere curator niet meer gesproken. Dat vond ik ook wel best. Ik mocht hem toch niet en was blij dat ik van hem af was. Ik geef de bijzondere curator als cijfer dan ook een 2. Een goede bijzondere curator luistert echt naar een kind en zorgt ervoor dat het kind mag zijn wie het is. Mijn bijzondere curator staat in hetzelfde rijtje als de gezinsvoogd en andere hulpverleners.

³⁷ Informatie verkregen via de betrokken bijzondere curator en de Raad voor Rechtsbijstand Amsterdam.

4. De vraag naar een bijzondere curator

**"Het gaat er niet om of ik mijn zin krijg,
als ik maar wel het idee heb dat er echt naar mij geluisterd wordt"**³⁸

In dit hoofdstuk staat de vraag naar de bijzondere curator centraal. In welke situaties is er in de praktijk behoefte aan een bijzondere curator? En in hoeverre is het bestaan van en het kunnen verzoeken om een bijzondere curator bekend bij iedereen die daarmee te maken kan krijgen? Eerst worden de ervaringen en belangen van de kinderen, bijzondere curatoren, rechters en bureaus jeugdzorg besproken. Daarna volgt een analyse van deze verschillende gezichtspunten.

4.1 Kinderen

De geïnterviewde kinderen³⁹ wisten aanvankelijk niet van het bestaan van de bijzondere curator. Dit komt overeen met het beeld op basis van de vragen, signalen en klachten die bij de Kinderombudsman binnen komen; als door medewerkers van de Kinderombudsman wordt gewezen op het bestaan van de bijzondere curator, is dit doorgaans nieuwe informatie voor kinderen.

Bij de kinderen bestond dus geen behoefte aan een bijzondere curator als zodanig. Drie van de vier hadden wel behoefte aan iemand die naar hen luisterde en gingen op zoek naar wie daarin kon voorzien. Eén vroeg hiernaar bij de advocaat van één van de ouders, hoorde zo over de bijzondere curator en vroeg de rechter om benoeming via de advocaat. Zij kreeg later naast haar bijzondere curator ook nog een advocaat. Twee anderen schreven een brief aan de kinderrechter en kregen na een gesprek met de rechter een bijzondere curator toegewezen hoewel zij daar zelf niet om hadden gevraagd. Eén van deze twee gaf verder aan dat het "wel een best zwaar middel is om zelf naar de rechter te gaan: het zou beter zijn als dat niet nodig is en er een tussenoplossing is als je het gevoel hebt dat er niemand naar je luistert". Dit kind had een gezinsvoogd, maar dat volstond niet voor haar. Het vierde kind dat we gesproken hebben ging niet zelf op zoek naar een luisterend oor of vertegenwoordiger. De bijzondere curator werd benoemd in verband met de aard van de procedure (vaststelling vaderschap).

De situatie waarin de bijzondere curator werd benoemd ging in twee gevallen om de hoofdverblijfplaats en omgang met de andere ouder. In één geval betrof het de voortzetting van een netwerkplaatsing en omgang met de biologische ouders. In het vierde geval ging het om de vaststelling van vaderschap.

4.2 Bijzondere curatoren

Aan de bijzondere curatoren is een enquête voorgelegd met onder meer vragen over wat volgens hen belangrijke knelpunten zijn als het gaat om de vraag naar een bijzondere curator. Hieruit komt naar voren dat kinderen niet weten *dat* ze om een bijzondere curator kunnen vragen. Daarnaast kunnen ze nergens heen als de rechter een informeel verzoek om een bijzondere curator afwijst. Verder wordt als een belangrijk knelpunt gezien dat rechters, ouders en gezinsvoogden onvoldoende op de hoogte zijn van de mogelijkheid om een bijzondere curator te benoemen. Ook is volgens bijzondere curatoren een probleem dat deze partijen niet goed de situaties herkennen waarin het belang van het kind gediend is met een bijzondere curator. Opvallend is verder dat respondenten die zelf advocaat zijn geen groot knelpunt zien als het gaat om de vraag of advocaten goed op de hoogte zijn van de mogelijkheid van een bijzondere curator en de situaties herkennen die zich daarvoor lenen, terwijl drie van de vier respondenten die geen advocaat zijn, hierin juist wél een groot knelpunt zien.

³⁸ De quotes aan het begin van de hoofdstukken 4, 5 en 6 zijn steeds van één van de geïnterviewde kinderen.

³⁹ Voor de leesbaarheid van dit rapport wordt steeds gesproken over 'kinderen', in aansluiting op het IVRK, maar uiteraard wordt daaronder iedereen tot 18 jaar begrepen.

Naast de voorgelegde lijst met knelpunten konden de bijzondere curatoren zelf ook aangeven waar volgens hen zich problemen voordoen. De bijzondere curatoren wijzen op het feit dat kinderen een hoge drempel ervaren om actie te ondernemen. Ook maken kinderen onvoldoende gebruik van de informele rechtsingang en kunnen jonge kinderen, onder de twaalf jaar en vooral kinderen van nul tot vijf jaar, feitelijk zelf geen bijzondere curator aanvragen. Verder wordt – van geheel andere orde – nog gewezen op de administratieve rompslomp rond de benoeming van een bijzondere curator.

Om de vraag naar de bijzondere curator in beeld te brengen is aan hen verder gevraagd om aan te geven in wat voor soort zaken zij zijn benoemd als bijzondere curator. Daaruit komt het volgende overzicht naar voren uit de 29 geanalyseerde enquêtes:

Tabel 1: zaken waarin de bijzondere curatoren zijn benoemd volgens de enquête, N=29

	Uitsluitend in dit type zaken	In combinatie met andere type zaken	Totaal aantal respondenten dat in dit type zaak als bijzondere curator is benoemd
echtscheiding (bv. verblijfplaats, verzorging en opvoeding, omgangsregeling)	7	9	16
uithuisplaatsing niet gesloten	2	6	8
uithuisplaatsing gesloten	1	6	7
ondertoezichtstelling	0	7	7
onderwijszaken (bijv keuze van opleiding)	0	2	2
vermogenszaken	0	3	3
anders, namelijk.....	2	0	2
Weet niet/geen antwoord/geen ervaring	5		

Uit de enquête-antwoorden blijkt dat benoeming in deze gevallen aansluit bij de door de bijzondere curatoren ervaren behoefte. In toelichting wordt door diverse bijzondere curatoren opgemerkt dat er ook zeker behoefte kan bestaan aan de benoeming van een bijzondere curator bij situaties rond pleegzorg. Twee bijzondere curatoren geven aan dat pleegkinderen en pleegouders een zwakke positie hebben om een bijzondere curator te krijgen in situaties als terugplaatsing bij de ouders. Verder is over de Bureaus Jeugdzorg nog naar voren gebracht dat een Bureau Jeugdzorg in de praktijk vaak de belangen van de ouders laat prevaleren. De gezinsvoogd heeft een machtspositie en in dat soort situaties kan behoefte bestaan aan een bijzondere curator als waarborg.

Aangezien er bij de invoering van de ouderschapsplannen in 2009 expliciet een rol is toebedacht voor bijzondere curatoren, is in de enquête specifiek gevraagd naar de rol van de bijzondere curator bij echtscheidingen. Uit de voorgelegde stellingen blijkt dat bijzondere curatoren vinden dat ze bij problemen rond echtscheidingen een grote rol kunnen spelen en daar meer bij betrokken zouden moeten worden. Het gaat vooral om problemen ná de echtscheiding, zoals het naleven van afspraken over de omgang of wijziging van die afspraken, maar ook wordt er een toegevoegde waarde gezien bij het opstellen van het ouderschapsplan. Dit laatste gebeurt nu nog maar zelden. Uit de toelichting van een aantal bijzondere curatoren bij hun antwoorden blijkt dat zij de rol van de bijzondere curator bij echtscheidingen vooral zien als iemand die de belangen van de kinderen behartigt en de wensen van

de kinderen verwoordt. Dat is op twee manieren effectief. Ten eerste ontstaat over de wensen van de kinderen zelf dan geen strijd. Ten tweede zullen de ouders zich sneller realiseren hoe hun ouderschapsplan uitwerkt voor zowel de kinderen als voor henzelf. Bij deze rol van de bijzondere curator werd door één respondent wel de kanttekening gemaakt dat die pas mogelijk is als de kinderen hun mening – hoe rudimentair dan ook – wel kunnen vormen. Ook zien andere respondenten eerder een rol voor een mediator. Kortom: niet in alle gevallen hoeft een bijzondere curator betrokken te worden. Dit werd beaamd in de vFAS-bijeenkomst. De rol van de bijzondere curator zou zijn om de authentieke mening van het kind te achterhalen en die bij de ouders naar voren te brengen, of om een klankbord te zijn voor het kind in een (v)echtscheiding. Een mediator zou dit echter soms ook kunnen doen. Bovendien moet een echtscheiding niet onnodig zwaar gemaakt worden als de ouders het zelf prima kunnen regelen.

De antwoorden van de bijzondere curatoren ten aanzien van de vraag naar een bijzondere curator zijn aardig eenduidig. Het is dan ook niet verwonderlijk dat bijna iedereen het (zeer) eens is met de stelling: 'de behoefte aan een bijzondere curator is veel groter dan nu uit het aantal benoemingen blijkt'. Als mogelijke oplossing wordt dan ook in de eerste plaats aangedragen dat er meer bekendheid moet komen over de bijzondere curator. Want als iets niet bekend is, kan het niet (goed) ingezet worden. Dit kan voor kinderen en ouders door publiciteit en voorlichting, folders of brochures via scholen, bibliotheken, Kinder- en Jongerenrechtswinkels en instanties die toch al een brief sturen aan een kind of ouder (zoals de rechtbank, Bureau Jeugdzorg, et cetera). Ook zou er meer aandacht moeten zijn voor de rechtsfiguur in de opleiding, nascholing en publicaties voor rechters, advocaten en medewerkers in de jeugdzorg. Verder wordt aangegeven dat de drempels die kinderen (kunnen) ervaren moeten worden weggenomen en zou niet lichtvaardig een verzoek mogen worden afgewezen. Tot slot zou het volgens sommigen mogelijk moeten zijn voor een kind om direct een advocaat te benaderen en niet eerst de gang naar de rechter te hoeven maken voor een bijzondere curator: als ieder kind een eigen advocaat zou krijgen, zou er geen behoefte meer zijn aan een bijzondere curator. Deze stelling wordt niet door iedereen gedeeld: anderen zien wel degelijk een rol voor een bijzondere curator, al dan niet naast of in plaats van een advocaat. In hoofdstuk vijf komen we hier nog op terug.

4.3 Rechters

Binnen de rechterlijke macht is de rechtsfiguur van de bijzondere curator over het algemeen bekend. Of dit ook daadwerkelijk leidt tot benoemingen, wordt besproken in hoofdstuk vijf. Ten aanzien van de bekendheid bij kinderen, ouders, advocaten en Kinder- en Jongerenrechtswinkels geven rechters aan dat die veel verbetering behoeft. De informatievoorziening naar deze partijen zou beter moeten, bijvoorbeeld aan de hand van folders en met behulp van social media. Ook zou de rechtsfiguur van de bijzondere curator meer afgebakend moeten worden ten opzichte van andere spelers in het veld, zoals Bureau Jeugdzorg en de Raad voor de Kinderbescherming; meer duidelijkheid hierover kan behulpzaam zijn om de behoefte aan een bijzondere curator – of juist een andere persoon – te bepalen. Verder vinden sommige rechters dat er vaker ambtshalve een bijzondere curator benoemd zou moeten worden, omdat een kind de behoefte aan een bijzondere curator zelden onderkent. Op de vraag waarom dat dan niet gebeurt, komt geen duidelijk antwoord.

Aan de andere kant blijkt de 'behoefte van een kind' aan een bijzondere curator, zo stellen de rechters, niet zelden eigenlijk de behoefte van één van de ouders te zijn, hetzij om een extra partij in zijn of haar kamp te krijgen, hetzij om een gratis advocaat te krijgen in plaats van zelf een (dure) advocaat in te schakelen. Een bijzondere curator is volgens de rechters enkel een optie als het nodig is voor de belangen van het kind en niet als verkapt verzoek om de belangen van de ouder(s) te dienen. Het gevaar en de vrees voor misbruik vertroebelt volgens de rechters het zicht op de behoefte aan een bijzondere curator.

Als kinderen een bijzondere curator nodig hebben, kunnen ze dat laten weten door een brief te schrijven aan de rechter. Dus via de informele rechtsingang. Bij sommige rechtbanken worden alle brieven ingeschreven, bij andere niet. Wel volgt volgens de bevroagde rechters op alle brieven een reactie, hetzij door de kinderen uit te nodigen voor een gesprek, hetzij met een brief terug. De standaardprocedure hierin verschilt per rechtbank en hangt ook af van het individuele geval van het kind. Een brief wordt in ieder geval beschouwd als een uiting waaruit de behoefte van een kind kan blijken en derhalve serieus genomen moet worden. De bij de Kinderombudsman gehoorde klacht dat kinderen nooit meer iets horen op hun brief, wordt door de rechters niet herkend. Wellicht dat dit gaat om brieven die hen nooit bereiken en daar kunnen zij dan ook niets over zeggen.

Verschillende rechters uiten hun zorgen over het feit dat kinderen soms met een eigen advocaat ter zitting verschijnen. Binnen het Familie- en jeugdrecht kan een kind geen eigen advocaat hebben, behalve bij een gesloten uithuisplaatsing. Wil een kind bijstand, dan moet een bijzondere curator worden benoemd. De komst van een advocaat die niet benoemd is als bijzondere curator levert onzekere situaties op in een voor het kind toch al spannende aangelegenheid. Sommige rechters staan de advocaat toe, ook al heeft die daar geen formele rol, andere rechters benoemen de advocaat alsnog tot bijzondere curator en weer andere rechters ontzeggen de advocaat de toegang tot de besloten zitting.

Daarnaast spreken rechters tijdens de focusgroepen hun zorgen uit over het ontoegankelijke oerwoud aan mogelijkheden en onmogelijkheden voor kinderen om hun mening te geven en op te komen voor hun eigen belangen, met de formele en informele rechtsingang, de bijzondere curator en soms geen enkele eigen rechtsingang. Zelfs voor juristen is het niet altijd even duidelijk wat kan en mag, laat staan voor een kind dat de behoefte heeft om voor zichzelf (in rechte) op te komen. Dat is volgens de rechters onacceptabel. Overigens wordt een algehele rechtsingang niet direct als de oplossing beschouwd; ieder verzoek van een kind leidt dan tot een procedure terwijl een juridische procedure niet altijd in het belang van het kind is. Eén rechter opperde een tussenstation, een laagdrempelig loket waar kinderen al hun (rechts)vragen kunnen voorleggen en eventueel doorgelaten kunnen worden tot de rechter, al dan niet met een bijzondere curator. Dit idee kreeg veel bijval.

Rechters zien wel een toename in het aantal verzoeken om een bijzondere curator, met name het laatste half jaar. Of dit ook te maken heeft met een toegenomen behoefte of enkel met meer bekendheid met de rechtsfiguur – wellicht door het (aangekondigde) onderzoek van de Kinderombudsman – is niet duidelijk. Eén van de deelnemende rechters gaf aan zelf ook "door de invitatie voor de focusgroep op de gedachte te zijn gebracht om vaker ambtshalve een bijzondere curator te benoemen".

Op de vraag in welke situaties de behoefte aan een bijzondere curator kan bestaan, komt uit de gesprekken met de rechters een veelheid aan situaties: gezag, omgang, hoofdverblijfplaats, ondertoezichtstelling, medische kwesties, onderwijs. Als het maar te maken heeft met de zorg en opvoedingstaken van ouders voor kinderen. Wel blijken omgang en gezag als de meest voorkomende kwesties te worden gezien waarin een bijzondere curator een rol kan spelen. Er wordt vooralsnog nauwelijks een rol gezien voor de bijzondere curator bij de opstelling van ouderschapsplannen, zonder dat daar een duidelijke reden voor wordt aangegeven. In het aantal benoemingen wordt geen stijging gezien sinds de invoering van het ouderschapsplan in 2009. Dit palet aan situaties volgt ook uit de beschikkingen die zijn verkregen via de rechtbank Rotterdam, Amsterdam, Den Haag en Leeuwarden.⁴⁰ Hierin kwamen verder nog problemen aan de orde rond pleegzorg en één geval van een omgangsregeling met de grootouders.

⁴⁰ Zie hierover meer in hoofdstuk vijf.

4.4 Bureaus Jeugdzorg

Uit de reacties van de Bureaus Jeugdzorg op onze vragen blijkt dat men binnen de Bureaus Jeugdzorg niet altijd bekend is met de rechtsfiguur van de bijzondere curator. De juridische afdelingen weten meestal wel van het bestaan van deze rechtsfiguur, maar de gezinsvoogden⁴¹, die de ondertoezichtstelling in de praktijk uitvoeren, veel minder. De ervaringen zijn dan ook beperkt. Dat wil niet zeggen dat er geen behoefte is aan een bijzondere curator.

In reactie op de onderzoeksvragen geven de Bureaus Jeugdzorg verschillende situaties aan waarin naar hun mening behoefte kan bestaan aan een bijzondere curator, ook naast een gezinsvoogd. Zo worden voorbeelden genoemd waarin de bevoegdheden of instrumenten van jeugdzorg te kort schieten, het kind zou moeten kunnen procederen (zoals bij ouders die de publiciteit opzoeken, filmpjes en informatie van de kinderen op internet zetten of hun onderhoudsplicht niet nakomen ten aanzien van bijvoorbeeld schoolkosten of kosten voor een fiets), ouders en gezinsvoogd het eens zijn maar het kind pertinent niet. Ook kan gedacht worden aan situaties waarin een kind (licht) verstandelijk beperkt is en/of het moeilijk zelfstandig zijn mening kan vormen. Daarnaast zijn situaties denkbaar waarin ouders niet meer in staat zijn de belangen van hun kinderen over het voetlicht te brengen bij bijvoorbeeld (v)chtscheidingen of omdat zij uit principe geen hoger beroep instellen, uit weerstand tegen elke handeling van de gezinsvoogd zijn of juist volstrekt onverschillig staan tegenover wat er met hun kind gebeurt. Deze situaties zijn meerdere keren genoemd. Andere, minder vaak genoemde voorbeelden waarin de bijzondere curator een rol kan spelen zijn: als een ouder en kind het niet eens worden over een schoolkeuze, als de enige ouder met gezag komt te overlijden of als een kind omgang wil met de grootouders.

Tot slot zijn diverse ervaringen genoemd waarin door ouders of pleegouders om een bijzondere curator wordt gevraagd. Die verzoeken worden zelden toegewezen met als motivering dat het eigenlijk gaat om een verstoorde verhouding tussen de (pleeg)ouders en jeugdzorg en daar is de bijzondere curator niet voor bedoeld. Diverse jeugdzorg-organisaties zijn het daar mee eens, maar zien ook situaties waarin een bijzondere curator wel een oplossing kan bieden, omdat het kind zelf knel zit: door de strijd tussen ouders en pleegouders (en jeugdzorg) kan het niet meer bepalen wat het zelf nu eigenlijk wil. Dit kan bijvoorbeeld gebeuren bij de vraag waar een kind moet gaan wonen.

De behoefte aan een bijzondere curator zoals in bovenstaande situaties ontstaat omdat de bijzondere curator bepaalde werkzaamheden uit handen van de gezinsvoogd kan nemen. De bijzondere curator heeft bevoegdheden die een gezinsvoogd niet heeft. Zo kan de bijzondere curator de gezinsvoogd uit de wind houden in een echtscheidingsstrijd zodat de gezinsvoogd de eigenlijke taken van de ondertoezichtstelling kan uitvoeren. Ook kan de bijzondere curator de belangen van het kind vertegenwoordigen als er een conflict is waar ook jeugdzorg onderdeel van uitmaakt of dreigt uit te gaan maken of als jeugdzorg als partijdig wordt ervaren door de belanghebbenden. Een Bureau Jeugdzorg gaf als voorbeeld aan dat een gezinsvoogd voor een deel wel de belangen van het kind kan behartigen, namelijk voor zover het om het organiseren van hulpverlening gaat. Op andere gebieden zou een taak voor een bijzondere curator kunnen liggen.

Ondanks dat op de vragen van de Kinderombudsman duidelijk aangegeven kan worden in welke situaties een bijzondere curator in een behoefte kan voorzien, wordt er niet veel om gevraagd door gezinsvoogden zelf. Bij sommige jeugdzorg-organisaties is het de afgelopen drie jaar meerdere keren gebeurd, maar bij sommige is de laatste keer jaren geleden en de meeste Bureaus Jeugdzorg hebben één geval genoemd in de afgelopen drie jaar. Als er door jeugdzorg om een bijzondere curator wordt gevraagd, wordt die veelal toegewezen, maar niet altijd. Dat is erg lastig, want, zo wordt aangegeven, 'we vragen niet voor niets om een bijzondere curator'.

⁴¹ Formeel zijn het gezinsvoogdijmedewerkers, maar aangesloten wordt bij het gangbare taalgebruik.

Tot slot geeft een aantal Bureaus Jeugdzorg aan dat er zich soms advocaten melden die niet benoemd zijn als bijzondere curator. De wijze waarop deze advocaten betrokken zijn geraakt, is vaak niet duidelijk en lijkt soms vooral te zijn ingegeven door de advocaten van de ouders. Over deze ontwikkeling maken de Bureaus Jeugdzorg zich zorgen.

4.5 Analyse

Bekendheid met bijzondere curator

De grote gemene deler in de voorgaande paragrafen is het gebrek aan bekendheid met het bestaan van de bijzondere curator en situaties waarin deze een uitkomst zou kunnen bieden. Opvallend is wel, dat hierbij soms naar elkaar gewezen wordt. De oplossing voor het gebrek aan bekendheid met deze rechtsfiguur zou volgens de bijzondere curatoren en de rechters liggen in meer publiciteit richting kinderen en ouders en aandacht binnen de (vervolg)opleidingen van professionals. Ook zou er volgens de rechters een duidelijke afbakening moeten zijn van de bijzondere curator ten opzichte van de andere spelers in het veld zoals Bureau Jeugdzorg en de Raad voor de Kinderbescherming, zodat duidelijk bepaald kan worden wanneer de bijzondere curator in een behoefte kan voorzien.

Daarnaast worden door de professionals nog andere knelpunten gezien voor de kinderen zelf. Rechters geven aan dat het voor kinderen lastig zal zijn te onderkennen wanneer zij een bijzondere curator nodig hebben en waar ze terecht kunnen en dat (het gevaar voor) misbruik door de ouders van de rechtsfiguur het zicht op die behoefte voor rechters ook bemoeilijkt. Bijzondere curatoren geven praktische knelpunten aan, zoals het ontbreken van de mogelijkheid van beroep tegen een afwijzing op een verzoek om een bijzondere curator via de informele rechtsingang en hoge drempels voor het kind. De genoemde knelpunten van de professionals vinden hun weerslag in de verhalen van de kinderen.

Behoefte aan een bijzondere curator

De situaties waarin de behoefte aan een bijzonder curator kan ontstaan zijn divers. Omgang en gezag bij echtscheidingen worden het meest genoemd, maar ook ondertoezichtstellingen, uithuisplaatsingen, onderwijs en medische situaties komen naar voren. In verband met het opstellen van ouderschapsplannen worden bijzondere curatoren zelden benoemd, dit geven zowel bijzondere curatoren als rechters aan. Bijzondere curatoren zien daar eventueel wel een rol voor zichzelf weggelegd. Er kunnen daarnaast ook situaties zijn tussen een kind en gezinsvoogd waarin behoefte is aan de benoeming van een bijzondere curator. Tot slot kwam vanuit de bijzondere curatoren naar voren dat er ook bij pleegouders en pleegkinderen de behoefte kan bestaan aan een bijzondere curator, met name als pleegouders het niet eens zijn met de beslissing van jeugdzorg over terugplaatsing bij de ouders. Jeugdzorg herkent deze situatie, in die zin dat zij zich geconfronteerd hebben gezien met verzoeken om een bijzondere curator door pleegouders. Jeugdzorg sluit niet uit dat er zich wel degelijk situaties voordoen waarin benoeming een uitkomst kan bieden. Daarbij moet volgens jeugdzorg echter wel centraal staan of het kind in de knel zit en niet of de pleegouders zich onvoldoende gehoord voelen.

De genoemde situaties zijn niet zeldzaam in Nederland. Uit de in mei 2012 verschenen Kinderrechtenmonitor van de Kinderombudsman volgen de volgende cijfers over 2010⁴²:

Tabel 2: aantallen van situaties waarin een bijzondere curator een rol zou kunnen spelen

Aantal echtscheidingen met minderjarige kinderen	19.628
Aantal minderjarige kinderen betrokken bij echtscheiding	32.678
Aantal jeugdigen met jeugdbeschermingsmaatregel	50.671
Aantal lopende ondertoezichtstellingen op 31 december 2010	32.565
Aantal afgegeven machtigingen uithuisplaatsing	08.609
Aantal afgegeven verlengingen machtiging uithuisplaatsing	10.409
Aantal minderjarigen dat gebruik maakt van pleegzorg	24.150
Aantal kinderen dat bij pleegouder(s) verbleef op 1 januari 2010	15.206

Lang niet in al deze gevallen zal het kind zelf in de knel komen te zitten en een bijzondere curator nodig zijn, maar het geeft wel aan dat het aantal situaties waarin een bijzondere curator mogelijk gewenst kan zijn fors is.

Daarnaast is er een interessante ontwikkeling waar te nemen voor wat betreft de bijstand door een advocaat. Een kind heeft behoudens uitzonderingen zoals een gesloten uithuisplaatsing binnen het personen- en familierecht geen recht op bijstand door een eigen advocaat. Het kind wordt vertegenwoordigd door zijn ouders, die een advocaat kunnen nemen, en anders door een bijzondere curator. Bij een groep bijzondere curatoren lijkt de praktijk en voorkeur te zijn ontstaan om zich als advocaat voor een kind te laten toevoegen in plaats van zich als bijzondere curator te laten benoemen. Eén van de geïnterviewde kinderen had zelfs allebei. De Raad voor de Rechtsbijstand betaalt ook de werkzaamheden van de advocaat. Vanuit jeugdzorg is deze ontwikkeling met enige zorgen gesignaleerd. De praktijk stuit ook op weerstand bij rechters met als gevolg ongemakkelijke situaties ter zitting. Dat lijkt alles behalve wenselijk voor de betrokken kinderen, maar is wellicht het gevolg van een behoefte in vertegenwoordiging of bijstand waarin verder niet in wordt voorzien.

Informele rechtsingang

Vanuit de bijzondere curatoren is tot slot aangegeven dat kinderen de informele rechtsingang onvoldoende weten te benutten. Dit is een interessante opmerking in het licht van wat naar voren kwam in gesprek met de rechters, namelijk dat brieven van kinderen een belangrijke bron zijn om de behoeftes van kinderen te bepalen. Indien de informele rechtsingang meer gebruikt zou worden, zou dit kunnen bijdragen aan het zicht bij rechters op de behoeften van kinderen. Verder sluit de constatering van het onvoldoende benutten van de informele rechtsingang wellicht aan bij de vanuit de rechterlijke macht geuite zorgen over de wirwar aan (rechts)ingangen voor kinderen. Deze zijn (inmiddels) zo divers en versplinterd, dat het maar de vraag is of kinderen hun (informele) weg naar de rechter of bijzondere curator weten te vinden.

⁴² Zie voor meer informatie over deze cijfers en de kanttekeningen daarbij de Kinderrechtenmonitor 2012.

Ik heb een bijzondere curator gehad toen ik 13 jaar was. Mijn moeder wilde een vaststelling vaderschap. Ik had die man nog nooit gezien.

De bijzondere curator is aangevraagd door de advocaat van mijn moeder. De bijzondere curator was een advocaat. Het kwam allemaal best 'rauw op mijn dak'. Mijn moeder zei dat ik met die mevrouw moest gaan praten en dat was het dan. Ik vond het erg lastig om antwoord te geven op alle vragen van de bijzondere curator en begreep eigenlijk niet goed wat er allemaal gebeurde. De bijzondere curator had wel mijn vertrouwen gewonnen en stelde me op mijn gemak. Dat was erg fijn.

De bijzondere curator heeft een verslag gemaakt voor de rechtbank. Ook heeft ze tijdens de zitting namens mij gesproken. Dat vond ik erg fijn, omdat ik nu zelf niets hoefde te zeggen. Het was al confronterend genoeg om na al die jaren mijn vader te zien. Ik was het eens met wat de bijzondere curator zei en hoorde in haar verhaal mijn eigen woorden terug.

Uiteindelijk is het vaderschap vastgesteld. Na de uitspraak heb ik de bijzondere curator niet meer gesproken. Ze heeft geen uitleg gegeven over de uitspraak en ook niet gevraagd hoe ik alles had ervaren. Het was allemaal een beetje zakelijk. Ik ervoer wel enige afstand. Ik zou dat zelf anders doen. Een goede bijzondere curator toont betrokkenheid, warmte, gaat er met hart en ziel voor. Ook kan een goede bijzondere curator goed luisteren en weet hij of zij te achterhalen wat het kind zelf wil: hoor ik nu de stem van de moeder of die van het kind zelf? De bijzondere curator moet verder kunnen vaststellen wat vervolgens in het belang van het kind is. Ook laat hij of zij juridische taal achterwege.

Al met al had de voorbereiding op de bijzondere curator beter gekund en had de nazorg door de bijzondere curator best warmer gekund. Als cijfer geef ik de bijzondere curator een 7, omdat ik het wel heel bijzonder vond dat ik via de bijzondere curator mijn eigen mening heb kunnen geven en dat deed de bijzondere curator ook goed.

5. De benoeming van een bijzondere curator

"Opeens was-ie er; het viel me rauw op mijn dak"

Dit hoofdstuk is gewijd aan de benoeming van de bijzondere curator in de praktijk. Aan de orde komt wanneer er sprake is van een (zodanig) belangenconflict dat een bijzondere curator benoemd wordt of benoemd zou moeten worden. Besproken wordt of de leeftijd van de kinderen bij het al dan niet benoemen een rol speelt, of het feit dat er al een gezinsvoogd of advocaat voor het kind is. Ook is interessant hoe de mening van het kind zich hierbij verhoudt ten opzichte van de belangen van het kind. Verder zal worden stilgestaan bij de vraag wie er aangesteld kan worden als bijzondere curator en of er een (landelijke) lijn is in het benoemingsbeleid. In de bespreking van de ervaringen en belangen van de kinderen, bijzondere curatoren, rechters en Bureaus Jeugdzorg en in de analyse van de verschillende gezichtspunten zullen deze onderwerpen aan de orde komen. Hieraan voorafgaand eerst de beantwoording van de vraag: hoe vaak wordt de bijzondere curator benoemd?

5.1 Cijfers en feiten; onderzoek bij vier rechtbanken

Cijfers

Het gevoel bij zowel de rechters als de bijzondere curatoren en de Bureaus Jeugdzorg is dat de bijzondere curator niet vaak wordt benoemd. Dit sluit aan bij de constatering in de literatuur en het zeer geringe aantal gepubliceerde uitspraken op www.rechtspraak.nl. Duidelijke cijfers omtrent de benoeming van de bijzondere curator ontbreken echter. Uit navraag bij de Raad voor de Rechtspraak, de Raad voor Rechtsbijstand en de rechtbanken bleek dat dit niet wordt bijgehouden. Uit de systemen is met de nodige inspanningen wel te achterhalen hoeveel bijzondere curatoren in het algemeen worden benoemd, maar dan gaat het om alle soorten bijzondere curatoren. Aangezien de bijzondere curator in afstammingszaken ambtshalve en vaak wordt benoemd, geven deze cijfers een vertekening van de aantallen en zijn deze dus niet relevant.

De Kinder- en Jongerenrechtswinkel in Amsterdam houdt bij hoe vaak zij kinderen helpen bij het verzoek om een bijzondere curator en hoe vaak dat verzoek wordt gehonoreerd. In 2011 hadden zij samen met kinderen negen keer een verzoek gedaan om een bijzondere curator. Daarvan zijn drie verzoeken toegewezen en zes verzoeken afgewezen.

In 2003 heeft het Verwey-Jonker instituut in zijn onderzoek ook een poging gedaan om cijfers omtrent het aantal verzoeken om een bijzondere curator te verkrijgen.⁴³ Het instituut heeft uiteindelijk dossieronderzoek gedaan bij vier rechtbanken: Rotterdam, Den Haag, Amsterdam en Leeuwarden. Uit dat onderzoek volgde dat over een periode van drie jaar (1999 tot en met 2001) twintig verzoeken waren gedaan. In overleg met de Raad voor de Rechtspraak zijn voor dit onderzoek bij dezelfde vier rechtbanken de beschikkingen uit 2011 opgevraagd over de bijzondere curator. Uit de toegezonden informatie blijkt dat er in 2011 in totaal 29 zaken zijn geweest over de benoeming van een bijzondere curator.⁴⁴ Verder is uit de enquête onder bijzondere curatoren gebleken dat deze 29 personen in 2011 gezamenlijk 88 zaken hebben gedaan, waarin zij tot bijzondere curator werden benoemd. Uitgesplitst naar rechtbank voor zowel dit onderzoek als dat van het Verwey-Jonker Instituut – en daarnaast de cijfers uit de enquête over 2011 – levert dat het volgende overzicht op:

⁴³ Steketee, M.J., A.M. Overgaag en K.D. Linnemann, *Minderjarige als procespartij?*, Verwey-Jonker Instituut, februari 2003, Kamerstukken II, 30145, nr. 6.

⁴⁴ In totaal werden 50 beschikkingen toegezonden, maar deze hadden niet allemaal betrekking op (een verzoek tot) benoeming van een bijzondere curator ex artikel 1:250 BW. Dat waren er 29.

Tabel 3: meta-overzicht van verzoeken om en benoemingen van bijzondere curatoren uit drie bronnen

	Verzoeken rechtbank 2011 ⁴⁵	Benoemingen rechtbank 2011 ⁴⁶	Verzoeken rechtbank 1999-2001 ⁴⁷	Aantal zaken waarin is opgetreden als bijzonder curator door respondenten van de enquête			
				2009	2010	2011	totaal ⁴⁸
Rotterdam	1	1	onbekend				
Den Haag	24	11	5				
A'dam	1	0	10				
L-warden	3	3	5				
Totaal	29	15	20	40	43	88	182

Uit deze beperkte cijfers kunnen geen harde conclusies worden getrokken. In het onderzoek van Verwey-Jonker wordt gesproken over zaken waarin *verzocht* is om een bijzondere curator. Niet duidelijk is of ook ambtshalve benoemingen daarin zijn meegenomen. Verder gaven meerdere aanwezigen tijdens de vFAS-bijeenkomst in april 2012 met bijzondere curatoren uit het arrondissement Rotterdam en Dordrecht aan, dat zij in 2011 een verzoek hebben gedaan tot benoeming tot bijzondere curator; dit komt niet overeen met de gegevens die via de rechtbank Rotterdam zijn verkregen (namelijk één zaak in 2011). Toch laten de cijfers wel zien dat er bij deze rechtbanken in ieder geval méér zaken met betrekking tot de benoeming van een bijzondere curator zijn behandeld in één jaar (2011) dan in de jaren van 1999 tot en met 2001 samen. Alleen dat al zou een indicatie kunnen zijn voor een lichte toename. Ook de 88 gemelde zaken uit de enquête tonen dat er in ieder geval met lichte stijging gebruik gemaakt wordt van de rechtsfiguur. Aan de andere kant blijft het totaal aantal (gemelde) zaken laag, zeker bij de rechtbanken Amsterdam, Rotterdam en Leeuwarden. Daarnaast laten de cijfers een groot verschil zien tussen de vier rechtbanken.

Ten aanzien van deze cijfers moet nog een nuance worden gemaakt. Uit de gesprekken met bijzondere curatoren en rechters blijkt het volgende. Bijzondere curatoren worden standaard en ambtshalve, en daarom veel vaker, benoemd op grond van artikel 1:212 BW: zij staan dan een kind bij in het kader van afstammingszaken. Als de afstamming eenmaal is vastgesteld, rijzen vaak vragen over omgang en soms ook over de hoofdverblijfplaats van het kind. Het komt voor dat een bijzondere curator die benoemd is op grond van artikel 1:212 BW vervolgens toch ook over deze aspecten adviseert, terwijl dit eigenlijk geen artikel 1:212-activiteiten zijn maar vallen onder artikel 1:250 BW. Het is niet duidelijk hoe vaak dit voorkomt, maar het feit dat dit verschijnsel vanuit verschillende kanten is aangegeven, doet vermoeden dat het in ieder geval niet zeldzaam is. Dit kan de cijfers en ervaringen over het aantal artikel 1:250 BW-benoemingen enigszins vertekenen.

Beschikkingen

Uit een analyse van de 29 beschikkingen blijkt dat in geen enkel geval een kind zelf verzocht heeft om een bijzondere curator. Wel zijn er zeven gevallen waarin een kind via de informele rechtsingang een verzoek heeft gedaan, zoals wijziging van de omgangsregeling, en waarin de rechtbank vervolgens ambtshalve overging tot benoeming van een bijzondere curator. De opdracht aan de bijzondere curator is dan: 'om te onderzoeken of het geschil ook buiten rechte kan worden opgelost of dat het verzoek gehandhaafd wordt, in welk geval de bijzondere curator een verzoek kan indienen namens de minderjarige'. In twee gevallen waren de kinderen jonger dan twaalf jaar, in de andere gevallen waren zij ouder dan twaalf jaar. Uit de analyse blijkt verder dat ambtshalve benoemingen van een bijzondere curator het meest voorkomen, met de kanttekening dat dit ook kan naar aanleiding van een informele rechtsingang. In totaal waren tien van de vijftien benoemingen ambtshalve. Daarnaast werd vier keer op verzoek van een advocaat een bijzondere curator benoemd (steeds de advocaat die het verzoek

⁴⁵ Opgave door rechtbanken aan Kinderombudsman

⁴⁶ Opgave door rechtbanken aan Kinderombudsman

⁴⁷ Steketee et al (2003).

⁴⁸ Eén bijzonder curator heeft aangegeven in 2009-2011 11 zaken te hebben behandeld maar heeft deze niet uitgesplitst naar jaartal.

ook deed) en één keer op verzoek van de pleegouders. Bij de benoeming wordt altijd genoemd dat er sprake is van een situatie ex 1:250 BW, maar wordt niet altijd toegelicht waarom dat zo is. In één geval hadden de ouders weliswaar een omgangsregeling opgesteld, maar vroeg de rechter zich af of die regeling en de uitvoering daarvan wel in het belang van de kinderen was. In een andere situatie wordt aangegeven dat een conflict aanvankelijk tussen ouders speelde, maar diepe impact had op de kinderen. In een derde geval stonden moeder en kind tegenover elkaar ten aanzien van een uithuisplaatsing. In alle gevallen dat de ouders een verzoek tot benoeming van een bijzondere curator deden (zeven keer), werd dat verzoek afgewezen. Verder werden ook drie verzoeken van een advocaat en drie verzoeken van pleegouders afgewezen.

Redenen om geen bijzondere curator te benoemen zijn volgens de beschikkingen de leeftijd van het kind (oud genoeg om zelf mening te geven), het feit dat de Raad voor de Kinderbescherming en/of een gezinsvoogd reeds betrokken is, er geen sprake is van strijd tussen het kind en de ouders maar tussen de ouders onderling, de gezinsvoogd toezegde voor het kind een vertrouwenspersoon te zoeken die er alleen voor het kind zou zijn, de benoeming vertraging van de procedure in de hand kan werken en dat het niet wenselijk is om het kind nog een deskundige op te dringen nu het zelf geen bijzondere curator wil. In het geval van pleegouders werd doorgaans aangegeven dat het niet ging om een geschil tussen het kind en de ouder, maar om een geschil tussen kind en ouder aan de ene kant en pleegouders aan de andere kant. Aangegeven wordt dat de bijzondere curator daarvoor niet is bedoeld. In één van de verzoeken vroeg een advocaat tegelijkertijd om benoeming van zichzelf als advocaat in verband met de gesloten plaatsing van het kind en om benoeming van zichzelf als bijzondere curator voor alle werkzaamheden buiten de procedure. Daar ging de rechtbank niet in mee.

De leeftijd van de betrokken kinderen varieerde van nog niet geboren (bijzondere curator werd aangesteld over een ongebooren vrucht) tot zeventien jaar. Het merendeel van de kinderen is echter tien jaar of ouder. In zes van de beschikkingen was de leeftijd van het kind overigens geanonimiseerd.

Een duidelijke lijn in wanneer een verzoek tot het benoemen van een bijzondere curator wel of niet wordt toegewezen of wanneer ambtshalve tot benoeming wordt overgegaan, komt uit de beschikkingen niet naar voren.

5.2 Kinderen

De vier geïnterviewde kinderen waren allemaal ouder dan twaalf jaar. In twee gevallen werd voor/namens de kinderen door een advocaat van één van de ouders om een bijzondere curator gevraagd. Eén van deze twee omschrijft dat als: "Opeens was-ie er". In de twee andere gevallen legden de kinderen hun wens voor aan de rechter via de informele rechtsingang en ging de rechter vervolgens ambtshalve over tot benoeming van de bijzondere curator. Deze benoeming was voor de kinderen een verrassing; zij wilden hun verhaal aan de rechter kwijt en zij kregen een bijzondere curator. Het gesprek met de rechter vonden beiden wel erg fijn en de rechter luisterde volgens hen goed naar hun verhaal. Eén kind verkeerde in de uitzonderlijke situatie dat zij zowel een bijzondere curator als een advocaat had. Het voordeel van de advocaat vond ze dat ze die zelf had mogen uitzoeken en er niet zomaar één kreeg zoals bij de bijzondere curator. "Dan moet je maar afwachten of het klikt en of je het iets vindt", zo sprak een kind.

5.3 Bijzondere curatoren

Aantal benoemingen

Zoals hierboven al aan de orde kwam zijn de bijzondere curatoren die deelnamen aan de enquête in totaal 88 keer benoemd in de afgelopen drie jaar. De meesten niet vaker dan één of een paar keer per jaar. Dat bevestigt het beeld dat zij weinig benoemd worden. Uit de enquête en uit de vFAS-bijeenkomst blijkt verder dat er geen grote toename in benoemingen heeft plaatsgevonden na de invoering van de ouderschapsplannen in 2009, noch voor de ouderschapsplannen zelf noch in het algemeen.

Uit de voorgelegde lijst met knelpunten rond de benoeming komen drie punten naar voren als zeer belangrijk. Deze zijn: te strikte uitleg van de rechter van het belangenconflict, het horen van het kind door de rechter en het ontbreken van een landelijk benoemingsbeleid.

criterium belangenconflict

Bijzondere curatoren zien een knelpunt in een te strikte invulling door de rechter van het criterium 'belangenconflict tussen kind en ouder'. Ook veel 'eigen', door de bijzondere curatoren zelf aangedragen knelpunten rond de bijzondere curator kunnen onder dit thema worden geschaard. Tijdens de bijeenkomst van de vFAS is aangegeven dat de kernvraag is of zou moeten zijn of het kind knel zit tussen zijn ouders. Dat kan ook het geval zijn als een kind met (maar) één van de twee gezaghebbende ouders een conflict heeft. De leeftijd van het kind kan hierbij relevant zijn; bij een jonger kind zou je nog kunnen zeggen dat de ouder die géén conflict heeft met het kind, de kastanjes uit het vuur moet halen. Bij een ouder kind, is een bijzondere curator wel nodig, want die ervaart het conflict en voelt zich klem zitten tussen zijn ouders. Verder zouden rechters volgens de bijzondere curatoren te veel prioriteit leggen bij de rechten van ouders en niet snel aannemen dat een belang tussen kinderen en ouders tegenstrijdig kan zijn. Verzoeken om een bijzondere curator eindigden dan ook enkele keren in een ondertoezichtstelling in plaats van een benoeming. Tot slot is in dit kader interessant dat er soms geen (belangen)conflict is tussen de ouders en het kind, maar wel met de gezinsvoogd of de pleegouder(s). Volgens sommige bijzondere curatoren moet ook in die gevallen een bijzondere curator benoemd kunnen worden.

Horen kind door rechters

Verder wordt als een probleem ervaren dat als kinderrechters kinderen zelf kunnen horen (vanaf twaalf jaar of jonger als zij daartoe in staat geacht worden), rechters geneigd zijn te denken dat de bijzondere curator geen toegevoegde waarde heeft. Bijzondere curatoren geven echter aan dat het horen van een kind een vak apart is en rechters daartoe niet altijd goed in staat zijn. Rechters zouden daarvoor te weinig pedagogische en ontwikkelingspsychologische kennis in huis hebben. Ook zorgt de setting van een zitting voor spanning bij kinderen – zoals de reis naar de rechtbank, het lange wachten, soms in bijzijn van hun ouders en dan je verhaal moeten vertellen aan iemand in een 'pinguïnjurk' – waardoor het verhaal van het kind niet altijd goed voor het voetlicht komt. Daarnaast horen rechters het kind vaak maar één keer, terwijl de situatie voor een kind kan veranderen en er dan veel afhangt van dat ene verhoor.

Kinderen worden in principe opgeroepen om door de rechter te worden gehoord vanaf hun twaalfde jaar (artikel 809 Rv). Over deze leeftijdsgrens zijn ook twee stellingen voorgelegd: "voor kinderen onder de twaalf jaar moet altijd een bijzondere curator benoemd worden" en "voor kinderen boven de twaalf jaar moet altijd een bijzondere curator benoemd worden". De antwoorden van de bijzondere curatoren hierop zijn niet eensluidend en variëren voor beide stellingen van zeer mee eens tot zeer mee oneens. Eén bijzondere curator gaf als toelichting dat alle kinderen in de knel een bijzondere curator verdienen, ongeacht hun leeftijd. Een andere bijzondere curator gaf aan dat kinderen vanaf twaalf jaar de verantwoordelijkheid voor het proces naar zich toe gaan trekken en dat daarom een bijzondere curator bij kinderen boven de twaalf jaar meer gepast is. Bij de vFAS-bijeenkomst is de stelling geponeerd dat kinderen boven de twaalf jaar zelf hun mening kunnen geven en geen bijzondere curator nodig hebben. Alle aanwezigen waren het oneens met deze stelling.

Ontbreken landelijk benoemingsbeleid

Een laatste belangrijk knelpunt dat uit de voorgelegde lijst werd aangewezen betreft het ontbreken van een landelijk beleid voor rechters. Er is niet zoiets als een protocol over het benoemen van een bijzondere curator.

Overige knelpunten

De bijzondere curatoren hebben zelf ook nog andere punten aangedragen. In de eerste plaats is genoemd dat rechters schroom hebben om een psycholoog of pedagoog te benoemen als bijzondere curator in plaats van een advocaat. Familieleden zouden volgens de bijzondere curatoren overigens weer niet benoemd moeten worden. De bijzondere curator moet in de eerste plaats immers onafhankelijk, objectief en niet bevooroordeeld zijn als het gaat om de situatie van het kind. Dat is niet altijd het geval bij familieleden. Ten tweede is de bijzondere curator een professional, deskundig en ervaren als belangenbehartiger. Hij kan het kind inzicht geven in de situatie en zal om die reden makkelijker door het kind geaccepteerd worden. Daarnaast is aangedragen dat sommige rechters de bijzondere curator wel benoemen, maar enkel als formaliteit. Ze hechten geen waarde aan het standpunt of advies van de bijzondere curator en slaan de bijzondere curator soms ook over op zitting. Als laatste punt wordt genoemd dat als een advocaat die het kind al kent vraagt om benoeming of als (pleeg)ouders zelf een persoon aandragen als bijzondere curator, dit verzoek vaak gepasseerd wordt. Het argument van de rechter zou dan zijn dat de genoemde persoon wellicht bevooroordeeld is.

Toegevoegde waarde naast andere spelers

Tot slot wordt nog opgemerkt dat rechters volgens de bijzondere curatoren geneigd zijn te denken dat een bijzondere curator geen toegevoegde waarde heeft ten opzichte van een gezinsvoogd of een advocaat. Bijzondere curatoren zelf zien wel degelijk een toegevoegde waarde ten opzichte van een gezinsvoogd. Met de stelling "Een bijzondere curator heeft geen toegevoegde waarde als er al een gezinsvoogd is" was iedereen het oneens of zeer mee oneens. Tijdens de vFAS-bijeenkomst werd het beeld uit de enquête bevestigd: een bijzondere curator kan juist heel goed naast een gezinsvoogd opereren. Argumenten daarvoor zijn dat gezinsvoogden vaak hun eigen invulling geven aan de belangen van het kind en er een machtsstrijd kan zijn tussen de gezinsvoogd en de ouders. Soms vragen gezinsvoogden ook zelf om een bijzondere curator, bijvoorbeeld als ze er niet meer uitkomen, zoals met ouders in een (v)echtscheiding. Ook werd aangehaald dat de Raad voor de Kinderbescherming uitgaat van een harmoniemodel, waarbij de Raad bij een conflict tussen de ouders vaak denkt dat het beter is als de omgang met de niet-verzorgende ouder (tijdelijk) wordt gestaakt om het kind niet in een loyaliteitsconflict te brengen. Een bijzondere curator kan in dat geval dan nagaan wat het kind zelf wil en wat in het belang is van het kind. Tot slot kan er – zoals eerder aangehaald – soms ook een conflict zijn tussen het kind en de gezinsvoogd en zou in die gevallen ook een bijzondere curator benoemd kunnen worden.

Wat geldt voor de bijzondere curator naast de gezinsvoogd geldt ook voor de bijzondere curator naast of in plaats van een advocaat. Het merendeel van de bijzondere curatoren was het oneens of zeer oneens met de stelling "Als ieder kind een advocaat zou krijgen, is een bijzondere curator niet nodig". En met de stelling: "Behartigen van het belang van het kind is niet hetzelfde als luisteren naar de mening van het kind. Daarom heeft een bijzondere curator altijd toegevoegde waarde ten opzichte van een advocaat" was het merendeel het eens of zeer mee eens. Bij de vFAS-bijeenkomst is in aansluiting hierop de stelling voorgelegd: "Een advocaat volgt de mening van het kind, een bijzondere curator de belangen van het kind". Hiermee waren alle aanwezigen het echter oneens; met deze stelling zou de advocaat tekort gedaan worden, omdat een goede advocaat (en ook een goede bijzondere curator) beide in het oog houdt. Een goede advocaat of bijzondere curator weet wat de mening van het kind is, maar als hij een andere mening is toegedaan dan het kind over wat in diens belang is, dan moet hij dat ook op zo'n manier kunnen uitleggen dat het kind dat begrijpt. Kinderen accepteren dat dan ook, is de ervaring. Eén van de bijzondere curatoren noemde daarbij nog een belangrijk verschil tussen een advocaat en een bijzondere curator: de verantwoordelijkheid van de bijzondere curator is groter omdat een kind niet van bijzondere curator kan wisselen, maar een cliënt wel van advocaat kan ruilen als het advies van de advocaat hem niet zint.

Mogelijke oplossingen

Gelet op het voorgaande wordt volgens de bijzondere curatoren dus aan de ene kant het criterium 'belangenconflict' te strikt gehanteerd en ziet de rechter aan de andere kant onvoldoende de toegevoegde waarde van de bijzondere curator naast een gezinsvoogd en/of advocaat of het zelf horen van een kind. Bijzondere curatoren zien die meerwaarde zelf wel, te meer omdat rechters niet de vaardigheden en tijd hebben om een kind goed te horen en de belangen van het kind soms onvoldoende behartigd kunnen worden door de Bureaus Jeugdzorg. Ook bij een pleegzorgplaatsing kan er een rol zijn voor de bijzondere curator. Verder lijkt de leeftijd van het kind niet een doorslaggevende factor te hoeven zijn bij de vraag of een bijzondere curator nodig is; ook bij oudere kinderen kan een bijzondere curator een toegevoegde waarde hebben.

Als oplossing voor de gesignaleerde knelpunten wordt aangedragen dat het uitgangspunt zou moeten zijn: "benoemen tenzij". Ook conflicten met gezinsvoogden zouden een reden moeten kunnen zijn voor benoeming van een bijzondere curator. Uitzonderingsgronden zouden kunnen zijn als er evident sprake is van 'oneigenlijk gebruik' of benoeming een zaak onevenredig vertraagt. Als andere oplossing is aangedragen dat rechters (bij)geschoold zouden moeten worden op kennis over en vaardigheden voor het omgaan met kinderen en vaardigheden, maar ook op situaties waarin een bijzondere curator benoemd zou moeten worden. Daarvoor zouden bouwstenen ontwikkeld kunnen worden aan de hand waarvan een rechter tot een beslissing omtrent benoeming kan komen. Ook zouden rechters bijgeschoold moeten worden over de mogelijkheden om een psycholoog of pedagoog te benoemen als bijzondere curator. Dit soort zaken zouden allemaal opgenomen kunnen worden in een protocol. Het ontbreken ervan werd dan ook aangemerkt als een belangrijk knelpunt.

5.4 Rechters

Criterium belangenconflict

De benoeming door de rechter gebeurt op verzoek van een belanghebbende of ambtshalve. In hoofdstuk vier kwam al aan de orde dat verzoeken soms een verkapt verzoek zijn voor behartiging van de belangen van vader of moeder en dat er geen belangenconflict is met het kind. Uit de gesprekken met de rechters is gebleken dat dit tot terughoudendheid bij het behandelen van verzoeken kan leiden. Eén van de rechters heeft dan ook gezegd: "De beste benoemingen zijn doorgaans de ambtshalve benoemingen". Dit werd door anderen beaamd. Verder zijn rechters zich er wel van bewust dat de bijzondere curator weinig benoemd wordt. Waar dit door komt, ligt aan een veelheid aan factoren, maar vooral klinkt door: onbekend maakt onbemind.

Wanneer is er dan sprake van een conflict van belangen dat zich wel leent voor de benoeming van een bijzondere curator, ongeacht of dat ambtshalve gebeurt of op verzoek? Uit de gesprekken met de rechters komt naar voren dat het criterium van artikel 1:250 BW vrij strikt is en volgens de Hoge Raad ook strikt uitgelegd moet worden, maar dat het criterium naar de mening van de rechters in de praktijk niet té strikt gehanteerd hoeft te worden. De belangen van het kind dienen voorop te staan, ook bij de toepassing van het criterium uit artikel 1:250 BW. Binnen een focusgroep is aan de orde gekomen dat het ook niet per se om een daadwerkelijk conflict hoeft te gaan, maar dat de cruciale vraag is of het kind klem zit. Als dat het geval is en het gaat om een concrete kwestie waarover beslist moet worden, dan zou een bijzondere curator benoemd moeten worden. Elders is dit aangevuld: een bijzondere curator kan ook benoemd worden bij belangenverstremming zonder dat er sprake is van een echt conflict. In een andere focusgroep kwam naar voren dat een bijzondere curator ook ingezet kan worden om te onderzoeken óf er frictie is en hoe het nu echt met het kind gaat. Dat kan ook als de ouders het samen eens zijn. Verder is genoemd dat een bijzondere curator benoemd kan worden om een kind buiten schot te houden. Zo kan de bijzondere curator het kind buiten zitting en meerdere keren horen, hij hoeft over de inhoud niets aan de ouders te vertellen en kan de mening van het kind zo naar voren brengen dat dit niet één op één tot het kind te herleiden is. De rechter daarentegen hoort het kind slechts eenmaal tijdens een kinderverhoor of op zitting en moet de inhoud daarvan zakelijk samenvatten richting de ouders. Uit de focusgroepen blijkt dat het uiteindelijk wel moet gaan

om een conflict dat gaat om een kind of het kind in ieder geval raakt: een bijzondere curator is er niet alleen voor een conflict tussen de ouders. De rechters zijn het er verder over eens dat er geen conflict hoeft te zijn met beide ouders; een bijzondere curator kan ook benoemd worden als er een conflict is met één van de ouders.

Anderzijds is in één van de drie focusgroepen wel aangegeven dat ook weer niet te snel moet worden overgegaan tot benoeming in een conflictsituatie; dat kan ook averechts werken en er moet gewaakt worden voor juridisering van de positie van het kind in de situatie.

Tot slot is ter sprake gekomen dat er soms ook bijzondere curatoren benoemd worden als een kind een conflict heeft met zijn gezinsvoogd. De rechters zijn zich er van bewust dat de wet hiertoe formeel geen ruimte geeft, maar zien dit soms wel in het belang van het kind. Andere rechters zijn hierin terughoudend; niet zozeer vanwege de wettelijke beperkingen als wel om Bureau Jeugdzorg niet voor het hoofd te stoten. Een benoeming van een bijzondere curator naast een gezinsvoogd zou al snel als een motie van wantrouwen ervaren worden.

Leeftijdsgrens

Voor de benoeming van een bijzondere curator maakt de leeftijd van het kind op zich niet uit, zo blijkt uit de gesprekken met de rechters. Maar de praktijk is weerbarstiger. Bij de ene rechtbank wordt in beginsel geen bijzondere curator benoemd als het kind twaalf jaar of ouder is, omdat het dan zelf zijn mening kan geven. Bij de andere rechtbank juist wel, omdat je mening kunnen geven iets anders is dan je belangen kunnen behartigen. Bij kinderen onder de twaalf jaar behartigt de bijzondere curator zowel de mening als de belangen van het kind. Andere rechters laten de benoeming afhangen van de mondigheid en rijpheid van het kind en weer anderen benoemen wel een bijzondere curator en gaan er vanuit dat de bijzondere curator de invulling van zijn werk afstemt op de mondigheid en rijpheid van het kind. De rol van de bijzondere curator verandert dan eigenlijk met de leeftijd van het kind mee. In twee focusgroepen werd aangegeven dat de leeftijdsgrens van twaalf jaar niet zo strikt zou moeten zijn. Ook kinderen van elf of tien jaar zijn soms heel goed in staat om hun eigen mening te verwoorden. De leeftijdsgrens zou verlaagd kunnen worden of het criterium zou moeten worden veranderd in rijpheid van het kind. Daarnaast is opgemerkt dat kinderen vanaf twaalf jaar zelf meer mogelijkheden krijgen via de formele en informele rechtsingangen en dat er daardoor minder ruimte komt voor de benoeming van een bijzondere curator. Er lijkt wel overeenstemming te zijn dat hoe jonger het kind is, hoe belangrijker de rol van de bijzondere curator wordt, omdat het kind dan in het geheel niet kan aangeven wat het wil of wat in zijn belang is en benoeming dan vanzelfsprekender is.

De meerwaarde van de bijzondere curator zit in het feit dat die boven alles de belangen van het kind kan afwegen en naar voren kan brengen: "Het is niet enkel een spreekbuis van het kind". Dat is ook het cruciale verschil met een advocaat, al geven sommige rechters aan dat goede jeugdrechtsadvocaten ook de belangen meenemen en niet alleen de stem van het kind. Echter, advocaten van kinderen hebben geen status binnen het familierecht en mogen dus ook eigenlijk niets zeggen of doen als zij niet benoemd zijn tot bijzondere curator.

Horen van een kind

De rechter kan het kind zelf horen om diens mening te vernemen. De rechters worden hierop wel getraind, maar er klinken geluiden dat die training eigenlijk niet voldoet. Er is bovendien te weinig tijd en het eerder genoemde feit dat rechters het verhoor zakelijk moeten samenvatten richting de ouders kan leiden tot ongemakkelijke situaties en gewetensnood voor de rechter. Daarnaast zouden kinderen én ouders er beter over geïnformeerd moeten worden dat gehoord worden niet hetzelfde betekent als gelijk krijgen. En dat kinderen het récht hebben om hun mening te geven, niet hun plicht, dus dat zij ook er voor mogen kiezen om niet te komen.

Wie kan benoemd worden

Er zijn landelijke verschillen in het antwoord op de vraag wie benoemd kan worden als bijzondere curator. Bij de meeste rechtbanken zijn er lijstjes met namen, maar slechts in sommige rechtbanken staan op die lijsten ook forensische mediators, pedagogen en psychologen. Verder werken sommige rechtbanken het lijstje af van boven naar beneden zonder onderscheid des persoons en wordt in andere rechtbanken juist gekeken welke bijzondere curator geschikt is voor de zaak. Meerdere keren werden zorgen geuit over het gebrek aan een landelijk protocol over wie benoemd kan worden en aan welke kwaliteitseisen een bijzondere curator moet voldoen. Het gebrek aan kwaliteitseisen heeft soms ook als gevolg dat liever voor de Raad voor de Kinderbescherming wordt gekozen waarvan een bepaalde kwaliteit gegarandeerd is, dan voor een (onbekende) bijzondere curator. De Raad kijkt bovendien naar de achterliggende oorzaken en mensen zijn min of meer gedwongen om mee te werken aan een onderzoek. De Raad heeft vooral ook een meerwaarde in arrondissementen waarin geen bijzondere curatoren met een pedagogische of psychologische achtergrond beschikbaar zijn. Daar staat tegenover dat de bijzondere curator, in tegenstelling tot Bureau jeugdzorg en de Raad voor de Kinderbescherming, niet vast zit aan kaders en protocollen waarlangs rapportages opgesteld moeten worden. Zij kunnen een soort helikopter-view krijgen, puur naar het kind kijken, kennen geen wachtlijst en voorkomen kan worden dat het kind (onnodig) in de raderen van de jeugdzorg verstrikt raakt als er tot dan geen vorm van jeugdzorg betrokken was. Dat is ook meteen een reden waarom de taakomschrijving van de bijzondere curator vooralsnog vaak breed wordt gelaten, zodat de bijzondere curator kan doen wat hij moet doen. Verder kijken de Raad en de gezinsvoogd met een hulpverlenende blik naar het kind en heeft de bijzondere curator volgens de rechters een bredere kijk op de zaak. Ten aanzien van familieleden als bijzondere curator werd dit niet uitgesloten, maar uit alle focusgroepen kwam slechts één voorbeeld naar voren, waarin een oom benoemd was tot bijzondere curator in een conflict over onderwijs.

Wijze van benoemen

Niet alleen de gronden voor benoeming van een bijzondere curator kunnen verschillen per rechtbank, ook de wijze om te komen tot een beslissing over de benoeming varieert soms per rechtbank. Sommige rechters willen altijd eerst het kind zelf horen als dat qua leeftijd en ontwikkeling maar enigszins kan. Andere rechters besluiten zonder het kind te horen tot benoeming van een bijzondere curator over te gaan. Weer anderen horen ook altijd eerst de ouders alvorens een beslissing te nemen. Voor meer interne eenheid in de benoemingsbeslissingen heeft de rechtbank Haarlem inmiddels een eigen beleid opgesteld. De rechtbank Alkmaar wil dit overnemen en ook in Rotterdam wordt gewerkt aan een eigen beleid.

Mogelijke oplossingen

De knel- en aandachtspunten overziend, hebben de rechters een aantal wensen voor verbetering van de situatie. De rechtsfiguur van de bijzondere curator is nodig en er zou vaker gebruik van moeten worden gemaakt. Daarbij is breed gedragen dat een algehele rechtsingang niet per se de oplossing is voor kinderen: het kan leiden tot allerlei procedures die niet zozeer in het belang van de kinderen zijn als wel in het belang van de ouders. De taakomschrijving die de rechter meegeeft aan de bijzondere curator zou beter kunnen, ter afbakening van de taken van anderen spelers en opdat de bijzondere curator daar dan ook op aangesproken kan worden. Ook de tijdspanne waarin de bijzondere curator betrokken is en wanneer zijn taak eindigt, zou beter aangegeven kunnen worden. Aan de andere kant blijft de wens bestaan om de bijzondere curator ook de speelruimte te geven die hij nodig heeft om de belangen van het kind optimaal te kunnen behartigen.

Los van de bijzondere curator is verder aangedragen dat de leeftijdsgrens van twaalf jaar afgeschaft zou moeten worden om echt recht te doen aan de rechten en belangen van kinderen. Volgens de rechters moet het criterium de rijpheid van een kind zijn. In het verlengde daarvan zou er een discussie moeten zijn over de vraag hoe vrijelijk een kind zijn mening kan geven op zitting en wat daarvan moet worden samengevat richting de ouders. Als die vrijheid beperkt is of de samenvattingsplicht richting ouder groot, dan ligt daar wellicht meer werk voor een bijzondere curator.

5.5 Bureaus Jeugdzorg

Criterion belangenconflict

Zoals in hoofdstuk vier bleek kan er vanuit Bureau Jeugdzorg behoefte bestaan aan een bijzondere curator naast een gezinsvoogd. De bijzondere curator kan de gezinsvoogd uit de wind houden of de belangen van het kind vertegenwoordigen als er een conflict is waar ook Bureau Jeugdzorg onderdeel van uitmaakt. Een bijzondere curator kan dan ook een toegevoegde waarde hebben, maar de mogelijkheden daartoe zijn niet altijd of bij iedereen binnen het Bureau bekend. Wel is een duidelijke afbakening van de taken van de bijzondere curator ten opzichte van de gezinsvoogd gewenst en daarin zou een rol voor de kinderrechter kunnen liggen. Die zou de taak kunnen opnemen in de benoemingsbeschikking.

Wie kan benoemd worden

Ten aanzien van de achtergrond van een bijzondere curator komt naar voren dat die moet afhangen van de situatie waarvoor die wordt aangesteld; gaat het om vertegenwoordiging in rechte en omgangsregelingen, dan ligt een advocaat voor de hand, gaat het om vragen of advies met betrekking tot de ontwikkeling van een jongere, de plaatsing in pleegzorg, et cetera, dan is een pedagoog of psycholoog wellicht beter omdat die meer inzicht heeft in de beleving en ontwikkeling van een kind. Overigens wordt bij de benoeming van een advocaat wel de kritische kanttekening geplaatst dat deze als bijzondere curator een andere *mindset* moet hebben dan als advocaat. Kinderen hebben soms vooral behoefte aan procesrechtelijke vertegenwoordiging en dan kom je automatisch uit bij een advocaat, maar een bijzondere curator moet gericht zijn op de belangen van het kind en niet op het 'winnen' van een zaak. Verder wordt het benoemen van een familielid als bijzondere curator niet toegejuicht: dit kan de verhoudingen in een familie op scherp zetten of zorgen voor beïnvloeding. Dat komt de jongere meestal niet ten goede. De voorkeur gaat duidelijk uit naar een onafhankelijke en neutrale professional. Er zijn ervaringen met situaties waarin ouders zelf een naam opgeven voor een bijzondere curator. De rechter volgt dit niet altijd of benoemt soms een ander als de ouders er zelf niet uitkomen.

5.6 Analyse

Aantal benoemingen

De rechtsfiguur van de bijzondere curator is een welbewuste keuze van de wetgever om de toegang tot de rechter voor kinderen te borgen. De praktijk wijst echter uit dat er geen registratie plaatsvindt van deze rechtsfiguur en de cijfers die wel naar voren komen, zijn onbetrouwbaar. Zonder betrouwbare cijfers, kan het gebruik van de bijzondere curator niet goed gemonitord worden en kan de wetgever evenmin voldoende onderbouwen dat de gekozen route volstaat. Het algehele gevoel bij bijzondere curatoren en rechters is dat de bijzondere curator niet vaak gebruikt wordt. Dat vindt zijn weerslag in de cijfers voor zover die verkregen werden bij vier rechtbanken.

Criterion belangenconflict

Benoeming is mogelijk bij een wezenlijk en concreet conflict met tegenstrijdige belangen. Volgens de bijzondere curatoren wordt dit criterium te strikt gehanteerd en worden te veel situaties waarin een kind wel een bijzondere curator zou moeten kunnen krijgen niet als een situatie aangemerkt waarop artikel 1:250 BW van toepassing is. Rechters geven ook aan dat het een strikt criterium is, maar dat het in de praktijk niet te strikt gehanteerd wordt. Hoe soepel zij er dan mee omgaan, komt moeizaam naar voren.

Als dan ook wordt gekeken naar de reden om wel of niet te benoemen komt er op het eerste gezicht geen eenduidig beeld naar voren, noch uit de verhalen van de kinderen, de enquêtes en de focusgroepen, noch vanuit Bureau Jeugdzorg. Bij de kinderen blijkt er vooral behoefte te bestaan aan het laten horen van hun eigen mening omdat daar naar hun idee niet naar geluisterd wordt. Door de bijzondere curatoren, rechters en jeugdzorg wordt een veelheid aan redenen genoemd om vast te stellen of er een belangenconflict is en of wel of niet tot benoeming over kan worden gaan.

Een nadere beschouwing laat zien dat een indicatie voor benoeming volgens rechters kan zijn dat het kind klem zit of mogelijk klem zit. Dit sluit min of meer aan bij de mening van bijzondere curatoren om ook te benoemen als er niet zozeer sprake is van een conflict, maar als het kind vooral knel komt te zitten tussen ouders (en/of jeugdzorg). De bijzondere curatoren gaan daarin ver en geven zelfs aan: "benoemen, tenzij". Ook vanuit jeugdzorg wordt aangegeven dat de cruciale vraag is of het kind klem zit. Bij deze standpunten zijn een hoop kanttekeningen en voorbehouden geplaatst (zoals juridisering van de situatie, oneigenlijk gebruik, vertragende factor, ouders horen een probleem zelf op te lossen voor het kind), maar uiteindelijk lijkt de gemene deler te zijn dat het moet gaan om belangen van het kind die geraakt worden. Dat kan ook het geval zijn als er niet zozeer sprake is van een conflict als wel van belangenverstremming of van een conflict tussen de ouders dat het kind wel degelijk raakt of waardoor ouders niet meer *in staat* zijn om de belangen van het kind goed te behartigen. Dat is een redelijk ruime opvatting van artikel 1:250 BW of zelfs misschien ruimer dan de wettekst zou toelaten.

Tot slot lijkt er min of meer overeenstemming te zijn over conflicten tussen het kind en één ouder waar beide ouders het gezag hebben en over conflicten tussen het kind en jeugdzorg. Zowel vanuit de bijzondere curatoren, diverse rechters en verschillende jeugdzorg-organisaties is aangegeven dat een deze conflicten onder omstandigheden een reden kan zijn voor benoeming van een bijzondere curator. Voor zover dit betrekking heeft op conflicten tussen een kind en een gezinsvoogd kwam dit ook in hoofdstuk vier al even aan de orde. Rechters die hiertegen bezwaar hebben, hebben dat in sommige gevallen vooral om jeugdzorg niet voor het hoofd te willen stoten. In deze benoeming is formeel niet voorzien, aangezien de wet niet spreekt over gezinsvoogden, maar voorziet kennelijk wel in een behoefte.

Horen van een kind

Rechters vinden dat zij de kinderen in principe prima zelf zouden kunnen horen, maar bijzondere curatoren denken daar duidelijk anders over. Zij geven aan dat rechters daar niet de pedagogische en ontwikkelingspsychologische kennis, vaardigheden en ervaring voor hebben en evenmin de tijd ter zitting. Deze punten zijn overigens ook door rechters genoemd, maar dan als punten voor verbetering. Voorts gaven sommige rechters aan het lastig te vinden dat als zij kinderen horen, zij daar vervolgens een zakelijke samenvatting van moeten geven aan de ouders. Twee van de geïnterviewde kinderen zijn eerst door de rechter gehoord voordat een bijzondere curator werd benoemd: zij omschreven dat gesprek allebei als fijn en voelden zich goed gehoord.

Leeftijdsgrens

Zowel rechters als bijzondere curatoren vinden dat de leeftijdsgrens van twaalf jaar om een kind te horen niet te strikt gehanteerd moet worden of zelfs vervangen zou kunnen worden door 'rijpheid'. De meningen zijn verdeeld over de vraag of de leeftijd van een kind uitmaakt voor de benoeming van een bijzondere curator. Sommige rechters en bijzondere curatoren vinden dat vooral jonge kinderen een bijzondere curator nodig hebben; zijn ze ouder, dan vinden rechters dat zij de kinderen zelf kunnen horen en bijzondere curatoren dat het kind een advocaat moet krijgen. Anderen vinden echter dat juist ook bij kinderen ouder dan twaalf jaar een bijzondere curator een meerwaarde heeft, omdat het kind prima zijn mening kan verwoorden en de bijzondere curator de belangen vertegenwoordigt. De invulling van die rol van de bijzondere curator lijkt dan te veranderen met de leeftijd en rijpheid van het kind. Bij een jonger kind is het vooral adviserend en naarmate het kind ouder wordt, verschuift het accent naar bemiddeling en procederen. De mate waarin de bijzondere curator bepalend is, kan dan kleiner worden.

Belangen van het kind versus zijn mening

Door zowel rechters als bijzondere curatoren wordt duidelijk onderscheid gemaakt tussen de belangen van het kind en de mening van het kind. De mening kan het kind zelf geven, afhankelijk van zijn leeftijd of rijpheid, en de kinderrechter kan hem dus zelf horen. Rechters en bijzondere curatoren zijn onderling en binnen hun eigen groep verdeeld over de vraag of een kind van twaalf jaar en ouder zijn belangen kan vertegenwoordigen en of en in hoeverre hier nog een rol is voor de bijzondere curator. De meeste bijzondere curatoren vinden dat er wel een rol is, al zijn er ook die pleiten voor een advocaat, zoals in hoofdstuk vier al aan de orde kwam. De uitleg van die rol van de advocaat zoals die door bijzondere curatoren wordt gegeven lijkt overigens sterk op de rol van de bijzondere curator, met dat verschil dat de advocaat zelf gekozen is en de bijzondere curator enkel benoemd kan worden. Bij de rechters zijn er verder voorstanders voor een bijzondere curator bij kinderen boven de twaalf jaar maar zijn er ook die daar geen meerwaarde in zien.

Wie benoemen

Zowel rechters, bijzondere curatoren als Bureau Jeugdzorg zijn geen voorstander van het benoemen van een familielid tot bijzondere curator. Een neutrale en professionele partij heeft bij iedereen de voorkeur. Een advocaat in het geval van juridische vragen en mogelijk procederen en in andere gevallen ook juist gedragswetenschappers zoals pedagogen of psychologen. Dat is interessant, want op sommige lijsten van de rechtbanken blijken helemaal geen pedagogen en psychologen te staan; zij zijn beperkt tot het benoemen van advocaten – of kiezen voor de Raad voor de Kinderbescherming in plaats van voor een bijzondere curator. Daarnaast zijn er zowel vanuit de rechters als vanuit Bureau Jeugdzorg zorgen geuit over de advocaat als bijzondere curator: rechters willen onnodige juridisering voorkomen en Bureau jeugdzorg geeft aan dat een advocaat als bijzondere curator een andere instelling moet aannemen dan die van 'winnen'. Vanuit rechters is ook aangegeven dat alleen een bijzondere curator een rol kan hebben op de zitting; een zelf gekozen advocaat in beginsel niet, tenzij deze is benoemd als bijzondere curator.

Wie benoemd wordt, luistert ook nauw: een kind kan niet van bijzondere curator wisselen en dat brengt – zoals een bijzondere curator zelf zegt – een grote verantwoordelijkheid met zich mee. Daarmee staat in schril contrast dat bij sommige rechtbanken een lijst op volgorde wordt afgewerkt, zonder maatwerk. Verder blijkt dat indien er door ouders of advocaten een naam van een bijzondere curator wordt aangedragen, deze niet altijd wordt gevolgd. Zowel vanuit bijzondere curatoren als vanuit Bureau Jeugdzorg is dit opgemerkt. De reden zou kunnen zijn dat deze personen als partijdig gezien worden, ook omdat niet altijd duidelijk is op wiens voorspraak de naam wordt aangedragen. Bijzondere curatoren merken daar als keerzijde over op dat de voorgedragen advocaat soms wel al een vertrouwensband met het kind heeft.

Protocol benoemen en protocol bijzondere curator

In de gesprekken met rechters blijken er grote landelijke verschillen te zijn in wijze, praktische aanpak en benoeming van bijzondere curatoren. Ook over de taken van de bijzondere curator en het einde van die taken zijn onduidelijkheden. Het ontbreken van een benoemingsprotocol wordt ervaren als een gemis, maar wordt op lokaal niveau inmiddels wel aangepakt. Maar ook ten aanzien van de kwaliteiten en vaardigheden van bijzondere curatoren zou een protocol wenselijk zijn; het gebrek daaraan leidt ertoe dat sommige rechters dan liever kiezen voor de Raad voor de Kinderbescherming, omdat daaraan in ieder geval kwaliteitseisen gesteld worden.

Mijn ouders zijn gescheiden toen ik 4 jaar was. Daarna woonde ik jaren bij mijn moeder. Een paar jaar geleden werd door de rechter beslist dat ik bij mijn vader moest gaan wonen. Daar was ik het niet mee eens.

Ik wilde graag een eigen advocaat. Via de advocaat van mijn moeder hoorde ik van de bijzondere curator. Daar had ik nog niet van gehoord. De advocaat van mijn moeder heeft een bijzondere curator voor mij aangevraagd en die werd benoemd door de rechter. Dat was anderhalf jaar geleden. Ik was toen 15 jaar.

De bijzondere curator bepleitte niet exact wat ik wilde. Ik vroeg aan haar of ik daarom niet ook een advocaat kon krijgen. Daar had ze geen bezwaar tegen, ook omdat zij mijn belangen vertegenwoordigt en een advocaat mijn mening. Ze heeft me een paar namen gegeven. Ik heb toen zelf contact opgenomen met iemand die me aansprak. Die wilde de zaak doen.

Het was leuk om allebei te hebben. De bijzondere curator is er voor de belangen van het kind en kan iets anders vinden dan het kind zelf. Je moet dan ook een beetje voorzichtiger zijn met wat je zegt. De bijzondere curator is neutraler. De bijzondere curator was ook voorstander van mediation en hamerde op contact met mijn vader, maar ik wilde dat niet. Maar ik kon mijn verhaal wel goed bij haar kwijt. Ze was toegankelijk, aardig en gaf goede uitleg over de mogelijkheden en de procedure, met een kopje chocolademelk erbij.

Een advocaat geeft de mening van het kind weer en zegt wat het kind wil. Een goede advocaat pleit alleen voor het kind zelf. Met de advocaat kon ik vrijer praten en samen nadenken over een strategie, zoals wat de mogelijkheden zijn om te doen en de consequenties daarvan om te bereiken wat je wil, wat handig is om te zeggen. Je kunt beter niet zeggen: "Ik wil mijn vader nooit meer zien", maar: "Momenteel heb ik geen behoefte om mijn vader te zien. Hoe dat in de toekomst zal zijn, weet ik niet".

De bijzondere curator sprak ook met mijn gezinsvoogd, de Raad voor de Kinderbescherming en soms met mijn ouders. Dat vond ik niet altijd fijn. De advocaat deed dat niet en als ze met iemand ging praten dan bracht ze me daar altijd van op de hoogte. Ook kun je een advocaat zelf kiezen en wisselen als de advocaat niet goed is, maar een bijzondere curator krijg je en daar zit je aan vast.

Het was fijn om een advocaat en een bijzondere curator te hebben. Ieder had een eigen taak. En ik kon ook altijd iemand bellen als ik vragen had.

De bijzondere curator heeft een brief geschreven aan de rechter met een advies. Die brief heb ik gelezen. De bijzondere curator ging ook mee naar zitting om advies te geven en te reageren op wat er door anderen gezegd werd.

De advocaat stuurde mijn brieven door naar de rechtbank en maakte een pleitnota. Ze betrok me bij wat ze ging zeggen en liet de pleitnota vooraf ook lezen.

Op de laatste zitting is beslist dat ik bij mijn moeder mag wonen. Dat was ook wat ik wilde. Na die zitting heb ik geen contact meer gehad met de bijzondere curator. We hebben nog wel één keer telefonisch de beslissing besproken om het af te ronden. Dat was op zich prima, maar het was ook wel fijn geweest als we nog één keer een echte afspraak hadden gehad.

De bijzondere curator zou ik als cijfer een 7½ of een 8 geven. De advocaat krijgt een 9½. Goede bijzondere curator boezemt vertrouwen in en vertegenwoordigt je belangen, maar ik heb liever een eigen advocaat want die is er echt voor mij alleen. Ik zou wensen dat ieder kind een eigen advocaat of bijzondere curator of allebei heeft, ook bij omgangszaken.

6. De uitvoering van de taken door de bijzondere curator

"Met een kopje chocolademelk erbij"

Na de vraag om een bijzondere curator en de daadwerkelijke benoeming van één, gaat die aan de slag. In dit hoofdstuk staat de uitvoering van die taak door de bijzondere curator centraal. Daarbij komt aan bod hoe kinderen deze uitvoering hebben ervaren, wat er goed ging en wat beter kan. Daarnaast wordt ingegaan op de vraag of de taak van een bijzondere curator bestaat uit adviseren, bemiddelen of procederen, hoe het zit met de kwaliteit(seisen) en scholing van bijzondere curatoren, het toezicht op een bijzondere curator en de financiering van de werkzaamheden. Na het uiteenzetten van de ervaringen en belangen van kinderen, bijzondere curatoren, rechters en bureaus jeugdzorg volgt een analyse.

6.1 Kinderen

De ervaringen van kinderen met bijzondere curatoren zijn divers. Omdat de kinderen die wij hebben gesproken deze zo mooi kunnen weergeven en duidelijk hebben aangegeven wat ze goed en niet goed vinden, zijn de ervaringen hieronder uitgebreid beschreven. Hun hele verhaal is elders in dit rapport opgenomen.

Een kind vertelde:

"De bijzondere curator won mijn vertrouwen en stelde me op mijn gemak. Ze heeft een paar keer met me gesproken en een verslag gemaakt. Op zitting deed ze namens mij het woord: ik had ook zelf wat mogen zeggen, maar ik heb ervoor gekozen om de bijzondere curator het verhaal te laten vertellen. Ik was het eens met wat ze zei en hoorde mijn eigen woorden terug. Wat ik minder goed vond, was dat ik slecht was voorbereid op wat een bijzondere curator is en wat die doet. Ook had ze wel iets meer betrokkenheid mogen tonen. Na de zitting heeft ze geen uitleg meer gegeven over de uitspraak of gevraagd hoe ik de zitting vond. Het was een beetje zakelijk en dat zou ik anders doen. Ik geef haar een 7."

Een ander vertelde:

"De bijzondere curator luisterde goed, ze was toegankelijk en aardig en gaf goed uitleg over alles, met een kopje chocolademelk erbij. Ik kon haar altijd bellen en vragen stellen. Iedere keer dat er iets te gebeuren stond, hadden we een gesprek. Ze heeft een brief geschreven aan de rechtbank. Dat advies heb ik ook gelezen. Op zitting heeft ze het advies toegelicht en gereageerd op wat anderen zeiden. Na de zitting hebben we elkaar niet meer gezien en ook geen afrondend gesprek gehad, maar nog wel één keer telefonisch contact gehad. Dat vond ik op zich best jammer, maar ik mag altijd bellen als er nog iets is. Wat ik wel jammer vond, was dat ze hamerde op mediation en zo, maar dat wilde ik niet. Ook keek zij naar mijn belangen en niet zozeer naar mijn mening. Ze nam ook contact op met anderen en mijn ouders voor informatie. Dat vond ik niet fijn. Ook kun je je bijzondere curator niet kiezen. Ik had gelukkig een goede, maar als dat niet zo is, zit je er wel aan vast. Ik geef haar een 7½ of een 8, omdat ze uiteindelijk niet voor je mening gaat en ze niet altijd mijn eigen wensen verwoordde."

De derde vertelde:

"Ik was niet blij met mijn bijzondere curator. Hij was een deftige meneer en had heel nette kleren aan. Ik ging langs bij hem op kantoor. Ik vond hem niet aardig en vertrouwde hem niet. Als hij nou van voetbal had gehouden, dan hadden we ten minste nog ergens over kunnen praten. Ik heb hem maar twee keer gesproken. De eerste keer vertelde hij wat er ging gebeuren. Hij stelde allemaal vragen en ik mocht mijn verhaal vertellen. De tweede keer had hij ondertussen gesproken met opa, oma en mijn ouders en toen was hij helemaal op de hand van mijn ouders. Hij had al bedacht wat er moest gebeuren. De bijzondere curator zei dat hij

er voor mij was, maar zo voelde dat niet. Ik vond het ook vervelend dat hij met andere mensen over mij gepraat had. Hij luisterde wel, maar verdraaide vervolgens wat ik had gezegd. Hij heeft een verslag geschreven, maar dat heb ik niet gezien. Hij heeft op zitting namens mij gesproken; ik wilde niet mee naar zitting. Na de zitting heb ik hem niet meer gezien en dat vond ik prima. Als cijfer geef ik hem een 2, omdat ik hem niet vertrouwde."

De vierde vertelde:

"Ik heb de bijzondere curator een paar keer gesproken, aan het begin wat meer dan aan het eind. Ik kon mijn verhaal goed aan haar kwijt. Ze heeft met me besproken wat haar advies op zitting zou zijn. Ze maakte geen verslag en dat vond ik fijn, omdat mijn vader dat dan niet kon lezen; die zou alleen maar boos worden. De bijzondere curator kon goed aangeven wat ik wilde zonder te zeggen dat ik dat gezegd had. Ze zei niets tegen mijn vader van wat ik aan haar verteld had. Dat was heel fijn. Ik vond het jammer dat ik haar na verloop van tijd minder vaak sprak: ik had het idee dat ze daardoor een minder goed beeld had van hoe het met me ging. Ook merkte ik niet echt dat er iets veranderde door haar, behalve dat ze op zitting mijn verhaal kon vertellen. Dat was fijn, maar ik had verwacht dat ze meer zoiets als een goede gezinsvoogd zou zijn. Na de zitting hebben we geen gesprek meer gehad, alleen telefonisch. Dat hoefde ook niet. Ik mag haar altijd bellen, maar ik weet niet of ik dat doe. Ik vond haar uiteindelijk toch een beetje afstandelijk en zakelijk. Ik geef haar een 7, omdat ze wel heeft geluisterd maar het niet was zoals ik verwachtte."

Het gaat hier om slechts vier meningen en ervaringen, maar wat de kinderen belangrijk vinden komt redelijk met elkaar overeen. Een goede bijzondere curator boezemt volgens hen vertrouwen in en stelt je op je gemak, toont betrokkenheid, luistert goed naar je verhaal en laat ingewikkelde taal achterwege. Ook probeert de bijzondere curator te achterhalen wat je echt wil en laat zien dat hij er echt voor jou is. Het zou ook goed zijn als duidelijk is wanneer je een bijzondere curator krijgt en waarom. Een kind gaf aan dat ieder kind recht zou moeten hebben op een bijzondere curator of een advocaat. Allebei zou helemaal mooi zijn, omdat de bijzondere curator dan je belangen kan vertegenwoordigen en de advocaat je mening kan geven. Een afrondend gesprek zou ook fijn kunnen zijn. Onprettige eigenschappen zijn afstandelijkheid en geen betrokkenheid. Ook hadden sommigen moeite met het feit dat de bijzondere curator ook met anderen praatte. Voor één van de kinderen was het erg moeilijk te verkroppen dat de bijzondere curator na een gesprek met hen, voor zijn gevoel, volledig op de hand van de ouders was.

6.2 Bijzondere curatoren

Kwaliteit

Uit de enquête komen verschillende knelpunten ten aanzien van de uitvoering van de taken naar voren. De belangrijkste liggen op het terrein van de (borging van de) kwaliteit van de bijzondere curator: er zijn geen kwalificatie- of opleidingseisen waaraan de bijzondere curator moet voldoen en geen (bij)scholingsmogelijkheden. Overigens geven enkele bijzondere curatoren aan dat het voldoen aan de kwaliteitseisen wel een noodzakelijke maar geen doorslaggevende voorwaarde voor benoeming moet zijn. Het gaat uiteindelijk om het functioneren van de bijzondere curator in de praktijk én de rechter moet vrij zijn om bij zijn benoeming af te wegen of *deze* bijzondere curator het belang van *dít* kind nastreeft. Daarnaast is een knelpunt dat er geen toezicht is op de kwaliteit van het werk. Veel bijzondere curatoren zien hier een rol voor de rechtbank weggelegd, omdat zij zicht hebben op hoe een bijzondere curator functioneert.

Financiering

Een ander belangrijk probleem ligt volgens de bijzondere curatoren bij de financiering van de werkzaamheden. Financiering voor de werkzaamheden 'buiten rechte' wordt door zowel advocaten als door niet-juristen als knelpunt ervaren. Financiering van bijzondere curatoren die niet staan ingeschreven bij de Raad voor Rechtsbijstand wordt enkel door niet-juristen ervaren als probleem.

Verder wordt een aantal knelpunten gesignaleerd voor wat betreft de financiering door de Raad voor Rechtsbijstand. Een bijzondere curator zou van de Raad vernomen hebben dat deze alleen vergoed wordt als er geprocedeerd wordt. Ook zou de Raad aan het bezuinigen zijn en zouden advocaten nu soms niet als bijzondere curator benoemd worden om te besparen. Daarnaast vormen op financieel gebied ook de griffierechten een knelpunt. Als een kind een formele procedure wil starten met zijn bijzondere curator, zijn griffierechten verschuldigd. Er is nergens geregeld wie die moet betalen. Soms dragen bijzondere curatoren deze kosten nu zelf maar.

Afbakening taken

Bijzondere curatoren noemen daarnaast ook nog andere knelpunten. Zo is het soms onduidelijk wanneer de werkzaamheden van een bijzondere curator ophouden. Daarnaast wordt aangegeven dat een bijzondere curator een adviserende rol kan hebben, maar dat het dan van de rechter afhankelijk is wat hij met dat advies doet. De rechter kan er zonder meer aan voorbij gaan. Het ontbreken van een specifieke taakomschrijving voor de bijzondere curator wordt over het algemeen niet als een knelpunt ervaren. Een bijzondere curator geeft aan dat het bij de benoeming soms ook nog niet duidelijk is op welke manier de bijzondere curator het kind het beste kan bijstaan en dat het daarom geen probleem is als de taakomschrijving breed is. Een ander stelt wel aan de orde dat het soms onduidelijk is wat zijn taken zijn als er alsnog een advocaat benoemd wordt zoals bij gesloten uithuisplaatsing. De niet-juristen onder de bijzondere curatoren geven verder aan vaak een (concrete) onderzoeksopdracht te hebben ontvangen van de rechter. Het voordeel van een specifieke taakomschrijving is dat die taakomschrijving dient als volmacht en dat daarmee wordt voorkomen dat de bijzondere curator aan anderen moet uitleggen waarom hij bepaalde taken verricht.

Aan de bijzondere curatoren is gevraagd wat hun werkzaamheden waren in de zaken waarin zij waren benoemd. Ongeveer twee derde heeft de rechter geadviseerd. Ongeveer de helft heeft ook kinderen vertegenwoordigd en iets minder dan de helft heeft bemiddeld ten behoeve van het kind. Het feit dat een bijzondere curator kan bemiddelen wordt als een toegevoegde waarde genoemd. Overigens denken niet-juristen daar anders over dan juristen: zij menen veeleer dat het stadium van bemiddelen gepasseerd is als er een bijzondere curator wordt benoemd. Eén bijzondere curator geeft echter in zijn toelichting aan dat de benoeming van een bijzondere curator weliswaar vaak betekent dat er een procedure is gestart, maar dan nog kan de bijzondere curator nuttig en bemiddelend werk doen. Een ander tekent overigens weer aan dat kinderen vaak ook niet meer open staan voor mediation, omdat er al te veel gebeurd is. Bij de vFAS-bijeenkomst bleek dat de meeste aanwezigen bemiddelen als belangrijkste taak zien, daarna adviseren en tenslotte procederen. Een goede bijzondere curator probeert ook te voorkomen dat er (verder) geprocedeerd wordt. De benoeming van een bijzondere curator vonden zij dan ook niet onnodig juridiseren: de procedure is vaak al gestart en de bijzondere curator kan proberen het alsnog buiten rechte op te lossen.

Vaardigheden

Als gekeken wordt naar de vaardigheden van een bijzondere curator, dan is het voor een bijzondere curator van belang een goede band op te kunnen bouwen met het kind. Een goede bijzondere curator heeft aandacht voor het kind en moet het kind dingen kunnen uitleggen, zo bleek uit de vFAS-bijeenkomst. Over de stelling dat de band eindigt na het oordeel van de rechter waren de meningen verdeelt. De helft was het daar mee eens met als argument dat de bijzondere curator geen maatschappelijk werker is. De andere helft was het daarmee oneens, met als argument dat de bijzondere curator nog wel moet kijken of de uitspraak goed 'geland' is bij het kind en dat het een kind ook enorm kan gerust stellen als het weet dat het de bijzondere curator altijd mag bellen.

Register

Tot slot is gevraagd naar het ontbreken van een landelijk register voor bijzondere curatoren. Dit wordt niet als een belangrijk knelpunt ervaren. De bijzondere curatoren die een toelichting geven op dit punt maken duidelijk dat zij dit landelijk register zien als een afgeleide van het stellen van kwalificatie- en opleidingseisen. Bijzondere curatoren die aan de kwalificatie-eisen voldoen, kunnen in het register worden opgenomen. Sommige bijzondere curatoren zien hierin een taak voor een nog op te richten beroepsvereniging van bijzondere curatoren. Die beroepsvereniging zou ook bijscholing, overleg met de rechterlijke macht en overleg met kinderrechtswinkels kunnen verzorgen.

6.3 Rechsters

Ervaren knelpunten

De bijzondere curator staat of valt met de kwaliteit, volgens de rechters. Om een goede bijzondere curator te zijn is er meer nodig dan juridische kennis. Door de rechters worden daarom verschillende andere vaardigheden genoemd. Het gaat om sociale en communicatieve vaardigheden, om ervaring, wijsheid, inzet, contacten, maar ook om kennis van kinder- en ontwikkelingspsychologie en van orthopedagogiek. Een bijzondere curator moet geen vechtersmentaliteit hebben, maar zich actief opstellen en kindvriendelijk en toegankelijk zijn, affiniteit met kinderen en neutraal naar ouders. De bijzondere curator moet de tijd hebben – in tegenstelling tot de rechter op zitting. Desgevraagd werd aangegeven dat de bijzondere curator uiteindelijk de vooruitgeschoven post van een kind is en dus de vaardigheden moet hebben om die positie te kunnen waarmaken. Naast voornoemde vaardigheden hangen de kwaliteitscriteria ook samen met de rol van de bijzondere curator. Bij een procederende rol is meer juridische kennis vereist dan bij een bemiddelende of adviserende rol. Toch wordt wel van alle bijzondere curatoren enige kennis van het jeugdrecht verwacht. Ook moet de bijzondere curator passen bij het kind en de casus. De rechters geven eensgezind aan dat niet alle bijzondere curatoren geschikt zijn, maar dat er op dit moment geen landelijke kwaliteits- of opleidingseisen gelden die aan een bijzondere curator gesteld kunnen worden. Alleen bij twee of drie rechtbanken is men nu zelf bezig met het opstellen van beleid hierover.

Daarnaast zouden de ervaringen en kennis ook beter bewaard en overgedragen moeten worden dan nu gebeurt. Ook zou meer duidelijkheid moeten komen over wie bijzondere curator is, aldus de rechters.

Als derde probleem signaleren de rechters een probleem dat ook al door de bijzondere curatoren werd aangekaart, namelijk de financiering van de werkzaamheden van de bijzondere curator. Financiering vormt een knelpunt voor advocaten die als bijzondere curator optreden en buiten rechte activiteiten verrichten, maar meer nog voor niet-juristen die niet op de lijst van de Raad voor Rechtsbijstand voorkomen. In 2012 zal nog een beslissing komen van een rechtszaak tussen de Raad voor Rechtsbijstand en een advocaat-bijzondere curator over de vraag of de Raad voor Rechtsbijstand bepaalde werkzaamheden buiten rechte wel of niet moet vergoeden. Er zijn voor niet-juristen wel noodoplossingen zoals 'vergoeding uit staatskas', dat wil zeggen: betaling via de rechtbank.

Tot slot is het toezicht op de uitvoering van de werkzaamheden een punt van zorg van de rechters: als een bijzondere curator de kantjes er vanaf loopt, voorziet de wet niet in een procedure om dat aan te pakken. De rechter kan het hoogstens bespreken met de sectorvoorzitter of de Raad voor Rechtsbijstand.

Mogelijke oplossingen

Als oplossingen voor de hierboven geschetste knelpunten en zorgen, die grotendeels overeenkomen met de ervaren knelpunten door de bijzondere curatoren, wordt in de eerste plaats een landelijk protocol voor bijzondere curatoren genoemd. Daarin zouden kwaliteits- en opleidingseisen opgenomen kunnen worden. De verwachting is dat als deze criteria duidelijker zijn, rechters ook meer

zullen gaan benoemen. Overigens is door een aantal rechters wel benoemd dat deze kwaliteitseisen het niet onmogelijk moeten maken dat bijvoorbeeld een buurman benoemd wordt; het gebeurt zelden, maar het moet mogelijk blijven als dat in het belang van het kind is.

Verder zou er een landelijke lijst met bijzondere curatoren moeten komen. Dit dient het overzicht en kan door kleine rechtbanken gebruikt worden als een geschikte bijzondere curator, bijvoorbeeld één met een pedagogische deskundigheid, niet in hun eigen arrondissement voor handen is. De bijzondere curatoren zouden zich ook moeten organiseren, zodat kennis en ervaring kan worden uitgewisseld.

Daarnaast zou er meer toezicht moeten zijn op de bijzondere curatoren, hetzij via de rechtbank, hetzij via een beroepsvereniging. Ook zou het toezicht wellicht beter kunnen als er een duidelijkere taakomschrijving en einde van de werkzaamheden wordt opgenomen in de beschikking.

Tot slot maar zeker niet onbelangrijk is aangegeven dat de financiering beter geregeld moet worden. Het moet zo zijn dat een bijzondere curator benoemd kan worden die past bij het kind en dat dit niet enkel afhankelijk is van een vermelding op de lijst van de Raad voor Rechtsbijstand.

6.4 Bureaus Jeugdzorg

De ervaringen binnen de bureaus jeugdzorg met bijzondere curatoren zijn niet heel talrijk, maar de ervaringen die er zijn, zijn over het algemeen neutraal tot positief. Slechts twee bureaus jeugdzorg hebben enkel uitgesproken negatieve ervaringen. Voor de kinderen is het vaak wel heel fijn, aldus de bureaus jeugdzorg, omdat zij het ervaren als iemand helemaal voor zichzelf, net zoals de advocaat voor papa of mama. Positieve ervaringen komen voort uit het uit handen nemen van werk van de gezinsvoogd en het buiten schot houden van de gezinsvoogd. Ook kan een neutraal persoon een impasse doorbreken en wordt diens advies beter aangenomen dan dat van de 'vijand-jeugdzorg'. Daarnaast worden goede afstemming en prettig overleg met de gezinsvoogd als belangrijk ervaren. Een goede taakverdeling tussen bijzondere curator en gezinsvoogd is belangrijk. En daarnaast is ook belangrijk dat een bijzondere curator even contact opneemt met de gezinsvoogd om te laten weten dat hij benoemd is en om afspraken te maken over hoe nu verder. Zo beschrijft een gezinsvoogd dat zij per toeval hoorde dat een bijzondere curator was benoemd. Die had geen contact met haar opgenomen en evenmin met de pleegouders. Het advies dat geschreven was, was daardoor redelijk eenzijdig. Na een gesprek met de gezinsvoogd heeft de bijzondere curator dat advies alsnog aangepast. Het had voor de hand gelegen dat de bijzondere curator zelf contact had opgenomen.

Negatieve ervaringen blijken samen te hangen met de taakopvatting van de bijzondere curator en de uitvoering van die taak. Er is gerefereerd aan situaties waarin het inzicht in de zorg en de input van de bijzondere curator te wensen over laten, waarin de bijzondere curator zijn taak niet serieus nam of soms zelfs als partijdig werd ervaren. Daarnaast is het Bureau Jeugdzorg een doorn in het oog als een bijzondere curator twee korte gesprekjes heeft met een kind – of nog minder – en dan met een stellig standpunt komt dat niet in lijn is met de gezinsvoogd die het kind wel vaker heeft gezien. Een andersluidend standpunt van de bijzondere curator kan best geaccepteerd worden door gezinsvoogden, maar dat moet dan wel een onderbouwd standpunt zijn. Verder geven sommige Bureaus Jeugdzorg aan dat bijzondere curatoren nog wel eens het doel van een OTS uit het oog verliezen en niet samenwerken, maar direct gaan procederen. Tot slot is ook het eindresultaat soms teleurstellend: de verwachting van een bijzondere curator kan soms ook bij Bureaus jeugdzorg (te) hoog zijn.

Verder heeft jeugdzorg als aandachtspunt genoemd dat als de bijzondere curator en de gezinsvoogd niet op één lijn zitten of geen overleg hebben, dit een negatieve weerslag kan hebben op de hulpverlening. Daar is het kind niet bij gebaat.

Vanuit jeugdzorg wordt ervaren dat de meeste kinderen in verband met een procedure een bijzondere curator nodig hebben en dan ligt het voor de hand dat de bijzondere curator een advocaat is. Maar

een goede bijzondere curator beschikt in hun ogen niet alleen over juridische kennis maar ook over enige kennis van de ontwikkelingsfasen van kinderen, gezinssystemen en pedagogiek. Verder wordt meermalen genoemd dat een bijzondere curator moet weten aan te sluiten bij de ouders voor een eventuele dialoog en uit de strijd (tussen de ouders en/of jeugdzorg) kan blijven.

6.5 Analyse

Vaardigheden

Volgens de kinderen boezemt een goede bijzondere curator vertrouwen in, toont hij betrokkenheid, luistert hij goed naar je verhaal, achterhaalt hij wat je echt wil en is hij er voor jou. Bijzondere curatoren, rechters en jeugdzorg vinden dat eigenlijk ook. Zij voegen daar nog andere eigenschappen aan toe als kennis van de ontwikkelingspsychologie en gezinssystemen, neutraal, actief, geen vechters mentaliteit, het hebben van wijsheid en ervaring. Ook moet een bijzondere curator verder kunnen kijken dan de mening van het kind. Jeugdzorg stelt verder dat het belangrijk is dat de bijzondere curator samenwerkt en afstemt met de gezinsvoogd.

Kwaliteits- en opleidingseisen

Men is het er wel min of meer over eens waar een goede bijzondere curator aan moet voldoen. Dat dit in de praktijk niet altijd het geval is, is een zorg van alle betrokken partijen. Zoals eerder al bij het benoemingsvraagstuk aan de orde kwam, werken sommige rechtbanken met lijstjes die van boven naar beneden worden afgewerkt. Dat sluit niet aan bij de wens om de juiste bijzondere curator te benoemen die past bij het kind en de casus. Een protocol met kwaliteits- en opleidingseisen wordt door zowel bijzondere curatoren als rechters genoemd. Beide beroepsgroepen noemen ook de noodzaak dat bijzondere curatoren landelijk geregistreerd worden en zich verenigen om kennis en ervaring uit te wisselen. Overigens merken ook beide beroepsgroepen op – zij het in andere woorden – dat kwaliteitseisen niet allesbepalend moeten zijn: het moet mogelijk blijven om in het voorkomende geval een ander als bijzondere curator te benoemen als dat in het belang van het kind is.

Taak

In hoofdstuk vijf werd door rechters gesteld dat de benoeming van een bijzondere curator een situatie niet onnodig moet juridiseren. Gevraagd naar hun taakopvatting kwam het antwoord dat zij procederen juist ook niet de belangrijkste functie vinden: bemiddelen en adviseren staan voorop, procederen volgt pas als dat niets oplevert. Verder noemen sommige bijzondere curatoren dat er onduidelijkheid is over de status van het advies dat ze uitbrengen aan de rechter; een rechter kan daar zomaar aan voorbij gaan. Rechters geven aan dat een goede bijzonder curator een meerwaarde heeft, maar een slechte juist niet. Wellicht dat dit twee kanten van dezelfde medaille zijn en ook verband houden met de in hoofdstuk vijf benoemde zorg dat bijzondere curatoren soms bij wijze van formaliteit lijken te worden benoemd. De rol van de bijzondere curator zou duidelijk kunnen worden met een specifieke taakomschrijving per toewijzing. Deze ontbreekt nu vaak. Op zich ervaren bijzondere curatoren dat niet als een probleem. Het kan ook het gevolg zijn van het feit dat ten tijde van de benoeming nog niet goed duidelijk is waar het kind behoefte aan heeft en soms heeft de bijzondere curator ook juist die ruimte nodig om goed te kunnen werken. Aan de andere kant geven bijzondere curatoren wel aan dat het soms onduidelijk is wanneer hun werkzaamheden erop zitten. Een duidelijke taakomschrijving kan verder leiden tot een betere taakafbakening ten opzichte van andere spelers in het veld, zoals jeugdzorg. Daar is vanuit jeugdzorg ook behoefte aan en kan de samenwerking ten goede komen. Een betere taakomschrijving kan tot slot volgens de rechters ook tot gevolg hebben dat er meer toezicht mogelijk is op de uitvoering van de werkzaamheden; dat toezicht is er nu nauwelijks en dat baart zowel rechters als bijzondere curatoren zorgen. Een manier om toezicht uit te oefenen zou kunnen zijn via een beroepsvereniging van bijzondere curatoren.

Financiering

Zowel rechters als bijzondere curatoren noemen financiering een belangrijk knelpunt. Voor advocaten die optreden als bijzondere curator of deskundigen zoals mediators die op de lijst staan bij de Raad

voor Rechtsbijstand, is de financiering van hun werkzaamheden min of meer geregeld; werkzaamheden buiten rechte leveren echter soms al een probleem op. Bijzondere curatoren die niet aangemeld zijn bij de Raad voor Rechtsbijstand en die daarvoor ook niet in aanmerking komen, kunnen geen vergoeding krijgen via de Raad. Een oplossing is dan een vergoeding uit de staatskas, wat in de praktijk betekent dat de kosten voor rekening van de rechtbank komen. Allen zijn het er over eens dat er een gedegen regeling voor alle bijzondere curatoren en al hun werkzaamheden moet komen. Dit geldt ook voor de griffierechten voor procedures die namens kinderen worden opgestart: het is nu onduidelijk wie die griffierechten moet betalen en sommige bijzondere curatoren dragen die kosten dan maar zelf.

7. Samenvatting en conclusies

In dit onderzoek staat de vraag centraal of de stem en de belangen van het kind in de praktijk voldoende gewaarborgd zijn in het huidige Nederlandse Personen- en familierecht en in het bijzonder door de figuur van de bijzondere curator. Er is gekeken naar de vraag, de benoeming en de uitvoering van taken van de bijzondere curator in de praktijk.

7.1 Vraag

Onbekendheid

Er is een grote onbekendheid met het bestaan van de bijzondere curator en de situaties waarin deze een uitkomst zou kunnen bieden. Naar de inschatting van bijzondere curatoren en rechters doet die onbekendheid zich vooral bij kinderen, ouders, en gezinsvoogden voor. Daarnaast zijn de bijzondere curatoren van mening dat de rechters (te) weinig op de hoogte zijn en situaties niet goed herkennen waarin het belang van het kind gediend is met een bijzondere curator, en zijn de rechters van mening dat niet alle advocaten weten hoe het zit (bijvoorbeeld door zich als advocaat te laten toevoegen in plaats van als bijzondere curator).

Situaties

Bijzondere curatoren worden vooral benoemd in zaken van omgang en gezag bij echtscheidingen, uithuisplaatsingen en ondertoezichtstellingen. Ze zien een rol voor zichzelf weggelegd bij het opstellen van ouderschapsplannen maar worden daarin zelden benoemd, net zoals bij conflictsituaties tussen een kind en gezinsvoogd, of in pleegzorgsituaties.

Informele rechtsingang

Kinderen maken weinig gebruik van de informele rechtsingang, maar gezien de veelheid aan formele en informele (rechts-)ingangen is dat volgens de rechters niet verwonderlijk. Ook ervaren ze volgens de bijzondere curatoren een hoge drempel om in actie te komen en is er geen beroep mogelijk tegen afwijzing. Daarnaast is er – met name vanuit de rechters – gewezen op het oerwoud aan rechtsingangen, wat tot onduidelijkheid en onbekendheid leidt, ook ten aanzien van de bijzondere curator. Tot slot betekent een verzoek om een bijzondere curator via de informele rechtsingang dat er bij afwijzing van het verzoek geen mogelijkheid is tot het instellen van hoger beroep. Dat wordt als een gemis ervaren.

7.2 Benoeming

Cijfers

Het aantal verzoeken om en benoemingen van bijzondere curatoren ex art 1:250 BW wordt niet geregistreerd door rechtbanken. Het algehele gevoel is dat de bijzondere curator weinig wordt benoemd. Uit de cijfers die voor dit onderzoek zijn verzameld, lijkt dat voorzichtig ook afgeleid te kunnen worden, maar ook dat het aantal verzoeken en benoemingen in 2011 in de afgelopen tien jaar gestegen lijkt te zijn. Het aantal benoeming is in ieder geval zeer beperkt als dat wordt afgezet tegen het in hoofdstuk drie weergegeven groot aantal situaties waarin een bijzondere curator eventueel gewenst zou kunnen zijn.

Criterium belangenconflict

Er is geen duidelijke lijn te ontdekken wanneer een verzoek tot het benoemen van een bijzondere curator wel en niet wordt toegewezen. Benoeming is mogelijk bij een belangenconflict. Volgens de bijzondere curatoren wordt dit criterium te strikt gehanteerd. Rechters geven aan dat het een strikt criterium is, maar dat het in de praktijk minder strikt wordt toegepast. Een aantal rechters gaf aan dat het misschien eerder zou moeten gaan om de vraag of een kind in de knel zit, of het nu gaat om

conflicten met en tussen ouders of met de gezinsvoogd. Bijzondere curatoren en Bureau Jeugdzorg delen dat standpunt.

Toegevoegde waarde

De meerwaarde van de bijzondere curator zit volgens kinderrechtters en bijzondere curatoren in het feit dat die boven alles de belangen van het kind kan afwegen en naar voren kan brengen. De mening kan het kind zelf geven, en kan de rechter dus in principe zelf horen als kinderen daartoe in staat zijn.

Leeftijdsgrens

Bij het horen van kinderen zou niet strikt de leeftijdsgrens van twaalf jaar gehanteerd moeten worden, maar dit zou in plaats daarvan moeten afhangen van de 'rijpheid' van het kind. Bijzondere curatoren zijn van mening dat rechters door het ontbreken van kennis, vaardigheden, ervaring en tijd niet altijd goed in staat zijn kinderen te horen, maar de rechters zelf denken daar anders over. Niet alle rechters zien een meerwaarde voor een bijzondere curator voor kinderen van twaalf jaar en ouder.

Wie kan er benoemd worden

De achtergrond van de te benoemen bijzondere curator (advocaat, psycholoog of pedagoog) moet volgens alle betrokkenen aansluiten op de kwestie waarin benoemd wordt. Dat is nu niet altijd het geval, omdat bij sommige rechtbanken geen bijzondere curatoren met een pedagogische of psychologische achtergrond bekend zijn. Zowel rechters, bijzondere curatoren als jeugdzorg zijn geen voorstander van het benoemen van een familielid als bijzondere curator, omdat dit de familiebanden op scherp zet en daarom niet bevorderlijk is voor het kind.

Protocollen en kwaliteitseisen

Er zijn landelijke verschillen in de keuze van personen die als bijzondere curatoren worden benoemd en in de kwaliteitseisen die daarbij gesteld worden. Dat heeft soms tot gevolg dat rechters liever voor de Raad voor de Kinderbescherming kiezen, omdat daarvan dan (wel) een zekere kwaliteit gegarandeerd is. Een protocol met kwaliteits- en opleidingseisen is volgens zowel bijzondere curatoren noodzakelijk, evenals een landelijke registratie en een beroepsvereniging die de uitwisseling van kennis en ervaring organiseert.

7.3 Uitvoering

Eigenschappen en kwaliteiten

Volgens kinderen boezemt een goede bijzondere curator vertrouwen in, toont hij betrokkenheid, luistert hij goed naar je verhaal, achterhaalt hij wat je echt wil en is hij er voor jou. Bijzondere curatoren, rechters en Bureau Jeugdzorg vinden dat ook en noemen daarnaast kennis van ontwikkelingspsychologie en gezinssystemen, neutraal, actief, wijs, ervaren en bereid tot afstemming met de gezinsvoogd.

Taak

Bijzondere curatoren werken nu vaak zonder specifieke taakomschrijving door de rechter. Dat biedt ruimte om te doen wat nodig is, maar heeft als nadeel dat niet duidelijk is wanneer de werkzaamheden eindigen en bovendien dat daarop dan geen controle mogelijk is. Het ontbreken van toezicht op de kwaliteit van het werk baart zowel de rechters als de bijzondere curatoren zorgen.

Financiering

De financiering van de werkzaamheden van de bijzondere curatoren moet beter geregeld worden. Ook zou dan geregeld kunnen worden hoe de griffierechten voor procedures namens kinderen kan worden voldaan. Voor advocaten die optreden als bijzondere curator of deskundigen zoals mediators die op de lijst staan bij de Raad voor Rechtsbijstand, leveren werkzaamheden buiten rechte op dit moment soms al een probleem op. Bijzondere curatoren die niet aangemeld zijn bij de Raad voor

Rechtsbijstand omdat zij daarvoor ook niet in aanmerking komen, kunnen nu helemaal geen vergoeding krijgen via deze Raad.

7.4 Conclusie: de stem en de belangen van het kind in de praktijk

Gelet op de hierboven samengevatte constatering blijkt de praktijk van de bijzondere curator tal van hiaten en gebreken te kennen. De Kinderombudsman acht het zeer zorgelijk dat er nauwelijks tot geen informatie bekend is over het aantal bijzondere curatoren en benoemingen, dat de rechtsfiguur onbekend is bij kinderen, ouders maar ook bij professionals en dat er nog altijd veel discussie bestaat over de situaties en conflicten waarin de bijzondere curator benoemd zou moeten of kunnen worden. Hierdoor blijven kinderen die ernstig in de knel zitten verstoken van steun en hulp van iemand die hun belangen en stem kan vertegenwoordigen. Ook baart het de Kinderombudsman zorgen dat er – anders dan de toenmalige minister van Justitie Donner eerder stelde – wel degelijk behoefte is aan benoemings- en kwaliteitsprotocollen, maar dat deze landelijk maar niet van de grond lijken te komen. Het ontbreken ervan kan leiden tot rechtsongelijkheid en rechtsonzekerheid en is bovendien des te prangender nu kinderen niet in hoger beroep kunnen tegen de afwijzing van een verzoek via de informele rechtsingang en kinderen ook niet van bijzondere curator kunnen wisselen als deze niet goed blijkt te zijn.

Er wordt onvoldoende recht gedaan aan het hoorrecht van kinderen en het recht om deel te nemen aan procedures die gaan over de scheiding van kind en ouder en daarin het eigen standpunt naar voren te brengen, zoals verwoord in artikel 12 en 9 lid 2 IVRK. Een kind wordt in beginsel pas gehoord vanaf twaalf jaar. Tot die tijd kan de mening alleen via de ouders bekend worden, maar die zijn niet altijd in staat om de mening te vertegenwoordigen. En ook als kinderen ouder zijn, kan het soms lastig, eng of moeilijk zijn om de eigen mening te vormen en vooral ook te uiten. De bijzondere curator kan een oplossing daarvoor zijn, maar wordt tot op heden niet snel benoemd en er kleven tal van andere haken en ogen aan de staande praktijk rond de bijzondere curator.

Eén en ander is niet in lijn met het standpunt van het Kinderrechtencomité dat in beginsel geen leeftijdsgrens bepaald zou moeten worden en dat kinderen niet zouden hoeven bewijzen dat zij hun mening kunnen geven. Dus ook kinderen onder de twaalf jaar zouden makkelijker hun eigen mening moeten kunnen geven. Daarnaast zouden alle kinderen die niet in staat zijn om – om welke reden dan ook – (vrijuit) hun mening te vormen en uiten daarbij ondersteuning verdienen, zodat hun mening wel kan worden meegenomen.

Daarnaast doet de huidige situatie ook geen recht aan het recht van kinderen dat hun belangen goed over het voetlicht gebracht worden. Dit is primair de taak van de ouders, maar soms willen ouders dat niet of zijn zij daartoe niet in staat. Ook kan het zijn dat zij niet willen opkomen voor de belangen van de kinderen. In die gevallen wordt niet gewaarborgd dat de belangen van kinderen voldoende meegewogen kunnen worden bij een beslissing, hetgeen op grond van artikel 3 IVRK wel zou moeten. Daarnaast geldt op grond van artikel 9 lid 2 IVRK dat bij situaties waarin kinderen gescheiden zijn of worden van hun ouders, zij moeten kunnen deelnemen aan een procedure. Als hun ouders dat niet namens hen willen of kunnen doen, worden zij niet vertegenwoordigd. Ook in deze gevallen zou een bijzondere curator uitkomst kunnen bieden, maar wordt daartoe niet snel overgegaan en biedt ook overigens niet altijd de oplossing door de hierboven geschetste tekortkomingen in het huidige systeem.

Door de huidige systematiek ontstaan veelvuldig situaties die niet in overeenstemming zijn met het IVRK of de *Guidelines on Child Friendly Justice*. De eisen uit het EVRK worden evenmin gehaald. Een logische vraag die naar aanleiding van deze bevindingen naar voren komt, is of we voor de waarborging van de artikelen 3, 9 en 12 IVRK niet naar een ander systeem toe zouden moeten. Wellicht is een algemene rechtsingang, al dan niet met een voorportaal, een manier om een einde te maken aan de vele ingangen en (on)mogelijkheden nu. De huidige praktijk leidt immers tot

rechtsongelijkheid en onduidelijkheid. Advocaten laten zich nu soms al toevoegen en als procesvertegenwoordigers voor kinderen opstellen, zonder wettelijke grond. Dit stuit – terecht – op weerstand bij rechtbanken maar leidt ook tot onwenselijke situaties voor het kind als er discussie ontstaat over de bevoegdheid van deze advocaat.

De Nederlandse wetgever heeft echter al eerder (in 2003⁴⁹) aangegeven de mogelijkheden van een algehele rechtsingang niet verder te willen onderzoeken, maar bewust te kiezen voor invulling van artikel 12 IVRK middels de bijzondere curator. De Kinderombudsman is van mening dat de wetgever er dan wel voor moet zorgdragen dat de waarborging van artikelen 3, 9 en 12 met de bijzondere curator ex artikel 1:250 BW goed is geregeld in de praktijk. Want bij een goede inrichting van de bijzondere curator kan die een toegevoegde waarde hebben voor het kind en ten opzichte van de andere spelers in het veld. En waar bestaat die dan uit?

In een optimale situatie ligt de toegevoegde waarde volgens de Kinderombudsman in het feit dat de bijzondere curator boven alles en in den brede de belangen van het kind kan afwegen, zowel diens belangen als diens stem kan achterhalen en deze duidelijk naar voren kan brengen. Hij heeft daartoe de tijd, ruimte, kennis en deskundigheid. Daarbij is de bijzondere curator – anders dan vaak andere spelers in het veld – niet gebonden aan andermans belangen, protocollen of andere beperkingen. Dat wil niet zeggen dat de bijzondere curator niet overlegt met de andere betrokkenen. Juist wel: de bijzondere curator moet gericht zijn op het verzamelen van alle relevante informatie van alle betrokken partijen en vooral ook op de-escalatie en het bij elkaar brengen van partijen waar mogelijk en in het belang van het kind. De bijzondere curator kan een toegevoegde waarde hebben ongeacht de leeftijd van het kind; hij stemt zijn rol en invulling van zijn taak af op de ontwikkelende vermogens van het kind, op diens rijpheid en eigen vaardigheden. In die vorm kan de bijzondere curator uitkomst bieden bij een wezenlijk conflict, waarbij de term conflict ruim moet worden opgevat om optimaal recht te doen aan de rechten en belangen van een kind.

De bijzondere curator is geen maatschappelijk werker of vertrouwenspersoon. Voor de inzet van de bijzondere curator moet het immers gaan om een concrete situatie, die best enige tijd kan beslaan, maar uiteindelijk wel te herleiden is tot een concreet probleem. Voor langdurige en/of gezinsbrede hulpverlening zijn er de aanwezige instanties zoals jeugdzorg en voor vertrouwenspersonen kan contact worden opgenomen met bijvoorbeeld het Advies- en Klachtenbureau Jeugdzorg en Zorgbelang.

De bijzondere curator kan dus wel degelijk bijdragen aan de borging van de rechten van kinderen, mits de rechtsfiguur goed is geregeld, en dat is op dit moment niet het geval zo blijkt uit het onderzoek. Het krijgen van een bijzondere curator, die de belangen van het kind zou moeten borgen, is verworden tot een loterij. En je moet als kind maar hopen dat je een goed lot treft.

⁴⁹ Kamerstukken II, 2003/2004, 29 200 IV nr. 116, p. 3

8. Aanbevelingen

De stem en de belangen van kinderen dienen voldoende gewaarborgd te zijn in het Nederlandse personen- en familierecht om recht te doen aan het IVRK. Dat is in de huidige praktijk onvoldoende het geval. De Kinderombudsman doet daarom naar aanleiding van dit onderzoek de volgende aanbevelingen:

1. Ruime interpretatie artikel 1:250 BW en/of ruimere formulering

Aanbevolen wordt dat de minister van Veiligheid en Justitie in samenspraak met de Raad voor de Rechtspraak onderzoekt of de huidige formulering van artikel 1:250 BW zodanig is dat die voldoet om de belangen van kinderen in de ruimst mogelijke zin te kunnen waarborgen. Op grond van het artikel moet in alle situaties waarin de kinderen in de knel (dreigen te) raken een bijzondere curator kunnen worden benoemd als dat nodig is. Het gaat dan om situaties als de echtscheiding van de ouders, ondertoezichtstelling, uithuisplaatsing, maar ook aan medische kwesties, onderwijs of pleegzorg, zolang het maar gaat om de verzorging en opvoeding van kinderen en er een kind is dat in die kwestie in de knel raakt. Daarvan is niet alleen sprake bij een belangenconflict tussen kind en de ouder(s)/voogd(en), maar ook als de ouders om wat voor reden dan ook zelf niet goed de belangen van het kind over het voetlicht willen of kunnen (of lijken te kunnen) brengen of daarover twijfel bestaat. Verder kan dat ook bij een conflict tussen het kind met één van de ouders terwijl beiden gezag hebben, zoals geregeld in artikel 1:253a BW, of tussen een kind en een derde zoals een gezinsvoogd en de ouders niet in staat zijn om de belangen van het kind (voldoende) te behartigen.

Wellicht kan de huidige tekst volstaan als een zeer extensieve interpretatie van dit artikel door de verschillende actoren wordt onderschreven. Anders verdient het aanbeveling om de tekst te wijzigen. Daarbij zou gedacht kunnen worden aan een formulering als:

Wanneer in aangelegenheden betreffende diens verzorging en opvoeding, dan wel het vermogen van de minderjarige, de belangen van de met het gezag belaste ouders of een van hen – ook als beiden het gezag hebben – dan wel van de voogd of de beide voogden in strijd zijn met die van de minderjarige, dan wel mogelijk in strijd kunnen zijn met de minderjarige of wanneer er sprake is van een situatie waarin de ouder(s) of voogd(en) niet in staat zijn om de belangen van de minderjarige behoorlijk te behartigen, benoemt de rechtbank, danwel, indien het een aangelegenheid inzake het vermogen van de minderjarige betreft, de kantonrechter, of, indien de zaak reeds aanhangig is, de desbetreffende rechter, indien hij dit in het belang van de minderjarige noodzakelijk acht, op verzoek van een belanghebbende of ambtshalve een bijzondere curator om de minderjarige ter zake, zowel in als buiten rechte, te vertegenwoordigen.

Een ruimere interpretatie en/of formulering zal er ook toe leiden dat kinderen (of ouders namens hen) niet meer hun toevlucht nemen tot het inschakelen van een advocaat. Iets waarin het Nederlandse rechtssysteem niet voorziet en wat nu niet zelden tot ongemakkelijke situaties ter zitting leidt.

2. Meer bekendheid

De minister van Veiligheid en Justitie wordt aanbevolen om toe te werken naar een grotere bekendheid onder burgers en professionals over het bestaan van de bijzondere curator. Dit kan door folders hierover op te stellen en deze te verspreiden onder Kinder- en Jongerenrechtswinkels, Juridisch Loketten, rechtbanken, gerechtshoven, mediators, de advocatuur, het AKJ, Zorgbelang en jeugdzorg maar bijvoorbeeld ook bij bibliotheken en bij Centra voor Jeugd en Gezin en de Jeugd-GGZ. Verder zou informatie hierover makkelijk toegankelijk moeten worden via de websites van onder meer de rechtspraak, de Nederlandse

Orde van Advocaten, de vFAS, het NMI, het Ministerie van Veiligheid en Justitie en de Raad voor Rechtsbijstand.

Daarnaast zou binnen de opleiding van (kinder)rechters meer aandacht besteed moeten worden aan de rechtsfiguur van de bijzondere curator, zowel bij de opleiding tot rechter als in de bij- en nascholing. Hierin wordt een rol toebedacht aan het opleidingscentrum van de rechterlijke macht, het Studiecentrum Rechtspleging (SSR).

Tot slot zou de rechtsfiguur ook in regionale of landelijke overleggen van de rechtspraak, de advocatuur en jeugdzorg onderwerp van gesprek moeten worden. Ervaringen zouden binnen de eigen beroepsgroep maar zeker ook tussen de beroepsgroepen moeten worden uitgewisseld om te komen tot een verbetering van de bekendheid en toepassing.

3. Informele rechtsingang

Tevens wordt aanbevolen de informele rechtsingang beter bekend te maken bij kinderen. De informele rechtsingang is immers dé manier voor de rechter om de behoeften van kinderen in beeld te krijgen.

De informele rechtsingang kan op dezelfde manier als de bijzondere curator onder de aandacht gebracht worden. Daarnaast kunnen de Kinder- en Jongerenrechtswinkels kinderen helpen bij het schrijven van een brief aan de rechter. Om te voorkomen dat brieven kwijtraken, zou daarvoor een speciaal loket of een speciale brievenbus geopend kunnen worden bij de rechtbanken. Want ieder kind heeft recht op een antwoord. Dat dit antwoord – in de praktijk – soms ook de vorm krijgt van de benoeming van een bijzondere curator, moet overigens duidelijk gemaakt worden aan kinderen, zodat zij niet in de veronderstelling verkeren dat de rechter een beslissing neemt en tot hun verrassing een bijzondere curator krijgen waar ze niet om hebben gevraagd. Verder zou in dit kader onderzocht moeten worden in hoeverre het wenselijk is dat er geen hoger beroep mogelijk is tegen een beslissing op een verzoek om een bijzondere curator via de informele rechtsingang en in hoeverre tegemoet kan worden gekomen aan dit benoemde knelpunt.

4. Rijpheid in plaats van leeftijdsgrens?

De minister van Veiligheid en Justitie wordt voorts aanbevolen te onderzoeken of de leeftijdsgrens van twaalf jaar in het personen- en familierecht niet zou moeten worden vervangen door het criterium 'de rijpheid van een kind'. Waar mogelijk moet het kind immers de eigen mening kunnen geven. De rol van de bijzondere curator kan vervolgens op die rijpheid en de mate waarin het kind zelf aan de rechter kenbaar kan en wil maken wat hij vindt, afgestemd worden.

5. Kwaliteitsnormen bijzondere curatoren

Het verdient aanbeveling als door de Raad voor Rechtsbijstand in samenspraak met de Raad voor de Rechtspraak, de Nederlandse Orde van Advocaten en/of de vFAS kwaliteitsnormen worden opgesteld waaraan bijzondere curatoren moeten voldoen. Daarbij zou ook uitdrukkelijk aandacht moeten zijn voor andere dan enkel juridische vaardigheden en bijzondere curatoren met een andere achtergrond dan een juridische.

Een voorzichtige aanzet tot een dergelijk protocol blijkt er al te zijn, zo volgde uit navraag bij de Raad voor Rechtsbijstand en Raad voor de Rechtspraak, maar heeft tot op heden niet tot volle wasdom kunnen komen. Het traject ligt stil in afwachting van het ontwerp, de inwerkingtreding en een positieve ontvangst van het protocol "Toevoeging jeugdstrafzaken en taken met betrekking tot machtiging uithuisplaatsing gesloten inrichting". Er is geen inzage verleend in het concept protocol inzake de bijzondere curator. Alle partijen worden opgeroepen het protocol over de bijzondere curator alsnog zo snel mogelijk tot stand te laten komen – en dit niet af te laten hangen van andere protocollen – en bij de opstelling daarvan de aanbevelingen uit dit rapport mee te nemen, zodat de kwaliteit geborgd kan worden.

Daarnaast wordt aanbevolen om een opleiding voor bijzondere curatoren op te zetten, waarin aandacht is voor de juridische componenten van het werk maar zeker ook voor de niet-juridische aspecten en de omgang met kinderen. Verder zouden de bijzondere curatoren verenigd moeten worden in een beroepsvereniging. Binnen een dergelijke vereniging kan de kwaliteit geborgd worden door overdracht van kennis en ervaring. Deze beroepsvereniging zou ook de registratie van bijzondere curatoren op zich kunnen nemen. Hierin zou onder meer een rol weggelegd zijn voor de Nederlandse Orde van Advocaten en de vFAS. Individuele bijzondere curatoren hebben reeds aangegeven hiermee aan de slag te willen mits enthousiaste ondersteuning.

Overigens wordt de kanttekening gemaakt dat het protocol en de registratielijst het uitgangspunt moeten zijn, maar dat in voorkomende situaties er gemotiveerd van kan worden afgeweken als dat in het belang van het kind is. Uiteindelijk moet, bij wijze van spreken, ook de buurman bijzondere curator kunnen zijn als dat het beste is voor het kind.

6. Benoemingsprotocol voor rechters

De Kinderombudsman beveelt de Raad voor de Rechtspraak en het Landelijk Overleg van Voorzitters Familie- en Jeugdrecht aan een richtlijn op te stellen over artikel 1:250 BW. Daarin zou een ruime interpretatie van het begrip 'belangenstrijd' moeten worden voorgestaan, zoals onder aanbeveling 1 is verwoord. Via een richtlijn of protocol kan hierover meer duidelijkheid en meer eenduidigheid gebracht worden, maar kan ook eenheid komen ten aanzien van de afhandeling van verzoeken tot benoeming van een bijzondere curator en de termijnen waarbinnen een dergelijk verzoek (al dan niet via de informele rechtsingang) moet worden behandeld. Ten aanzien van een dergelijk protocol zou inspiratie kunnen worden opgedaan bij de rechtbanken Haarlem, Alkmaar en Rotterdam, waar – bij gebrek aan landelijk beleid – al een eerste aanzet is of wordt gedaan.

7. Taakomschrijving

Aan de rechterlijke macht wordt aanbevolen om de taakomschrijving voor een bijzondere curator zo helder en concreet mogelijk te formuleren. Dit dient een goede afbakening van de rol tegenover andere spelers in het veld en duidelijkheid omtrent de taken en het eind van de opdracht. De bijzondere curator is immers geen maatschappelijk werker. Ook kan daarbij stilgestaan worden bij de verschillende accenten die een bijzonder curator kan hebben afhankelijk van de leeftijd en rijpheid van een kind. Tot slot biedt een duidelijke taakomschrijving handvaten voor toezicht – door de rechter – op het werk dat de bijzondere curator heeft gedaan.

Eén en ander wil niet zeggen dat bij de benoeming vast hoeft te staan welke werkzaamheden een bijzondere curator precies zal gaan doen, maar wel met welk doel. De taakomschrijving 'behartiging van de belangen inzake de verzorging en opvoeding' kan als te ruim beschouwd worden, maar de omschrijving 'behartiging van de belangen inzake de totstandkoming van een omgangsregeling met de vader/moeder' is al veel specifiek, zonder dat het allesbepalend is voor de werkzaamheden van de bijzondere curator.

In dit kader verdient het ook aanbeveling dat de verschillende voorzieningen op het terrein van de jeugdzorg vaker zelf een verzoek om een bijzondere curator doen, waarbij gebruik gemaakt kan worden van een duidelijke taakomschrijving. Op die manier is voor alle partijen duidelijk waarom en ten aanzien waarvan er bijvoorbeeld naast een gezinsvoogd of voogd-rechtspersoon een bijzondere curator gewenst is. Jeugdzorg Nederland wordt aanbevolen hierover met alle (vertegenwoordigers van) jeugdzorgvoorzieningen in discussie te gaan en eventueel richtlijnen op te stellen over in welke zaken een verzoek om een bijzondere curator te overwegen.

8. Financiering in en buiten rechte

De financiering voor alle bijzondere curatoren moet goed geregeld worden. Dat wil zeggen: niet alleen financiering van de advocaten en mediators en niet alleen van de processuele handelingen. Hiertoe worden de Raad voor Rechtsbijstand en de minister van Veiligheid en Justitie opgeroepen. De regeling dient toegesneden te worden op bijzondere curatoren – en niet op advocaten zoals dat nu het geval is – en rekening te houden met de bijzondere aard van het werk van de bijzondere curator. Dit betekent dat juist ook adviserende en bemiddelende taken voor vergoeding in aanmerking moeten kunnen komen. Een duidelijke, afgebakende taakomschrijving is ook hier relevant, omdat die leidend kan zijn voor de financiering. In dit kader wordt tot slot verwezen naar de Raad voor Rechtsbijstand Amsterdam die al bezig is beleid te ontwikkelen over dit onderwerp.

9. Vervallen eigen bijdrage en griffierechten

In het Besluit eigen bijdrage rechtsbijstand is bepaald dat een minderjarige geen eigen bijdrage hoeft te betalen bij conflicten met de ouders. Deze regeling dient in aansluiting op artikel 1:250 BW hetzelfde te zijn voor conflicten met de voogd. Het verdient aanbeveling het Besluit hierop aan te passen. Voorts wordt aanbevolen de griffierechten te laten vervallen als een kind samen met de bijzondere curator een procedure aanhangig maakt. Het mogelijke bezwaar dat ouders dan via het kind zullen proberen om gratis te procederen mag geen drempel vormen. Reeds bij de benoeming van de bijzondere curator wordt getoetst of de benoeming daadwerkelijk in het belang van het kind is. Als de aanvraag die toets doorstaat, moet het kind daarna niet alsnog andere financiële drempels tegenkomen op zijn weg naar de rechter. De informele rechtsingang is bovendien ook kosteloos en het ligt voor de hand om beide ingangen gelijk te trekken. De minister van Veiligheid en Justitie wordt aanbevolen de wet hierop aan te passen.

10. Meten is weten.

Om kwantitatieve maar ook beter kwalitatieve gegevens te kunnen verzamelen over de inzet en het functioneren van de bijzondere curator is registratie van belang. Aanbevolen wordt dan ook om de Raad voor Rechtsbijstand bij te laten houden hoe vaak een bijzondere curator ex artikel 1:250 BW wordt toegevoegd. Daarnaast zou het wenselijk zijn als door de rechtbanken en gerechtshoven het aantal verzoeken en het aantal (ambtshalve) benoemingen wordt bijgehouden. Tot slot wordt een landelijke registratie van alle bijzondere curatoren in Nederland aanbevolen. Deze registratie dient de duidelijkheid over het aantal bijzondere curatoren en hun eventuele deskundigheid en kan als bron gelden voor kleinere arrondissementen waarbinnen onvoldoende keuze is in bijzondere curatoren met specifieke deskundigheid. Bij gebrek aan een beroepsvereniging van bijzondere curatoren zou hier op dit moment een rol kunnen liggen voor de Nederlandse Orde van Advocaten.

Aan de minister van Veiligheid en Justitie wordt ten slotte de aanbeveling gedaan om over twee jaar te onderzoeken wat de stand van zaken is rond de bijzondere curator. Hoe vaak wordt die dan benoemd, is er al (meer) duidelijkheid over diens rol, is de financiering (beter) geregeld, et cetera.

11. Vertrouw op de eigen en elkaars deskundigheid

Aan alle partijen die betrokken (kunnen) zijn bij een bijzondere curator is tot slot de aanbeveling: vertrouw op de eigen en elkaars deskundigheid. De bijzondere curator is er in het belang van het kind en heeft een eigen taak naast die van de andere spelers in het veld. Alle partijen kunnen elkaar versterken en zorgen voor een zorgvuldige check-and-balances rond een kind, zodat diens stem en belangen optimaal gediend worden. Dit vertrouwen kan wellicht worden verbeterd met de implementatie van bovengenoemde aanbevelingen.

Het recht om gehoord te worden en je mening te geven betekent niet dat een kind altijd gelijk krijgt. Het gaat er wel om dat de mening van het kind serieus wordt meegenomen bij beslissingen die kinderen raken. Daarnaast moeten de belangen van het kind voor het voetlicht gebracht worden. De ouders zijn primair verantwoordelijk om er voor te zorgen dat zowel de mening als de belangen van het kind bekend zijn. Als zij die rol echter niet kunnen of willen vervullen, dan is de bijzondere curator met bovengenoemde aanbevelingen daadwerkelijk een goed lot.

Bijlagen

Bijlage 1: Achtergrond

Hieronder volgt de integrale tekst van alle artikelen en bepalingen die in het rapport genoemd worden.

Verdrag inzake de Rechten van het Kind

Artikel 3

1. Bij alle maatregelen betreffende kinderen, ongeacht of deze worden genomen door openbare of particuliere instellingen voor maatschappelijk welzijn of door rechterlijke instanties, bestuurlijke autoriteiten of wetgevende lichamen, vormen de belangen van het kind de eerste overweging.

2. De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe het kind te verzekeren van de bescherming en de zorg die nodig zijn voor zijn of haar welzijn, rekening houdend met de rechten en plichten van zijn of haar ouders, wettige voogden of anderen die wettelijk verantwoordelijk voor het kind zijn, en nemen hiertoe alle passende wettelijke en bestuurlijke maatregelen.

3. De Staten die partij zijn, waarborgen dat de instellingen, diensten en voorzieningen die verantwoordelijk zijn voor de zorg voor of de bescherming van kinderen voldoen aan de door de bevoegde autoriteiten vastgestelde normen, met name ten aanzien van de veiligheid, de gezondheid, het aantal personeelsleden en hun geschiktheid, alsmede bevoegd toezicht.

Artikel 4

De Staten die partij zijn, nemen alle passende wettelijke, bestuurlijke en andere maatregelen om de in dit Verdrag erkende rechten te verwezenlijken. Ten aanzien van economische, sociale en culturele rechten nemen de Staten die partij zijn deze maatregelen in de ruimste mate waarin de hun ter beschikking staande middelen dit toelaten en, indien nodig, in het kader van internationale samenwerking.

Artikel 5

De Staten die partij zijn, eerbiedigen de verantwoordelijkheden, rechten en plichten van de ouders of, indien van toepassing, van de leden van de familie in ruimere zin of de gemeenschap al naar gelang het plaatselijk gebruik, van wettige voogden of anderen die wettelijk verantwoordelijk zijn voor het kind, voor het voorzien in passende leiding en begeleiding bij de uitoefening door het kind van de in dit Verdrag erkende rechten, op een wijze die verenigbaar is met de zich ontwikkelende vermogens van het kind.

Artikel 9

1. De Staten die partij zijn, waarborgen dat een kind niet wordt gescheiden van zijn of haar ouders tegen hun wil, tenzij de bevoegde autoriteiten, onder voorbehoud van de mogelijkheid van rechterlijke toetsing, in overeenstemming met het toepasselijke recht en de toepasselijke procedures, beslissen dat deze scheiding noodzakelijk is in het belang van het kind. Een dergelijke beslissing kan noodzakelijk zijn in een bepaald geval, zoals wanneer er sprake is van misbruik of verwaarlozing van het kind door de ouders, of wanneer de ouders gescheiden leven en er een beslissing moet worden genomen ten aanzien van de verblijfplaats van het kind.

2. In procedures ingevolge het eerste lid van dit artikel dienen alle betrokken partijen de gelegenheid te krijgen aan de procedures deel te nemen en hun standpunten naar voren te brengen.

3. De Staten die partij zijn, eerbiedigen het recht van het kind dat van een ouder of beide ouders is gescheiden, op regelmatige basis persoonlijke betrekkingen en rechtstreeks contact met beide ouders te onderhouden, tenzij dit in strijd is met het belang van het kind.

4. Indien een dergelijke scheiding voortvloeit uit een maatregel genomen door een Staat die partij is, zoals de inhechtenisneming, gevangenneming, verbanning, deportatie, of uit een maatregel het overlijden ten gevolge hebbend (met inbegrip van overlijden, door welke oorzaak ook, terwijl de

betrokkene door de Staat in bewaring wordt gehouden) van één ouder of beide ouders of van het kind, verstrekt die Staat, op verzoek, aan de ouders, aan het kind of, indien van toepassing, aan een ander familielid van het kind de noodzakelijke inlichtingen over waar het afwezige lid van het gezin zich bevindt of waar de afwezige leden van het gezin zich bevinden, tenzij het verstrekken van die inlichtingen het welzijn van het kind zou schaden. De Staten die partij zijn, waarborgen voorts dat het indienen van een dergelijk verzoek op zich geen nadelige gevolgen heeft voor de betrokkene(n).

Artikel 12

1. De Staten die partij zijn, verzekeren het kind dat in staat is zijn of haar eigen mening te vormen, het recht die mening vrijelijk te uiten in alle aangelegenheden die het kind betreffen, waarbij aan de mening van het kind passend belang wordt gehecht in overeenstemming met zijn of haar leeftijd en rijpheid.

2. Hiertoe wordt het kind met name in de gelegenheid gesteld te worden gehoord in iedere gerechtelijke en bestuurlijke procedure die het kind betreft, hetzij rechtstreeks, hetzij door tussenkomst van een vertegenwoordiger of een daarvoor geschikte instelling, op een wijze die verenigbaar is met de procedureregels van het nationale recht.

Artikel 18

1. De Staten die partij zijn, doen alles wat in hun vermogen ligt om de erkenning te verzekeren van het beginsel dat beide ouders de gezamenlijke verantwoordelijkheid dragen voor de opvoeding en de ontwikkeling van het kind. Ouders of, al naar gelang het geval, wettige voogden, hebben de eerste verantwoordelijkheid voor de opvoeding en de ontwikkeling van het kind. Het belang van het kind is hun allereerste zorg.

2. Om de toepassing van de in dit Verdrag genoemde rechten te waarborgen en te bevorderen, verlenen de Staten die partij zijn passende bijstand aan ouders en wettige voogden bij de uitoefening van hun verantwoordelijkheden die de opvoeding van het kind betreffen, en waarborgen zij de ontwikkeling van instellingen, voorzieningen en diensten voor kinderopvang.

3. De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen om te waarborgen dat kinderen van werkende ouders recht hebben op gebruikmaking van diensten en voorzieningen voor kinderopvang waarvoor zij in aanmerking komen.

Europees Verdrag inzake de Rechten van de Mens

Artikel 1

Verplichting tot eerbiediging van de rechten van de mens De Hoge Verdragsluitende Partijen verzekeren een ieder die ressorteert onder haar rechtsmacht de rechten en vrijheden die zijn vastgesteld in de Eerste Titel van dit Verdrag.

Artikel 6

Recht op een eerlijk proces

1. Bij het vaststellen van zijn burgerlijke rechten en verplichtingen of bij het bepalen van de gegrondheid van een tegen hem ingestelde vervolging heeft een ieder recht op een eerlijke en openbare behandeling van zijn zaak, binnen een redelijke termijn, door een onafhankelijk en onpartijdig gerecht dat bij de wet is ingesteld. De uitspraak moet in het openbaar worden gewezen maar de toegang tot de rechtszaal kan aan de pers en het publiek worden ontzegd, gedurende de gehele terechtzitting of een deel daarvan, in het belang van de goede zeden, van de openbare orde of nationale veiligheid in een democratische samenleving, wanneer de belangen van minderjarigen of de bescherming van het privé leven van procespartijen dit eisen of, in die mate als door de rechter onder bijzondere omstandigheden strikt noodzakelijk wordt geoordeeld, wanneer de openbaarheid de belangen van een behoorlijke rechtspleging zou schaden.

2. Een ieder tegen wie een vervolging is ingesteld, wordt voor onschuldig gehouden totdat zijn schuld in rechte is komen vast te staan.

3. Een ieder tegen wie een vervolging is ingesteld, heeft in het bijzonder de volgende rechten:

(a) onverwijld, in een taal die hij verstaat en in bijzonderheden, op de hoogte te worden gesteld van de aard en de reden van de tegen hem ingebrachte beschuldiging;

(b) te beschikken over de tijd en faciliteiten die nodig zijn voor de voorbereiding van zijn verdediging;

(c) zich zelf te verdedigen of daarbij de bijstand te hebben van een raadsman naar eigen keuze of, indien hij niet over voldoende middelen beschikt om een raadsman te bekostigen, kosteloos door een toegevoegd advocaat te kunnen worden bijgestaan, indien de belangen van een behoorlijke rechtspleging dit eisen;

(d) de getuigen à charge te ondervragen of te doen ondervragen en het oproepen en de ondervraging van getuigen à décharge te doen geschieden onder dezelfde voorwaarden als het geval is met de getuigen à charge;

(e) zich kosteloos te doen bijstaan door een tolk, indien hij de taal die ter terechtzitting wordt gebezigd niet verstaat of niet spreekt.

European convention on the exercise of children's rights

Europees Verdrag inzake de Rechten van het Kind

Article 2 – Definitions

For the purposes of this Convention:

a. the term "judicial authority" means a court or an administrative authority having equivalent powers;

b. the term "holders of parental responsibilities" means parents and other persons or bodies entitled to exercise some or all parental responsibilities;

c. the term "representative" means a person, such as a lawyer, or a body appointed to act before a judicial authority on behalf of a child;

d. the term "relevant information" means information which is appropriate to the age and understanding of the child, and which will be given to enable the child to exercise his or her rights fully unless the provision of such information were contrary to the welfare of the child.

Article 3 – Right to be informed and to express his or her views in proceedings

A child considered by internal law as having sufficient understanding, in the case of proceedings before a judicial authority affecting him or her, shall be granted, and shall be entitled to request, the following rights:

a. to receive all relevant information;

b. to be consulted and express his or her views;

c. to be informed of the possible consequences of compliance with these views and the possible consequences of any decision.

Article 4 – Right to apply for the appointment of a special representative

1. Subject to Article 9, the child shall have the right to apply, in person or through other persons or bodies, for a special representative in proceedings before a judicial authority affecting the child where internal law precludes the holders of parental responsibilities from representing the child as a result of a conflict of interest with the latter.

2. States are free to limit the right in paragraph 1 to children who are considered by internal law to have sufficient understanding.

Article 9 – Appointment of a representative

1. In proceedings affecting a child where, by internal law, the holders of parental responsibilities are precluded from representing the child as a result of a conflict of interest between them and the child,

the judicial authority shall have the power to appoint a special representative for the child in those proceedings.

2. Parties shall consider providing that, in proceedings affecting a child, the judicial authority shall have the power to appoint a separate representative, in appropriate cases a lawyer, to represent the child.

Burgerlijk Wetboek, Boek 1

Artikel 245

1. Minderjarigen staan onder gezag.

2. Onder gezag wordt verstaan ouderlijk gezag dan wel voogdij.

3. Ouderlijk gezag wordt door de ouders gezamenlijk of door één ouder uitgeoefend. Voogdij wordt door een ander dan een ouder uitgeoefend.

4. Het gezag heeft betrekking op de persoon van de minderjarige, het bewind over zijn vermogen en zijn vertegenwoordiging in burgerlijke handelingen, zowel in als buiten rechte.

5. Het gezag van de ouder die dit krachtens artikel 253sa of krachtens een rechterlijke beslissing overeenkomstig artikel 253t samen met een ander dan een ouder uitoefent, wordt aangemerkt als ouderlijk gezag dat door ouders gezamenlijk wordt uitgeoefend, tenzij uit een wettelijke bepaling het tegendeel voortvloeit.

Artikel 247

1. Het ouderlijk gezag omvat de plicht en het recht van de ouder zijn minderjarig kind te verzorgen en op te voeden.

2. Onder verzorging en opvoeding worden mede verstaan de zorg en de verantwoordelijkheid voor het geestelijk en lichamelijk welzijn en de veiligheid van het kind alsmede het bevorderen van de ontwikkeling van zijn persoonlijkheid. In de verzorging en opvoeding van het kind passen de ouders geen geestelijk of lichamelijk geweld of enige andere vernederende behandeling toe.

3. Het ouderlijk gezag omvat mede de verplichting van de ouder om de ontwikkeling van de banden van zijn kind met de andere ouder te bevorderen.

4. Een kind over wie de ouders gezamenlijk het gezag uitoefenen, behoudt na ontbinding van het huwelijk anders dan door de dood of na scheiding van tafel en bed, na het beëindigen van het geregistreerd partnerschap, of na het beëindigen van de samenleving indien een aantekening als bedoeld in artikel 252, eerste lid, is geplaatst, recht op een gelijkwaardige verzorging en opvoeding door beide ouders.

5. Ouders kunnen ter uitvoering van het vierde lid in een overeenkomst of ouderschapsplan rekening houden met praktische belemmeringen die ontstaan in verband met de ontbinding van het huwelijk anders dan door de dood of na scheiding van tafel en bed, het beëindigen van het geregistreerd partnerschap, of het beëindigen van de samenleving indien een aantekening als bedoeld in artikel 252, eerste lid, is geplaatst, echter uitsluitend voor zover en zolang de desbetreffende belemmeringen bestaan.

Artikel 250

Wanneer in aangelegenheden betreffende diens verzorging en opvoeding, dan wel het vermogen van de minderjarige, de belangen van de met het gezag belaste ouders of een van hen dan wel van de voogd of de beide voogden in strijd zijn met die van de minderjarige, benoemt de rechtbank, danwel, indien het een aangelegenheid inzake het vermogen van de minderjarige betreft, de kantonrechter, of, indien de zaak reeds aanhangig is, de desbetreffende rechter, indien hij dit in het belang van de minderjarige noodzakelijk acht, daarbij in het bijzonder de aard van deze belangenstrijd in aanmerking genomen, op verzoek van een belanghebbende of ambtshalve een bijzondere curator om de minderjarige ter zake, zowel in als buiten rechte, te vertegenwoordigen.

Artikel 253a

1. In geval van gezamenlijke uitoefening van het gezag kunnen geschillen hieromtrent op verzoek van de ouders of van een van hen aan de rechtbank worden voorgelegd. De rechtbank neemt een zodanige beslissing als haar in het belang van het kind wenselijk voorkomt.

2. De rechtbank kan eveneens op verzoek van de ouders of een van hen een regeling vaststellen inzake de uitoefening van het ouderlijk gezag. Deze regeling kan omvatten:

a. een toedeling aan ieder der ouders van de zorg- en opvoedingstaken, alsmede en uitsluitend indien het belang van het kind dit vereist, een tijdelijk verbod aan een ouder om met het kind contact te hebben;

b. de beslissing bij welke ouder het kind zijn hoofdverblijfplaats heeft;

c. de wijze waarop informatie omtrent gewichtige aangelegenheden met betrekking tot de persoon en het vermogen van het kind wordt verschaft aan de ouder bij wie het kind niet zijn hoofdverblijfplaats heeft dan wel de wijze waarop deze ouder wordt geraadpleegd;

d. de wijze waarop informatie door derden overeenkomstig artikel 377c, eerste en tweede lid, wordt verschaft.

3. Indien op de ouders de verplichting van artikel 247a rust en zij daaraan niet hebben voldaan, houdt de rechter de beslissing op een in het tweede lid bedoeld verzoek ambtshalve aan, totdat aan die verplichting is voldaan. Aanhouding blijft achterwege indien het belang van het kind dit vergt.

4. De artikelen 377a, vierde lid, 377e en 377g zijn van overeenkomstige toepassing. Daar waar in deze bepalingen gesproken wordt over omgang of een omgangsregeling wordt in plaats daarvan gelezen: een verdeling van de zorg- en opvoedingstaken.

5. De rechtbank beproeft alvorens te beslissen op een verzoek als in het eerste of tweede lid bedoeld, een vergelijk tussen de ouders en kan desverzocht en ook ambtshalve, zulks indien geen vergelijk tot stand komt en het belang van het kind zich daartegen niet verzet, een door de wet toegelaten dwangmiddel opleggen, dan wel bepalen dat de beschikking of onderdelen daarvan met toepassing van artikel 812, tweede lid, van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering ten uitvoer kunnen worden gelegd.

6. De rechtbank behandelt het verzoek binnen zes weken.

Artikel 253i

1. Ingeval van gezamenlijke gezagsuitoefening voeren de ouders gezamenlijk het bewind over het vermogen van het kind en vertegenwoordigen zij gezamenlijk het kind in burgerlijke handelingen, met dien verstande dat een ouder alleen, mits niet van bezwaren van de andere ouder is gebleken, hiertoe ook bevoegd is.

2. Artikel 253a van dit boek is van overeenkomstige toepassing met dien verstande dat in plaats van 'de rechtbank' wordt gelezen 'de kantonrechter'.

3. Oefent een ouder het gezag alleen uit, dan wordt door die ouder het bewind over het vermogen van het kind gevoerd en het kind in burgerlijke handelingen vertegenwoordigd.

4. Van het bepaalde in het eerste en derde lid kan worden afgeweken:

a. indien de rechter bij de beschikking waarbij de uitoefening van het gezag over het kind aan een van de ouders wordt opgedragen op eensluidend verzoek van de ouders of op verzoek van één van hen, mits de ander zich daartegen niet verzet, heeft bepaald dat de ouder die niet het gezag over het kind zal uitoefenen, het bewind over het vermogen van het kind zal voeren;

b. ingevolge artikel 276, tweede lid, van dit boek, bij ontheffing of ontzetting van het gezag;

c. indien hij die een minderjarige goederen schenkt of vermaakt, bij de gift, onderscheidenlijk bij de uiterste wilsbeschikking, heeft bepaald dat een ander het bewind over die goederen zal voeren.

5. In het laatstbedoelde geval zijn de ouders, of — indien een ouder het gezag alleen uitoefent — die ouder, bevoegd van de bewindvoerder rekening en verantwoording te vragen.

6. Bij het vervallen van het door de schenker of erflater ingesteld bewind zijn het eerste en tweede lid, onderscheidenlijk het derde lid, van toepassing.

Artikel 256

1. De kinderrechter bepaalt de duur van de ondertoezichtstelling op ten hoogste een jaar.

2. De kinderrechter kan de duur telkens voor ten hoogste een jaar verlengen. Hij kan dit doen op verzoek van de stichting, bedoeld in artikel 1, onder f, van de Wet op de jeugdzorg, een ouder, een ander die de minderjarige als behorende tot zijn gezin verzorgt en opvoedt, de raad voor de kinderbescherming of het openbaar ministerie.

3. Indien de stichting, bedoeld in artikel 1, onder f, van de Wet op de jeugdzorg niet overgaat tot een verzoek tot verlenging doet zij hiervan zo spoedig mogelijk en onder overlegging van een verslag van het verloop van de ondertoezichtstelling mededeling aan de raad voor de kinderbescherming.

4. De kinderrechter kan de ondertoezichtstelling opheffen indien de grond daarvoor niet langer bestaat. Hij kan dit doen op verzoek van de stichting, bedoeld in artikel 1, onder f, van de Wet op de jeugdzorg, de met het gezag belaste ouder of de minderjarige van twaalf jaren of ouder.

Artikel 259

1. Op verzoek van de met het gezag belaste ouder of de minderjarige van twaalf jaren of ouder kan de kinderrechter een aanwijzing geheel of gedeeltelijk vervallen verklaren. Het verzoek heeft geen schorsende kracht, tenzij de kinderrechter het tegendeel bepaalt.

2. Bij de indiening van het verzoek wordt de beslissing van de stichting, bedoeld in artikel 1, onder f, van de Wet op de jeugdzorg overgelegd.

3. De termijn voor het indienen van het verzoek bij de kinderrechter bedraagt twee weken en vangt aan met ingang van de dag na die waarop de beslissing is toegezonden of uitgereikt.

4. Ten aanzien van een na afloop van de termijn ingediend verzoek blijft niet-ontvankelijkverklaring op grond daarvan achterwege indien de verzoeker redelijkerwijs niet geoordeeld kan worden in verzuim te zijn geweest.

Artikel 260

1. De met het gezag belaste ouder en de minderjarige van twaalf jaren of ouder kunnen de stichting, bedoeld in artikel 1, onder f, van de Wet op de jeugdzorg verzoeken een aanwijzing wegens gewijzigde omstandigheden geheel of gedeeltelijk in te trekken.

2. De stichting, bedoeld in artikel 1, onder f, van de Wet op de jeugdzorg geeft een schriftelijke beslissing binnen twee weken na ontvangst van het verzoek.

3. Artikel 259 is van overeenkomstige toepassing.

4. Het niet of niet tijdig nemen van een beslissing door de stichting, bedoeld in artikel 1, onder f, van de Wet op de jeugdzorg wordt voor de toepassing van deze bepaling gelijkgesteld met afwijzing van het verzoek. De termijn voor het indienen van het verzoek bij de kinderrechter loopt in dat geval door zolang de stichting, bedoeld in artikel 1, onder f, van de Wet op de jeugdzorg niet heeft beslist en eindigt, indien de stichting, bedoeld in artikel 1, onder f, van de Wet op de jeugdzorg alsnog beslist, twee weken daarna.

Artikel 263

1. Een uithuisplaatsing kan worden beëindigd door de stichting, bedoeld in artikel 1, onder f, van de Wet op de jeugdzorg. De stichting, bedoeld in artikel 1, onder f, van de Wet op de jeugdzorg, doet hiervan zo spoedig mogelijk en onder overlegging van een verslag van het verloop van de uithuisplaatsing mededeling aan de raad voor de kinderbescherming.

2. De met het gezag belaste ouder, een ander die de minderjarige als behorende tot zijn gezin verzorgt en opvoedt en de minderjarige van twaalf jaren of ouder kunnen wegens gewijzigde omstandigheden de stichting, bedoeld in artikel 1, onder f, van de Wet op de jeugdzorg verzoeken:

a. de uithuisplaatsing te beëindigen;

b. de duur ervan te bekorten;

c. af te zien van een krachtens de machtiging toegestane wijziging van de verblijfplaats van de minderjarige. Onder wijziging van de verblijfplaats wordt mede verstaan de plaatsing van de minderjarige bij de ouder die het gezag heeft.

3. De stichting, bedoeld in artikel 1, onder f, van de Wet op de jeugdzorg geeft een schriftelijke beslissing binnen twee weken na ontvangst van het verzoek.

4.Op verzoek van de in het tweede lid genoemde personen kan de kinderrechter de machtiging geheel of gedeeltelijk intrekken of de duur ervan bekorten. Artikel 259, eerste lid, tweede volzin, tweede, derde en vierde lid, alsmede artikel 260, vierde lid, zijn van toepassing.

Artikel 263b

1.Voor de duur van de maatregel kan de kinderrechter op verzoek van de stichting, bedoeld in artikel 1, onder f, van de Wet op de jeugdzorg een rechterlijke beslissing tot vaststelling van een regeling inzake de uitoefening van het omgangsrecht wijzigen voor zover dat noodzakelijk is met het oog op het doel van de ondertoezichtstelling.

2.Op het verzoek van de met het gezag belaste ouder, de omgangsgerechtigde, de minderjarige van twaalf jaren of ouder en de stichting, bedoeld in artikel 1, onder f, van de Wet op de jeugdzorg kan de kinderrechter de in het eerste lid genoemde beslissing wijzigen op grond dat nadien de omstandigheden zijn gewijzigd, of dat bij het nemen van de beslissing van onjuiste of onvolledige gegevens is uitgegaan.

3.Zodra de ondertoezichtstelling is geëindigd, geldt een ingevolge deze bepaling vastgestelde regeling als een regeling bedoeld in artikel 377a dan wel 377f .

Artikel 337

1.De voogd vertegenwoordigt de minderjarige in burgerlijke handelingen.

2.De voogd moet het bewind over het vermogen van de minderjarige als een goed voogd voeren. Bij slecht bewind is hij voor de daardoor veroorzaakte schade aansprakelijk.

3.Indien goederen die de minderjarige geschonken of vermaakt zijn, onder bewind zijn gesteld, is de voogd bevoegd van de bewindvoerder rekening en verantwoording te vorderen. Vervalt dit bewind, dan komen de goederen onder het bewind van de voogd

Artikel 377a

1.Het kind heeft het recht op omgang met zijn ouders en met degene die in een nauwe persoonlijke betrekking tot hem staat. De niet met het gezag belaste ouder heeft het recht op en de verplichting tot omgang met zijn kind.

2.De rechter stelt op verzoek van de ouders of van een van hen of degene die in een nauwe persoonlijke betrekking staat tot het kind, al dan niet voor bepaalde tijd, een regeling inzake de uitoefening van het omgangsrecht vast dan wel ontzegt, al dan niet voor bepaalde tijd, het recht op omgang.

3.De rechter ontzegt het recht op omgang slechts, indien:

a. omgang ernstig nadeel zou opleveren voor de geestelijke of lichamelijke ontwikkeling van het kind, of

b. de ouder of degene die in een nauwe persoonlijke betrekking staat tot het kind kennelijk ongeschikt of kennelijk niet in staat moet worden geacht tot omgang, of

c. het kind dat twaalf jaren of ouder is, bij zijn verhoor van ernstige bezwaren tegen omgang met zijn ouder of met degene met wie hij in een nauwe persoonlijke betrekking staat heeft doen blijken, of

d. omgang anderszins in strijd is met zwaarwegende belangen van het kind.

Artikel 377b

1.De ouder die met het gezag is belast, is gehouden de niet met het gezag belaste ouder op de hoogte te stellen omtrent gewichtige aangelegenheden met betrekking tot de persoon en het vermogen van het kind en deze te raadplegen — zo nodig door tussenkomst van derden — over daaromtrent te nemen beslissingen. Op verzoek van een ouder kan de rechter ter zake een regeling vaststellen.

2.Indien het belang van het kind zulks vereist kan de rechter zowel op verzoek van de met het gezag belaste ouder als ambtshalve bepalen dat het eerste lid van dit artikel buiten toepassing blijft.

3.Artikel 377e is van overeenkomstige toepassing.

Artikel 377e

De rechtbank kan op verzoek van de ouders of van een van hen of van degene die in een nauwe persoonlijke betrekking staat tot het kind een beslissing inzake de omgang alsmede een door de ouders onderling getroffen omgangsregeling wijzigen op grond dat nadien de omstandigheden zijn gewijzigd, of dat bij het nemen van de beslissing van onjuiste of onvolledige gegevens is uitgegaan.

Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering

Artikel 798

1.Voor de toepassing van deze afdeling wordt onder belanghebbende verstaan: degene op wiens rechten of verplichtingen de zaak rechtstreeks betrekking heeft.

2.Ter zake van de instelling en opheffing van curatele, onderbewindstelling ter bescherming van meerderjarigen of mentorschap worden onder belanghebbenden bovendien verstaan: de echtgenoot of andere levensgezel en de kinderen of, bij gebreke van dezen, de ouders, broers en zussen van degene wiens curatele, goederen of mentorschap het betreft.

Artikel 809

1.In zaken betreffende minderjarigen, uitgezonderd die welke het levensonderhoud van een minderjarige betreffen, beslist de rechter niet dan na de minderjarige van twaalf jaren of ouder in de gelegenheid te hebben gesteld hem zijn mening kenbaar te maken, tenzij het naar het oordeel van de rechter een zaak van kennelijk ondergeschikt belang betreft. De rechter kan minderjarigen die de leeftijd van twaalf jaren nog niet hebben bereikt, in de gelegenheid stellen hem hun mening kenbaar te maken op een door hem te bepalen wijze. Hetzelfde geldt in zaken betreffende het levensonderhoud van minderjarigen.

2.In zaken betreffende curatele, onderbewindstelling ter bescherming van meerderjarigen en mentorschap is de eerste volzin van het eerste lid van overeenkomstige toepassing ten aanzien van de onder curatele te stellen of gestelde persoon, ten aanzien van degene wiens goederen het betreft, alsmede ten aanzien van de persoon ten behoeve van wie mentorschap is verzocht of is ingesteld.

3.Indien de gelegenheid waarop de minderjarige zijn mening kenbaar kan maken, niet kan worden afgewacht zonder onmiddellijk en ernstig gevaar voor de minderjarige, kan de rechter een beschikking tot voorlopige ondertoezichtstelling van een minderjarige geven zonder toepassing van het eerste lid. Deze beschikking verliest haar kracht na verloop van twee weken, tenzij de minderjarige binnen deze termijn in de gelegenheid is gesteld zijn mening kenbaar te maken.

4.Indien de minderjarige van de in het eerste en derde lid bedoelde gelegenheid geen gebruik heeft gemaakt, kan de rechter een nadere dag bepalen waarop hij voor hem gebracht zal worden. Verschijnt de minderjarige alsdan wederom niet, dan kan de zaak zonder hem worden behandeld.

Wet op de jeugdzorg

Artikel 29a

1.Dit hoofdstuk is van toepassing op minderjarige jeugdigen alsmede op jeugdigen die de leeftijd van 21 jaar nog niet hebben bereikt, ten aanzien van wie op het tijdstip waarop zij meerderjarig werden, een machtiging gold. Laatstbedoelde jeugdigen worden voor de toepassing van dit hoofdstuk, in afwijking van artikel 233 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek, als minderjarigen behandeld.

2.In zaken betrekking hebbende op de toepassing van dit hoofdstuk is een minderjarige die de leeftijd van twaalf jaren heeft bereikt, bekwaam in rechte op te treden. Hetzelfde geldt indien de minderjarige de leeftijd van twaalf jaren nog niet heeft bereikt, maar in staat kan worden geacht tot een redelijke waardering van zijn belangen ter zake.

Wet op de Rechtsbijstand

Artikel 13.

1. Onverminderd het tweede lid wordt rechtsbijstand verleend door:

- a. door het bestuur ingeschreven advocaten;
- b. medewerkers van een voorziening voorzover belast met de verlening van rechtsbijstand;
- c. notarissen, onverminderd het bepaalde in artikel 56 van de Wet op het notarisambt, gerechtsdeurwaarders en anderen met wie de raad een overeenkomst is aangegaan tot het verlenen van rechtsbijstand op bepaalde rechtsgebieden.

2. Rechtshulp wordt uitsluitend verleend door medewerkers die in dienstbetrekking zijn bij de voorziening, bedoeld in artikel 7, tweede lid, of bij een voorziening als bedoeld in artikel 8, tweede lid, voorzover deze belast is met het verlenen van rechtshulp, of door anderen met wie de raad in overeenstemming met de regels, bedoeld in het derde lid, een overeenkomst is aangegaan tot het verlenen van rechtshulp. 3. Het bestuur stelt regels met betrekking tot het aangaan van de in het eerste lid, onder c, en tweede lid bedoelde overeenkomsten.

Artikel 24.

1. Het bestuur beslist op de aanvraag om een toevoeging ten behoeve van:

- a. rechtsbijstand door een advocaat;
- b. rechtsbijstand door een medewerker die in dienstbetrekking is bij een voorziening, tenzij het betreft een medewerker van de voorziening, bedoeld in artikel 7, tweede lid, of van een voorziening als bedoeld in artikel 8, tweede lid, voorzover het de verlening van rechtshulp betreft;
- c. rechtsbijstand door personen, bedoeld in artikel 13, eerste lid, onder c.

2. De rechtsbijstandverlener dient mede namens de rechtzoekende, een aanvraag om een toevoeging in bij de vestiging van de raad in het ressort waar de rechtsbijstandverlener kantoor houdt. De aanvraag wordt mede namens de rechtzoekende, ondertekend door de rechtsbijstandverlener.

3. De aanvraag om een toevoeging bevat een genoegzame omschrijving van de feiten en omstandigheden betreffende het rechtsprobleem waarvoor rechtsbijstand wordt gevraagd, de aan te voeren gronden dan wel een aanduiding van de werkzaamheden op basis van de toevoeging die ter zake van het rechtsprobleem nodig worden geacht.

4. De rechtsbijstandverlener kan slechts met instemming van het bestuur de toevoeging weigeren. Zolang de toevoeging niet is gewijzigd of ingetrokken, is hij verplicht de nodige rechtsbijstand te verlenen.

5. De toevoeging vermeldt een omschrijving van het rechtsbelang terzake waarvan de toevoeging is verleend. Het besluit vermeldt tevens het bedrag van de eigen bijdrage die op de voet van het bepaalde in artikel 35 is verschuldigd.

Artikel 33b.

1. Alle in Nederland kantoor houdende mediators die daartoe een aanvraag hebben ingediend, worden door het bestuur ingeschreven, indien zij voldoen aan de door het bestuur vastgestelde voorwaarden. Het bestuur kan regels stellen met betrekking tot deze voorwaarden. Deze regels behoeven de goedkeuring van Onze Minister.

2. Het eerste lid is van overeenkomstige toepassing op mediators uit andere lidstaten van de Europese Unie, met uitzondering van Denemarken, die geen kantoor houden in Nederland.

Besluit eigen bijdrage rechtsbijstand

Artikel 6

1. Het bestuur legt geen eigen bijdrage op in geval van een toevoeging ten behoeve van rechtsbijstand aan:

- a. personen die uitsluitend zijn aangewezen op verstrekkingen, weergegeven in zowel de Regeling opvang asielzoekers als de Regeling verstrekkingen asielzoekers en andere categorieën vreemdelingen 2005;
- b. personen wier vrijheid rechtens is ontnomen en die geen inkomsten meer hebben uit een dienstbetrekking, beroep of bedrijf, sociale verzekering of sociale voorziening;
- c. personen die een vordering in kort geding instellen tegen een beslissing als bedoeld in artikel 38, vijfde lid, derde volzin, van de Wet bijzondere opnemingen in psychiatrische ziekenhuizen;
- d. minderjarigen ten behoeve van wie een bijzonder curator als bedoeld in artikel 250 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek is benoemd; en
- e. echtgenoten als bedoeld in artikel 817, eerste lid, van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering.

2. Het bestuur kan beslissen om geen eigen bijdrage op te leggen in geval van een toevoeging ten behoeve van rechtsbijstand, indien de rechtzoekende geen inkomen of vermogen heeft.

Artikel 8

Indien de rechtzoekende minderjarig is, wordt voor de vaststelling van de financiële draagkracht het inkomen en vermogen van zijn ouder of ouders in aanmerking genomen, tenzij:

- a. de minderjarige 16 jaar of ouder en uitwonend is;
- b. de minderjarige thuiswonend is en de ouder of ouders geen kinderbijslag voor hem ontvangen; of
- c. de rechtsbijstand waarvoor de toevoeging wordt aangevraagd betrekking heeft op een geschil van de minderjarige met de ouder of ouders.

Bijlage 2: Stellingen

Stellingen voorgelegd aan rechters tijdens de focusgroepen

1. Rechters hanteren het begrip belangenconflict te strikt.
2. Voor kinderen vanaf 12 jaar is een bijzondere curator niet nodig.
3. Een goede bijzondere curator heeft pedagogische kennis.
4. Rechters hebben de behoefte aan een bijzondere curator onvoldoende in beeld.

Stellingen voorgelegd aan deelnemers VFAS-bijeenkomst regio Rotterdam

1. Zolang er nog één ouder is die op kan komen voor het belang van het kind, is een bijzondere curator niet nodig.
2. Als kind kun je het beste in Den Haag opgroeien want daar zijn je rechten het beste gewaarborgd.
3. Kinderen boven de 12 kunnen zelf hun mening geven en hebben geen bijzondere curator nodig.
4. De benoeming van een bijzondere curator juridiseert onnodig.
5. In alle gevallen waarin ouders bij een echtscheiding niet zelf tot een ouderschapsplan komen, moet de rechter een bijzondere curator benoemen.
6. Een bijzondere curator naast een gezinsvoogd geeft ellende.
7. Een advocaat volgt de mening van het kind, een bijzondere curator de belangen van het kind.
8. Een bijzondere curator hoeft geen band met het kind op te bouwen.
9. Wat is de belangrijkste rol van een bijzondere curator:
 - bemiddelen
 - adviseren
 - procederen
10. De relatie bijzondere curator – kind eindigt na het oordeel van de rechter.

Bijlage 3: Enquête formulier

Enquête bijzondere curatoren

Onderwerp

Sinds 1 april 2011 heeft Nederland een Kinderombudsman. De Kinderombudsman ziet toe op de naleving van de kinderrechten in Nederland. Eén van die rechten is dat kinderen gehoord worden in procedures die hen aangaan (art 12 van het Kinderrechtenverdrag).

In Nederland is het uitgangspunt dat niet het kind zelf, maar de ouders of voogden als wettelijke vertegenwoordigers aan (juridische) procedures deelnemen namens het kind. Als de ouders of voogden dat niet willen of kunnen, is het mogelijk dat de rechter een bijzondere curator ex art 1:250 BW benoemt die de belangen van het kind behartigt.

De Kinderombudsman doet onderzoek naar de bijzondere curator ex art. 1:250 BW. Het onderzoek richt zich op de vraag welke knelpunten er in de praktijk zijn, en welke verbetermogelijkheden hiervoor zijn. Het onderzoek bestaat onder meer uit gesprekken met rechters, gesprekken met kinderen, en een enquête onder bijzondere curatoren. We verwachten ons onderzoek eind april af te ronden met een rapport.

U heeft aangegeven mee te willen werken aan het onderzoek van de Kinderombudsman. U bent als bijzondere curator benoemd of u kunt als bijzondere curator ex art. 1:250 BW benoemd worden. Graag willen we u een aantal vragen voorleggen over uw werk als bijzondere curator, de knelpunten die u daarbij tegenkomt, en de oplossingen die daarvoor mogelijk zijn.

Praktische informatie

De vragen in deze enquête zijn onderverdeeld naar drie onderwerpen:

1. Vraag om een bijzondere curator
2. Benoeming van de bijzondere curator
3. Werkzaamheden van de bijzondere curator.

De enquête begint met een aantal achtergrondvragen. Het invullen zal naar schatting maximaal 15 minuten in beslag nemen.

Uw antwoorden zullen anoniem verwerkt worden.

U kunt uw antwoorden invullen in deze vragenlijst en deze per mail terugsturen naar info@dekinderombudsman.nl.

De vragen in deze vragenlijst hebben betrekking op de bijzondere curator ex art. 1:250 BW (dus *niet* op de bijzondere curator in afstammingszaken ex art 1:212 BW).

Achtergrond

1. In hoeveel zaken bent u tot op heden bijzondere curator ex art. 1:250 BW (geweest)?

2011:

2010:

2009:

2. In welk type zaken was u bijzondere curator ex art. 1:250 BW?
Graag de globale verdeling in percentages weergeven

echtscheiding (bv. verblijfplaats, verzorging en opvoeding, omgangsregeling)	%
uithuisplaatsing niet gesloten	%
uithuisplaatsing gesloten	%
ondertoezichtstelling	%
onderwijszaken (bijv keuze van opleiding)	%
vermogenszaken	%
anders, namelijk.....	%

3. Wat is uw professionele achtergrond?

☐	advocaat
☐	(ortho-)pedagoog
☐	psycholoog
☐	anders, namelijk ...

Vraag om een bijzondere curator

Het is aan de rechter om te bepalen of het in het belang van het kind is om een bijzondere curator aan te stellen.

De rechter kan ambtshalve tot de benoeming van een bijzondere curator besluiten. De rechter kan dat ook doen als een kind daarom gevraagd heeft, of als andere belanghebbenden, zoals ouders, grootouders of pleegouders, een verzoekschrift daartoe hebben ingediend.

Vraag 4

Hieronder sommen we een aantal aspecten op die een rol kunnen spelen bij het formuleren van de vraag om een bijzondere curator en de herkenning van die vraag door de rechter.

Welke van deze aspecten vormen volgens u op dit moment een knelpunt?

Graag aangeven welk antwoord voor u het meest van toepassing is.

Vraag om een bijzondere curator	Is dit een knelpunt?		
	Nee	Klein	Groot
1. Kinderen weten niet <i>dat</i> ze om een bijzondere curator kunnen vragen.			
2. Kinderen weten niet <i>hoe</i> ze bij de rechter om een bijzondere curator kunnen vragen.			
3. Kinderen zijn niet goed in staat om hun vraag te formuleren.			
4. Kinderen kunnen nergens heen als de rechter hun vraag om een bijzondere curator afwijst (geen beroepsmogelijkheden).			
5. Rechter zijn onvoldoende op de hoogte van de mogelijkheid om een bijzondere curator te benoemen.			
6. Rechter herkennen de situaties niet goed waarin het belang van het kind gediend is met een bijzondere curator.			
7. Ouders zijn onvoldoende op de hoogte van de mogelijkheid om een bijzondere curator te laten benoemen.			
8. Ouders herkennen de situaties niet goed waarin het belang van het kind gediend is met een bijzondere curator.			
9. Gezinsvoogden zijn onvoldoende op de hoogte van de mogelijkheid om een bijzondere curator te laten benoemen.			
10. Gezinsvoogden herkennen de situaties niet goed waarin het belang van het kind gediend is met een bijzondere curator.			
11. Advocaten zijn onvoldoende op de hoogte van de mogelijkheid om een bijzondere curator te laten benoemen.			
12. Advocaten herkennen de situaties niet goed waarin het belang van het kind gediend is met een bijzondere curator .			
13. Kinderrechtswinkels zijn onvoldoende op de hoogte van de mogelijkheid om een bijzondere curator te laten benoemen.			
14. Kinderrechtswinkels herkennen de situaties niet goed waarin het belang van het kind gediend is met een bijzondere curator.			

Vraag 5

Ziet u nog andere knelpunten als het gaat om 'vraag om een bijzondere curator'?

Zo ja, noemt u deze knelpunten dan hieronder.

Andere knelpunten 'vraag om een bijzondere curator':
15. ...
16. ...
17. ...

Vraag 6

Hierboven heeft u kunnen aangeven wat volgens u knelpunten zijn als het gaat om de vraag om een bijzondere curator (zie vraag 4 en 5).

Welke zijn voor u de *belangrijkste* knelpunten als het gaat om de vraag om een bijzondere curator?

Welke oplossingen ziet u voor deze knelpunten?

Belangrijkste knelpunten 'vraag om een bijzondere curator'	Mogelijke oplossing voor dit knelpunt
• ...	•
• ...	•
• ...	•

Vraag 7

Wellicht heeft u ook suggesties voor de oplossing van andere knelpunten die u hiervoor benoemd heeft. Kunt u die hieronder aangeven?

Knelpunt	Mogelijke oplossing voor dit knelpunt
• ...	•
• ...	•
• ...	•

Benoeming van de bijzondere curator

Volgens de wettekst van art. 1:250 BW kan de bijzondere curator benoemd worden als de belangen van het kind in strijd zijn met die van de ouders. In 2009 heeft de wetgever de benoeming van de bijzondere curator willen vereenvoudigen, vanuit het idee dat het kind 'onderwerp van geschil' kan worden in een echtscheidingsprocedure. De wettekst is in 2009 echter niet gewijzigd.

Vraag 8

Hieronder sommen we een aantal aspecten op die een rol spelen bij het benoemen van de bijzondere curator.

Welke van deze aspecten vormen volgens u op dit moment een knelpunt?

Graag aangeven welk antwoord voor u het meest van toepassing is.

Benoemen van de bijzondere curator	Is dit een knelpunt?		
	Nee	Klein	Groot
1. Er is geen landelijk protocol voor rechters over de benoeming van de bijzondere curator.			
2. Rechters hanteren het criterium van 'belangenconflict tussen kind en ouders' te strikt.			
3. Rechters hanteren het criterium van 'belangenconflict tussen kind en ouders' te ruim'.			
4. Als het kind al een advocaat heeft, zijn rechters geneigd te denken dat de bijzondere curator geen toegevoegde waarde heeft.			
5. Als het kind al een gezinsvoogd heeft, zijn rechters geneigd te denken dat de bijzondere curator geen toegevoegde waarde heeft.			
6. Omdat rechters het kind zelf ook kunnen horen, zijn rechters geneigd te denken dat de bijzondere curator geen toegevoegde waarde heeft.			
7. Rechters weten niet wie ze als bijzondere curator kunnen benoemen.			

Vraag 9

Ziet u nog andere knelpunten als het gaat om 'benoemen van de bijzondere curator'?

Zo ja, noemt u deze knelpunten dan hieronder.

Andere knelpunten 'Benoemen van de bijzondere curator':
8. ...
9. ...
10. ...

Vraag 10

Hierboven heeft u kunnen aangeven wat volgens u knelpunten zijn als het gaat om het benoemen van de bijzondere curator (zie vraag 8 en 9).

Welke zijn voor u de *belangrijkste* knelpunten als het gaat om het benoemen van de bijzondere curator? Welke oplossingen ziet u voor deze knelpunten?

Belangrijkste knelpunten 'benoemen van de bijzondere curator'	Mogelijke oplossing voor dit knelpunt
• ...	•
• ...	•
• ...	•

Vraag 11

Wellicht heeft u ook suggesties voor de oplossing van andere knelpunten die u hiervoor benoemd heeft. Kunt u die hieronder aangeven?

Knelpunt	Mogelijke oplossing voor dit knelpunt
• ...	•
• ...	•
• ...	•

Vraag 12

Wat is uw mening over de volgende stellingen?

Graag aangeven welk antwoord voor u het meest van toepassing is.

Wilt u uw mening over de stellingen toelichten, dan kunt u dat eronder doen.

Stellingen 'Benoemen van de bijzondere curator'	Ze er mee eens	Mee eens	Eens noch oneens	Oneens	Ze er mee oneens
a. Voor kinderen onder de 12 jaar moet altijd een bijzondere curator benoemd worden.					
b. Voor kinderen boven de 12 jaar moet altijd een bijzondere curator benoemd worden.					
c. Behartigen van het belang van het kind is niet hetzelfde als luisteren naar de mening van het kind. Daarom heeft een bijzondere curator altijd toegevoegde waarde ten opzichte van een advocaat.					
d. Een bijzondere curator moet ook benoemd kunnen worden als een kind maar met één van de ouders een conflict heeft.					
e. Als ieder kind een advocaat zou krijgen, is een bijzondere curator niet nodig.					
f. Een bijzondere curator heeft geen toegevoegde waarde als er al een gezinsvoogd benoemd is.					
g. De behoefte aan een bijzondere curator is veel groter dan nu uit het aantal benoemingen blijkt.					

Toelichting op uw mening over de stellingen:
..

Werkzaamheden van de bijzondere curator

De wetgever stelt geen eisen aan de persoon of de opleiding van de bijzondere curator. Elke natuurlijke persoon die de rechter daartoe geschikt acht, kan benoemd worden.

Bij die benoeming moet de rechter omschrijven wat de taak van de bijzondere curator is. Volgens de wetgever heeft de bijzondere curator in beginsel een bemiddelende rol. Als de bemiddeling niet tot overeenstemming tussen ouders en kind leidt, en de bijzondere curator tevens een advocaat is, kan de bijzondere curator namens het kind gaan procederen. Daarnaast kan de bijzondere curator de rechter een advies geven over de voorgelegde kwestie.

Vraag 13

Als u kijkt naar de zaken waarin u tot nu toe bent benoemd als bijzondere curator, wat voor soort werkzaamheden heeft u dan in die zaken verricht?

Graag de globale percentages weergeven

advisering aan de rechter	<i>in</i>	<i>% van de zaken</i>
vertegenwoordiging van het kind in rechterlijke procedure	<i>in</i>	<i>% van de zaken</i>
bemiddeling ten behoeve van het kind	<i>in</i>	<i>% van de zaken</i>

Vraag 14

Hieronder sommen we een aantal aspecten op die verband houden met de werkzaamheden van de bijzondere curator.

Welke van deze aspecten vormen volgens u op dit moment een knelpunt?

Werkzaamheden van de bijzondere curator	Is dit een knelpunt?		
	Nee	Klein	Groot
1. Er zijn geen kwalificatie- of opleidingseisen waaraan de bijzondere curator moet voldoen.			
2. Er is geen toezicht op de kwaliteit van het werk van de bijzondere curator.			
3. Er zijn geen (bij-)scholingsmogelijkheden voor de bijzondere curator.			
4. Er is geen landelijk register voor bijzondere curatoren.			
5. De financiering voor de bijzondere curator is niet geregeld voor bijzondere curatoren die niet zijn ingeschreven bij de Raad voor de Rechtsbijstand.			
6. De financiering voor de bijzondere curator is niet geregeld voor werkzaamheden van de bijzondere curator 'buiten rechte'.			
7. De taakomschrijving die rechters meegeven aan de bijzondere curator is onvoldoende specifiek.			

Vraag 15

Ziet u nog andere knelpunten als het gaat om 'werkzaamheden van de bijzondere curator'?

Zo ja, noemt u deze knelpunten dan hieronder.

Andere knelpunten 'Werkzaamheden van de bijzondere curator':
11. ...
12. ...
13. ...

Vraag 16

Hierboven heeft u kunnen aangeven wat volgens u knelpunten zijn als het gaat om de werkzaamheden van de bijzondere curator (zie vraag 14 en 15).

Welke zijn voor u de *belangrijkste* knelpunten ? Welke oplossingen ziet u voor deze knelpunten?

Belangrijkste knelpunten 'werkzaamheden van de bijzondere curator'	Mogelijke oplossing voor dit knelpunt
• ...	•
• ...	•
• ...	•

Vraag 17

Wellicht heeft u ook suggesties voor de oplossing van andere knelpunten die u hiervoor benoemd heeft. Kunt u die hieronder aangeven?

Knelpunt	Mogelijke oplossing voor dit knelpunt
• ...	•
• ...	•
• ...	•

Vraag 18

Wat is uw mening over de volgende stellingen?

Graag aangeven welk antwoord voor u het meest van toepassing is.

Wilt u uw mening over de stellingen toelichten, dan kunt u dat eronder doen.

Stellingen 'Werkzaamheden van de bijzondere curator'	Ze er mee eens	Mee eens	Eens noch oneens	Oneens	Ze er mee oneens
a. Familieleden van het kind moeten niet als bijzondere curator benoemd kunnen worden.					
b. Als een bijzondere curator door een rechter wordt aangewezen, is feitelijk het stadium van 'bemiddelen' al gepasseerd.					
c. In echtscheidingsprocedures zouden meer bijzondere curatoren benoemd moeten worden.					
d. Juist bij het <i>opstellen</i> van een ouderschapsplan of omgangsregeling bij een echtscheiding heeft een bijzondere curator toegevoegde waarde.					
e. Juist bij <i>problemen bij het naleven</i> of een <i>wijziging</i> van een ouderschapsplan of omgangsregeling na een echtscheiding, heeft een bijzondere curator toegevoegde waarde.					

Toelichting op uw mening over de stellingen:

..

Vraag 19

Bent u van mening dat in bepaalde zaken waarin een bijzondere curator ex art. 1:212 benoemd wordt, ook een benoeming ex art. 1:250 gewenst is?

Graag een toelichting op uw antwoord geven.

Benoeming ex art. 1:250 naast benoeming ex art. 1:212?

..

Vraag 20

Wilt u ons iets laten weten over de bijzondere curator ex art. 1:250 dat hiervoor nog niet aan bod is gekomen, een verdere toelichting geven op uw antwoorden of overige opmerkingen aan ons doorgeven, dan horen wij dat graag.

Ruimte voor verdere informatie over de bijzondere curator, toelichting of overige opmerkingen

..

Bijlage 4: Resultaten enquête

Inleiding

Aan de bijzondere curatoren is gevraagd om aan te geven wat volgens hen knelpunten zijn als het gaat om de vraag naar, de benoeming van en de uitvoering van taken door de bijzondere curator. Er is aan hen een lijst met mogelijke knelpunten voorgelegd en gevraagd om aan te geven of het naar hun mening een groot, klein of geen knelpunt was. Ook konden ze aangeven of ze nog andere knelpunten zien. Vervolgens is hen gevraagd om uit het geheel aan knelpunten, dus zowel de knelpunten genoemd in de vragenlijst als de knelpunten die ze zelf hebben aangedragen, de belangrijkste drie te noemen. Ook is gevraagd of de bijzondere curatoren zelf oplossingen zien voor de zaken die ze als knelpunt zien. Tot slot is de bijzondere curatoren gevraagd om hun mening te geven over een aantal stellingen. Hieronder een schematisch overzicht van de antwoorden.

Vraag naar de bijzondere curator

Knelpunten: grootte

Op basis van hoe vaak iets als groot, klein of geen knelpunt is aangemerkt⁵⁰, hebben wij de onderwerpen ingedeeld naar de kennelijk ervaren 'grootte' van het knelpunt.

Knelpunten 'Vraag om bijzondere curator'
Zeer grote knelpunten
1.1 Kinderen weten niet <i>dat</i> ze om een bijzondere curator kunnen vragen
1.2 Kinderen weten niet <i>hoe</i> ze bij de rechter om een bijzondere curator kunnen vragen
1.6 Rechters herkennen de situaties niet goed waarin het belang van het kind gediend is met een bijzondere curator
1.7 Ouders zijn onvoldoende op de hoogte van de mogelijkheid om een bijzondere curator te laten benoemen
1.8 Ouders herkennen de situaties niet goed waarin het belang van het kind gediend is met een bijzondere curator.
1.10 Gezinsvoogden herkennen de situaties niet goed waarin het belang van het kind gediend is met een bijzondere curator
Grote knelpunten
1.4 Kinderen kunnen nergens heen als de rechter hun vraag om een bijzondere curator afwijst (geen beroepsmogelijkheden)
1.5 Rechters zijn onvoldoende op de hoogte van de mogelijkheid om een bijzondere curator te benoemen
1.9 Gezinsvoogden zijn onvoldoende op de hoogte van de mogelijkheid om een bijzondere curator te laten benoemen
1.11 Advocaten zijn onvoldoende op de hoogte van de mogelijkheid om een bijzondere curator te laten benoemen
Kleine knelpunten
1.3 Kinderen zijn niet goed in staat om hun vraag te formuleren
1.12 Advocaten herkennen de situaties niet goed waarin het belang van het kind is gediend met een bijzondere curator
1.13 Kinderrechtswinkels zijn onvoldoende op de hoogte van de mogelijkheid om een bijzondere curator te laten benoemen
1.14 Kinderrechtswinkels herkennen de situaties niet goed waarin het belang van het kind gediend is met een bijzondere curator
Zeer kleine knelpunten

⁵⁰ Zeer groot knelpunt: 16 of meer respondenten zien het knelpunt als 'groot' en 4 of minder respondenten als 'klein'. Groot knelpunt: het aantal respondenten dat het knelpunt als 'groot' ziet is groter dan het aantal dat het als 'klein' ziet, en het aantal 'groot' is ook groter dan het aantal dat als 'geen' knelpunt ziet. Klein knelpunt: alle knelpunten die niet 'zeer groot', 'groot' of 'zeer klein' zijn. Zeer klein knelpunt: 4 of minder respondenten zien het knelpunt als 'groot' en 17 of meer respondenten zien het knelpunt als 'geen' knelpunt.

Knelpunten: belang

Hieronder staan de knelpunten die genoemd zijn als één van de belangrijkste drie knelpunten. In de eerste helft van de tabel gaat het om de knelpunten uit de lijst die vaak genoemd zijn als 'belangrijk', in de tweede helft staan de knelpunten die de respondenten zelf hebben aangedragen en als belangrijk hebben gekwalificeerd.

Belangrijke knelpunten 'Vraag om bijzondere curator'	Genoemde oplossingen
Belangrijke knelpunten (gekozen uit lijst met mogelijke knelpunten)	
1.1 Kinderen weten niet <i>dat</i> ze om een bijzondere curator kunnen vragen	Meer bekendheid van bijzondere curator realiseren, onder meer door: - meer publiciteit en voorlichting (postbus 51, sire) - folders drukken en verspreiden op scholen, bibliotheken, kinderrechtswinkels - meesturen van brochure als instanties toch al een brief sturen aan kind (rechtbank, jeugdzorg of raad voor de kindbescherming)
1.4 Kinderen kunnen nergens heen als de rechter hun vraag om een bijzondere curator afwijst (geen beroepsmogelijkheden)	Een advocaat voor het kind kan zich gewoon melden bij de rechter en wordt in de praktijk nooit geweigerd; eventueel kan dan alsnog om een bijzondere curator gevraagd worden. Voordeel van een advocaat is dat ouders hier geen bezwaar tegen kunnen maken als ze het niet nodig vinden of willen, en tegen de benoeming van een bijzondere curator wel Ouders zouden in de procedure een veel kleinere rol moeten spelen. Nu kunnen ouders een verzoek traineren als ze het niet in hun belang zien als een bijzondere curator wordt benoemd.
1.5 Rechteren zijn onvoldoende op de hoogte van de mogelijkheid om een bijzondere curator te benoemen 1.6 Rechteren herkennen de situaties niet goed waarin het belang van het kind gediend is met een bijzondere curator	Meer bekendheid van bijzondere curator realiseren door onder meer: - meer aandacht in opleiding - meer scholing geven op rechtbanken (cursussen) - publicaties over bijzondere curator verspreiden - meer voorlichting
1.7 Ouders zijn onvoldoende op de hoogte van de mogelijkheid om een bijzondere curator te laten benoemen 1.8 Ouders herkennen de situaties niet goed waarin het belang van het kind gediend is met een bijzondere curator.	Meer bekendheid van bijzondere curator realiseren, onder meer door: - meer publiciteit en voorlichting (postbus 51, sire) - meesturen van brochure als instanties toch al een brief sturen aan ouders (rechtbank, jeugdzorg of raad voor de kindbescherming) Meer bekendheid Kinderombudsman realiseren
1.9 Gezinsvoogden zijn onvoldoende op de hoogte van de mogelijkheid om een bijzondere curator te laten benoemen 1.10 Gezinsvoogden herkennen de situaties niet goed waarin het belang van het kind gediend is met een bijzondere curator	Meer bekendheid van bijzondere curator realiseren, onder meer door: - meer voorlichting - meer aandacht geven in opleiding maatschappelijk werk (SPH) die door gezinsvoogden wordt gevolgd - wegnemen vijandsbeeld
1.11 Advocaten zijn onvoldoende op de hoogte van de mogelijkheid om een bijzondere curator te laten benoemen	Meer bekendheid van bijzondere curator realiseren door onder meer: - meer aandacht in opleiding - meer scholing geven aan advocaten (cursussen) - publicaties over bijzondere curator verspreiden - meer voorlichting
Belangrijke knelpunten (zelf aangedragen door bijzondere curatoren)	
Kinderen ervaren een te hoge drempel om actie te ondernemen	Maak het mogelijk dat school of advocaat van de ouders kan bellen naar een advocaat voor het kind
Kinderen maken onvoldoende gebruik van de informele rechtsingang	Meer publiciteit
BJZ laat in de praktijk vaak het belang van de ouders prevaleren terwijl het eigenlijk voor het kind op zou moeten komen	Er is bijna niets tegen te doen. Meer controle op BJZ

Belangrijke knelpunten 'Vraag om bijzondere curator'	Genoemde oplossingen
Administratieve rompslomp. Bij een verzoekschrift worden griffierechten geheven	Geen griffierechten voor deze verzoeken

Benoemen van de bijzondere curator

Knelpunten: grootte

Knelpunten 'Benoeming van bijzondere curator'
Zeer grote knelpunten
8.1 Er is geen landelijk protocol voor rechters over de benoeming van de bijzondere curator
8.5 Als het kind als een gezinsvoogd heeft, zijn rechters geneigd te denken dat de bijzondere curator geen toegevoegde waarde heeft.
Grote knelpunten
8.2 Rechters hanteren het criterium van 'belangenconflict tussen kind en ouders' te strikt
8.4 Als het kind al een advocaat heeft, zijn rechters geneigd te denken dat de bijzondere curator geen toegevoegde waarde heeft.
8.6 Omdat rechters het kind zelf ook kunnen horen, zijn rechters geneigd te denken dat de bijzondere curator geen toegevoegde waarde heeft.
Kleine knelpunten
Zeer kleine knelpunten
8.3 Rechters hanteren het criterium van 'belangenconflict tussen kind en ouders' te ruim.
8.7 Rechters weten niet wie ze als bijzondere curator kunnen benoemen.

Knelpunten: belang

Belangrijke knelpunten 'Benoeming van bijzondere curator'	Genoemde oplossingen
Belangrijke knelpunten (gekozen uit lijst met mogelijke knelpunten)	
8.2 Rechters hanteren het criterium van 'belangenconflict tussen kind en ouders' te strikt	<p>'Benoemen van bijzondere curator, tenzij...' als uitgangspunt nemen bij bepaalde typen zaken zoals:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zaken waarin ouders met elkaar strijden, in ieder geval bij 'vechtscheidingen' - Gezagskwesaties - Zaken over kinderen die in een instelling verblijven - Zaken over kinderen die in een pleeggezin verblijven - Zaken waarin ingrijpende beslissing voor het kind wordt genomen - Zaken waarin kind zelf (of zijn advocaat) vraagt om bijzondere curator <p>Uitzonderingsgronden:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Er is evident sprake van 'oneigenlijk gebruik' - Benoeming van bijzondere curator vertraagt de zaak onnodig <p>Voorlichten van rechters over specifieke belangenbehartiging voor het kind (en dat dit strijdig kan zijn met het belang van het gezin/ de ouders)</p>
8.1 Er is geen landelijk protocol voor rechters over de benoeming van de bijzondere curator	<p>Voortzetten van 'protocolgroep'.</p> <p>Landelijk overleg tussen rechters.</p>

Belangrijke knelpunten 'Benoeming van bijzondere curator'	Genoemde oplossingen
	<p>Mogelijke elementen voor het protocol:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verzoek om een bijzondere curator niet ongemotiveerd afwijzen - Afweging tussen zelf horen door rechter (in alle gevallen?) en benoemen van bijzondere curator - Bijzondere curator benoemen in vroeg stadium (voorkomen dat de zaak ontspoot en minderjarigen goed kunnen informeren) - Heldere procedurevoorschriften
8.6 Omdat rechters het kind zelf ook kunnen horen, zijn rechters geneigd te denken dat de bijzondere curator geen toegevoegde waarde heeft.	<p>Scholing en voorlichting rechters over mogelijkheden en inbreng van bijzondere curator, namelijk:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Meer mogelijkheden en tijd om kinderen te horen en zaken op een rijtje te zetten - Inbreng van pedagogische kennis over (jonge) kinderen en hun opvoedingssituatie - Aanleveren van bouwstenen vanuit de positie van het kind, die de rechter kan gebruiken om een besluit te nemen - Onafhankelijke positie van bijzondere curator (in tegenstelling tot de advocaat van een kind of de ouders)
Belangrijke knelpunten (zelf aangedragen door bijzondere curatoren)	
Rechters hebben te weinig pedagogische en ontwikkelingspsychologische kennis	<p>Scholing van rechters.</p> <p>Gespecialiseerde kinderrechters (en niet het huidige rouleersysteem, want niet-gespecialiseerde rechters kunnen verzoeken of bezwaren van ouders en kinderen niet op waarde schatten)</p> <p>Speciaal team Jeugdrecht.</p>
Rechters leggen teveel prioriteit bij de rechten van de ouders	Scholing van rechters in kennis over de voorwaarden waaronder een kind zich leeftijdsadequaat kan ontwikkelen
Rechters hebben schroom om een psycholoog of pedagoog te benoemen als bijzondere curator	Goed uitleggen aan rechters wat ze van een psycholoog of pedagoog kunnen verwachten (vertegenwoordigen van de stem van het kind en daarnaast antwoorden op gestelde vragen, mits die vragen zijn gesteld in termen van 'wat als...')

Stellingen

Stellingen 'Benoemen van de bijzondere curator'	Zeer mee eens	Mee eens	Eens noch oneens	Oneens	Zeer mee oneens	Weet niet/ Geen antw
h. Voor kinderen onder de 12 jaar moet altijd een bijzondere curator benoemd worden.	7	7	8	4	2	1
Adv	5	7	7	4	2	0
Rest	2	0	1	0	0	1
i. Voor kinderen boven de 12 jaar moet altijd een bijzondere curator benoemd worden.	5	9	6	6	2	1
Adv	5	7	5	6	2	0
Rest	0	2	1	0	0	1
j. Behartigen van het belang van het kind is niet hetzelfde als luisteren naar de mening van het kind. Daarom heeft een bijzondere curator altijd toegevoegde waarde ten opzichte van een advocaat.	13	8	5	2	0	1
Adv	10	8	5	2	0	0
Rest	3	0	0	0	0	1

k. Een bijzondere curator moet ook benoemd kunnen worden als een kind maar met één van de ouders een conflict heeft.	14	14	0	0	0	1
Adv	12	13	0	0	0	0
Rest	2	1	0	0	0	1
l. Als ieder kind een advocaat zou krijgen, is een bijzondere curator niet nodig.	1	7	4	9	7	1
Adv	1	7	4	8	5	0
Rest	0	0	0	1	2	1
m. Een bijzondere curator heeft geen toegevoegde waarde als er al een gezinsvoogd benoemd is.	0	0	0	9	19	1
Adv	0	0	0	9	16	0
Rest	0	0	0	0	3	1
n. De behoefte aan een bijzondere curator is veel groter dan nu uit het aantal benoemingen blijkt.	12	12	2	1	1	1
Adv	9	12	2	1	1	0
Rest	3	0	0	0	0	1

Uitvoering van taken door de bijzondere curator

Knelpunten: grootte

Knelpunten 'Uitvoering taken door bijzondere curator'
Zeer grote knelpunten
Grote knelpunten
14.1 Er zijn geen kwalificatie- of opleidingseisen waaraan de bijzondere curator moet voldoen
14.2 Er is geen toezicht op de kwaliteit van het werk van de bijzondere curator
14.4 Er is geen landelijk register voor bijzondere curatoren
14.6 De financiering voor de bijzondere curator is niet geregeld voor werkzaamheden van de bijzondere curator 'buiten rechte'
Kleine knelpunten
14.3 Er zijn geen (bij-)scholingsmogelijkheden voor de bijzondere curator
14.5 De financiering voor de bijzondere curator is niet geregeld voor bijzondere curatoren die niet zijn ingeschreven bij de Raad voor de Rechtsbijstand
14.7 De taakomschrijving die rechters meegeven aan de bijzondere curator is onvoldoende specifiek.
Zeer kleine knelpunten

Knelpunten: belang

Belangrijke knelpunten 'Uitvoering taken door bijzondere curator'	Genoemde oplossingen
Belangrijke knelpunten (gekozen uit lijst met mogelijke knelpunten)	
14.1 Er zijn geen kwalificatie- of opleidingseisen waaraan de bijzondere curator moet voldoen	Opleidings- en kwalificatie-eisen formuleren. Suggesties hiervoor: - advocaat en lid VFAS - jeugdadvocaat ('juridische achtergrond- met-jeugdsaus') - competenties bijzondere curator: stelling durven nemen en kinderen een stem geven op een manier die ze vaak niet zelf kunnen of durven; een 'klik' hebben

Belangrijke knelpunten 'Uitvoering taken door bijzondere curator'	Genoemde oplossingen
	<p>met minderjarigen</p> <ul style="list-style-type: none"> - kennis van pedagogiek en ontwikkelingspsychologie - kennis van gespreksvoering met kinderen - mediator zijn (in geval van bemoeienis met naleven of wijzigen van ouderschapsplan bij echtscheidingen) <p>Bijzondere curator moet kennis hebben van pedagogiek en ontwikkelingspsychologie</p>
14.2 Er is geen toezicht op de kwaliteit van het werk van de bijzondere curator	<p>Toezicht door rechtbanken (die hiervoor dan geschoold zijn)</p> <p>Toezicht door beroepsgroep (advocaten, psychologen)</p>
14.3 Er zijn geen (bij-)scholingsmogelijkheden voor de bijzondere curator	<p>Bijscholing aanbieden</p>
14.6 De financiering voor de bijzondere curator is niet geregeld voor werkzaamheden van de bijzondere curator 'buiten rechte'	<p>Nadere regelgeving/ beleid maken over financiering van werkzaamheden van bijzondere curator</p> <p>Suggesties voor uit te werken onderwerpen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opdracht die de rechter meegeeft aan de bijzondere curator (bijvoorbeeld specifieke onderzoeksvragen) - adviesmogelijkheden aan minderjarigen - verruiming vergoedingsmogelijkheden, bijvoorbeeld verruiming van aantal uren 'niet-juridisch' dat is toegestaan - eenduidigheid in financiering (vergoedingen voor juristen en niet-juristen; wie betaalt (rechtbank, staatskas of Bureau Jeugdzorg); maximumbedrag)
Belangrijke knelpunten (zelf aangedragen door bijzondere curatoren)	
<p>Als in één zitting zowel de benoeming van de bijzondere curator plaatsvindt als de inhoudelijke behandeling van de zaak, is het voor de bijzondere curator lastig om zich voor te bereiden en kind te adviseren (tot de zitting is dan onduidelijk bijzondere curator alleen bij kindverhoor mag zijn of de hele zitting mag bijwonen)</p>	
<p>Het is onduidelijk wanneer de werkzaamheden van de bijzondere curator stoppen. Er zijn geen regels over 'ontslag'. Geen einddatum aan benoeming.</p>	
<p>Het is onduidelijk welke werkzaamheden een bijzondere curator geacht wordt te doen als de rechtbank alsnog ook een (andere) advocaat benoemt (bijvoorbeeld bij een machtiging uithuisplaatsing gesloten setting).</p>	
Mogelijke aansprakelijkheid in geval van vertegenwoordiging	<p>Eventuele aansprakelijkheid onder de beroepsaansprakelijkheid van advocaten laten vallen</p>
De bijzondere curator heeft in civiele zaken een adviserende functie. Dan is het nog afhankelijk van de rechter of het advies wordt opgevolgd. De vraag is of dat zinvol is.	<p>Betere inbedding van de bijzondere curator in het rechtssysteem</p>

Stellingen

Stellingen 'Uitvoering van taken door de bijzondere curator'	Ze er mee eens	Mee eens	Eens noch oneens	Oneens	Ze er mee oneens	Weet niet/ Geen antw
f. Familieleden van het kind moeten niet als bijzondere curator benoemd kunnen worden.	14	10	3	0	1	1
	Adv	13	9	2	0	1
	Rest	1	1	1	0	0
g. Als een bijzondere curator door een rechter wordt aangewezen, is feitelijk het stadium van 'bemiddelen' al gepasseerd.	0	4	5	13	6	1
	Adv	0	2	4	13	6
	Rest	0	2	1	0	0

h. In echtscheidingsprocedures zouden meer bijzondere curatoren benoemd moeten worden.	9	13	4	0	1	2
Adv	7	13	3	0	1	1
Rest	2	0	1	0	0	1
i. Juist bij het <i>opstellen</i> van een ouderschapsplan of omgangsregeling bij een echtscheiding heeft een bijzondere curator toegevoegde waarde.	7	12	6	2	1	1
Adv	5	12	5	2	1	0
Rest	2	0	1	0	0	1
j. Juist bij <i>problemen bij het naleven of een wijziging</i> van een ouderschapsplan of omgangsregeling na een echtscheiding, heeft een bijzondere curator toegevoegde waarde.	10	14	4	0	0	1
Adv	8	14	3	0	0	0
Rest	2	0	1	0	0	1

Bijlage 5: Vragen aan Bureaus Jeugdzorg en drie landelijke gezinsvoogdij-instellingen

Vragen

1. Zijn er situaties waarin een bijzondere curator⁵¹ toegevoegde waarde heeft of kan hebben naast een gezinsvoogd?

1a. Zo ja, in welke situaties en waarom?

1b. Maakt de achtergrond van de bijzondere curator (advocaat, orthopedagoog, psycholoog, oom/tante) daarbij nog uit?

2. Zijn er gezinsvoogden die (recente) ervaring hebben met een bijzondere curator? (graag vermelden het jaar en de situatie)

2a. Hoe zijn die ervaringen? Prettig, onrustig, behulpzaam, negatief, et cetera. Het antwoord graag (kort) toelichten.

3. Zijn er situaties waarin vanuit Bureau Jeugdzorg om een bijzondere curator wordt verzocht?

3a. Zo ja, in welke (soort) situaties wordt dit gedaan?

3b. Kunt u concrete voorbeelden/ervaringen geven uit 2010, 2011 en/of 2012?

3c. Werd de bijzondere curator in zo'n geval – over het algemeen en/of in de specifieke gevallen in

⁵¹ In de inleidende tekst was duidelijk gemaakt dat de vragen betrekking hebben op de bijzondere curator ex art 1:250 BW en uitdrukkelijk niet op die ex art 1:212 BW.

Bijlage 6: Beschikkingen van vier rechtbanken

Toegezonden uitspraken inzake de bijzondere curator van de rechtbanken Amsterdam, Den Haag, Leeuwarden en Rotterdam.

(I) = ambtshalve benoeming na informele rechtsingang

Rechtbank	Datum uitspraak	Leeftijd minderjarige	Verzoeker	Reden verzoek om bijzondere curator	Beslissing
Leeuwarden	13-1-2011	geanonimiseerd	pleegouders	verdeling verzorgingstaken	benoeming
Leeuwarden	9-2-2011	geanonimiseerd	advocaat	verdeling verzorgingstaken	benoeming
Leeuwarden	2-11-2011	geanonimiseerd	rechtbank	hoofdverblijfsplaats	benoeming
s-Gravenhage	22-9-2011	tien jaar	advocaat	verdeling verzorgingstaken	Afwijzing
s-Gravenhage	7-4-2011	twaalf, acht en zes jaar	moeder	gezag en verdeling van zorgtaken	Afwijzing
s-Gravenhage	11-5-2011	zestien jaar	vader	hoofdverblijfsplaats, gezag en zorgregeling	Afwijzing
s-Gravenhage	27-10-2011	drie jaar	moeder	gezag, hoofdverblijfsplaats en zorgregeling	Afwijzing
s-Gravenhage	27-4-2011	zes jaar	rechtbank	gezag en verdeling zorgtaken	benoeming
s-Gravenhage	26-1-2011	zestien, veertien en twaalf jaar	moeder	gezag	Afwijzing
s-Gravenhage	2-2-2011	zes jaar	vader	gezag en hoofdverblijfsplaats	Afwijzing
s-Gravenhage	22-2-2011	zes jaar	pleegouders	verlenging machtiging uithuisplaatsing	Afwijzing
s-Gravenhage	19-10-2011	veertien jaar	rechtbank (I)	wijziging omgangsregeling	benoeming
s-Gravenhage	1-4-2011	beiden dertien jaar	rechtbank (I)	wijziging omgangsregeling	benoeming
s-Gravenhage	19-7-2011	zeventien jaar	rechtbank (I)	hoofdverblijfsplaats	benoeming
s-Gravenhage	12-8-2011	elf jaar	rechtbank (I)	wijziging omgangsregeling	benoeming
s-Gravenhage	2-12-2011	dertien jaar	moeder	gezag	Afwijzing
s-Gravenhage	28-6-2011	zestien jaar	vader	omgang met een ouder	Afwijzing
s-Gravenhage	28-7-2011	zeventien, vijftien, veertien en	advocaat	uithuisplaatsing	benoeming
s-Gravenhage	22-9-2011	tien jaar	advocaat	ondertoezichtstelling	afwijzing
s-Gravenhage	28-10-2011	twaalf en elf jaar	moeder	gezag en ondertoezichtstelling	Aanhouding
s-Gravenhage	16-9-2011	zeventien en dertien jaar	rechtbank (I)	wijziging gezag	benoeming
s-Gravenhage	25-10-2011	tien en vier jaar	pleegouders	terugplaatsing, verlenging machtiging uithuisplaatsing	Afwijzing
s-Gravenhage	7-11-2011	zestien jaar	advocaat	machtiging uithuisplaatsing	benoeming
s-Gravenhage	23-12-2011	geanonimiseerd	advocaat	geschil betreffende verzorging en opvoeding	Afwijzing
s-Gravenhage	12-4-2011	zestien jaar	advocaat	nav verzoek ondertoezichtstelling RvdK	benoeming
s-Gravenhage	24-8-2011	twaalf en tien jaar	rechtbank (I)	wijziging hoofdverblijfsplaats	benoeming
s-Gravenhage	21-10-2011	beiden dertien jaar	rechtbank (I)	wijziging hoofdverblijfsplaats	benoeming
Rotterdam	30-8-2011	geanonimiseerd	rechtbank	omgangsregeling grootouders	benoeming
Amsterdam	20-4-2011	geanonimiseerd	pleegouders	verzoek moeder tot het ouderlijk gezag	Afwijzing